

Хавсралт материал 9

БМДИ-ийн сургалтын төлөвлөгөө

Батлав:

Т.Сүрлэгмаа Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институтийн захирал

БАГШИЙН МЭРГЭЖИЛ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ ИНСТИТУТИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2013 он

№	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ	ХУГАЦАА				ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	ГАРАХ ҮР ДҮН, ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТ	ХАРИУЦАХ БАЙГУУЛЛАГА					ТӨСӨВ		
Байгууллагын дотоод зохион байгуулалтыг оновчтой болгож, тогтвортой үйл ажиллагааны нөхцөлийг хангах эрх зүйн орчинг сайжруулах															
№		I	II	III	IV			СӨБ,ББ	БУСА	ХХНУА	ЗСА	ЦСА	захиргаа аж ахуй	хамтран ажиллах байгууллага	ТӨСӨВ
1	Байгууллагын дотоод зохион байгуулалтыг оновчтой болгож, тогтвортой үйл ажиллагааны нөхцөлийг хангах эрх зүйн орчинг сайжруулах					Байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой зарим эрхзүйн актыг боловсруулж баталгаажуулах	БМДИ -ийн тогтвортой үйл ажиллагаа хангагдана.								
2						Ажилтнуудын ажлын байрны тодорхойлолтыг боловсронгуй болгох	Ажлын үр дүн тооцох боломж бүрдэнэ								
3						Байгууллагын 2013 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах баталгаажуулах	БМДИ -ийн тогтвортой үйл ажиллагаа хангагдана.								
4	Байгууллагын хүний нөөцийг чадавхжуулах					Аргазүйчдийг ажлын байрандаа мэргэжил, мэдлэгээ дээшлүүлэх нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.	Арга зүйчдийн чадавхи сайжирна.	БМДИ							
5						Мэргэжлийн болон чадавхижуулах төрөлжсөн сургалтанд хамруулна.	Байгууллагын хүний нөөцийн чадавхи өсөж, нэр хүнд баталгаажина	БМДИ							
6						Хөгжмийн сургалтын техник хэрэгсэл худалдан авах							36,000,000		
7	Байгууллагын хэвийн ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар					Аргазүйчдийг хөдөө орон нутагт зөвлөн туслах ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх нөхцөлийг хангаж жижиг оворын суудлын автомашин авах	орон нутагт ажиллах нөхцөл бүрдэнэ.								40,000,000
						Байгууллагын үйл ажиллагаанд зориулж "LAND200" автомашин авах									80,000,000
156,000,000															
Ерөнхий боловсролын сургуулийн 5 жил ажилласан багш нарын үндсэн сургалт зохион байгуулах															

1	Боловсролын шинэчлэлийн бодлого, чиглэл, үзэл санаа, боловсролын стандартыг хэрэгжүүлэх өөрийгөө хөгжүүлэх, сурагч, эцэг, эх, багшийн хамтын үйл ажиллагаа ерөнхий болон мэргэжлийн дидактик, онол арга зүй, практик хэрэглээг нь гүнзгийрүүлэн багшлах чадварыг хөгжүүлэх				Технологийн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	техник технологийн 98 багш МДС -д хамрагдана.												24,000,000	
2					Биеийн тамирын багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	биеийн тамирын 120 багш МДС-д хамрагдана.													26,000,000
3					Түүх нийгмийн ухааны сургалтын багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	түүх нийгмийн ухааны 130 багш нар МДС -д хамрагдана.													27,809,750
4					Гадаад хэлний багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	гадаад хэлний 301 багш нар МДС-д хамрагдана.													43,097,900
5					Монгол хэлний багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	монгол хэлний 112 багш мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдана.													25,246,850
6					Математикийн багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт.	математикийн 121 багш мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдана.													33,861,700
7					Физикийн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	физикийн 64 багш мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдана.													18,548,200
8					Химийн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	химийн 64 багш мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдана.													23,897,700
9					Биологийн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт.	биологийн 49 багш мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад хамрагдана.													13,654,300
10					Газар зүйн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	газар зүйн 42 багш МДС-д хамрагдана.													
11					Бага ангийн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	320 багш нарын МДС-д хамрагдана.													119,000,000
12					Хөгжмийн боловсролын сургалт	хөгжмийн багш нарын МДС-д хамрагдана.													12,806,200
13					Мэдээлэл зүйн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	мэдээлэл зүйн 64 багш нарын МДС-д хамрагдана.													27,031,500
																		394,954,100	
Ерөнхий боловсролын сургуулийн 10 жил ажилласан багш нарын үндсэн сургалт зохион байгуулах																			

1	Багшийн ажлын мэдлэг, чадвар, туршлагыг хуваалцах, судалгаа шинжилгээний орчин үеийн арга зүй, зөвлөн туслах арга барил төлөвшүүлэх				Технологийн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт Биеийн тамирын багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх	Багшлах ур чадвараа хөгжүүлж, сургалтын онол арга зүйн мэдлэгээ гүнзгийрүүлнэ.								98,000,000	
2					Гадаад хэлний багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт монгол хэл мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт, түүх нийгмийн ухааны сургалтын багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт	БЧШ-ийг хэрэгжүүлэх арга зүйн дэмжлэг болно								40,000,000	
3					Математикийн багшийн мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт, Физикийн багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт химийн багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт, биологийн багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт, газар зүйн багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт	Багшлах ур чадвараа хөгжүүлж, сургалтын онол арга зүйн мэдлэгээ гүнзгийрүүлнэ.								120,000,000	
4					Бага ангийн багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалт Хөгжмийн боловсролын сургалт	Багшлах ур чадвараа хөгжүүлж, сургалтын онол арга зүйн мэдлэгээ гүнзгийрүүлнэ.									155,000,000
5					Мэдээлэл зүйн багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт	БШУЯ -ны сайдын 72 тушаалын хэрэгжилт хангагдана.									27,031,500
														440,031,500	

Dr

3

Төрөлжсөн сургалт зохион байгуулах														
1	г үүрэг, гол үйл ажиллагааны зарим чадварыг сайжруулах, и эзэмшүүлэх				Орон нутгийн БСГ-ын арга зүйчдийн дунд "Боловсролын бодлого төлөвлөлт, хэрэгжүүлэх арга зам" сэдэвт сургалт	удирдах ажилтнуудын нэгдсэн бодлого бий болно.								24,000,000
2					Сургуулийн захирал, цэцэрлэгийн эрхлэгчийн мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт	Арга зүйчдийн чадавхи сайжирна.								34,000,000
3					Сургалтын менежерийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт	60 -с доошгүй менежер МДС-д хамрагдана.								26,000,000
4					Тухайн орон нутгийн зорилтот бүлгийн хэрэгцээнд суурилсан сургалт	80 -с доошгүй захирал МДС-д хамрагдана.								15,000,000
5					Тусгай хэрэгцээт боловсролын багш нарын сургалт	60 багш сургалтад хамрагдана.								3,000,000
6					Тусгай хэрэгцээт боловсролын удирдах ажилтнуудын сургалт	30 удирдах ажилтан МДС -д хамрагдана.								6,000,000
7					Нийгмийн ажилтнуудад зориулсан сургалт	60 -с доошгүй НА МДС-д хамрагдана.								46,000,000
8					Дотуур байрын багш нарын сургалт	60-с ДБ багш МДС -д хамрагдана.								20,000,000
9					Сургуулийн эмч нарын сургалт	100-с доошгүй эмч МДС -д хамрагдана.								10,000,000

БШУЯ-ны мэргэжилтнүүд, МУБИС, БХ

													1,184,400,000		
1	Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх					БНСУ ба Монгол улсын багш солилцооны хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх						БШУЯ			
2						Багш солилцооны хөтөлбөрийн тайлант уулзалт						JICA	250,000		
3						БНСУ ба Монгол улсын багш солилцооны хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх явцад гарсан үр дүн тайлан хэлэлцүүлж, туршлага сургамжийн эмхэтгэл гаргах							5,000,000		
4						"Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх" төслийн хүрээнд бэлтгэгдсэн мэргэжлийн багтай уулзалт хийх, цаашид хамтран ажиллах чиглэлээ тодорхойлох						JICA	200,000		
5						Япон улсад "Хичээлийн судалгаа, судалгаат хичээлийн судалгаа" туршлага судлах сургалт зохион байгуулах						БШУЯ, БМДИ, JICA		30,000,000	
6						JICA-н төслийн хүрээнд бий болсон "Хичээлийн судалгаа" сайтыг үргэлжлүүлэн ашиглах, ажиллуулах							JICA	10,500,000	
7						Хичээлийн судалгаа ба судалгаат хичээлээр багшийн арга зүй хэрхэн хөгжиж байгаа тэдгээрийн ололт амжилт, цаашид сайжруулах талаар үндэсний хэмжээнд ЭШ-ний бага хурал, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	БМДИ-н үйл ажиллагааны цар хүрээ өргөжиж, сургалтын чанарын шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ.						JICA	80,000,000	
8						Хичээлийн судалгааг үр дүнтэй хэрэгжүүлж буй сургуулиудыг түшиглэн БМДИ-н түшиц сургуультай болох, хамтран ажиллах, үр дүнг тооцох								9,000,000	
9						АНУ-ын Массачусетс мужийн Технологийн их сургуулийн хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх хөтөлбөртэй танилцах, туршлага судлах						БШУЯ, БМДИ, БХ		45,000,000	
10						Сингапур улсын бүх түвшний боловсролын тогтолцооны сургалтын техник хэрэгслийн хөгжлийн тогтолцоог судлах, хэрэгжүүлэх						БШУЯ, БМДИ, БХ		35,000,000	
11						ОХУ-н ЕБС-н сургалтын технологийн шинэчлэлийн үйл ажиллагаатай танилцах						БШУЯ, БМДИ		25,000,000	
12						Финланд улсын боловсролын тогтолцоо, шинэчлэлийн бодлого, хэрэгжүүлж байгаа туршлагаас судлах, үйл ажиллагаанд хэрэгжүүлэх						БШУЯ, БМДИ, БХ		40,000,000	
13						"Хэрэглээний боловсрол" сургалтын технологи эзэмших, ашиглах, хэрэгжүүлэх						БШУЯ, БМДИ		15,000,000	
													294,950,000		
1	Багшийн үйл ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн баримт бичгүүдийг шинэчлэх					Улсын үр чадварын уралдааны журмыг шинэчлэн боловсруулах, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах	Боловсролын чанарын шинэчлэлийн бодлого хэрэгжих							20,000,000	
2						Улсын "Оны тэргүүний багш" шалгаруулах								20,000,000	
3						Багшийн мэргэжлийн зэрэг олгох, хасах журмыг шинэчлэн сайжруулах									
4						Багшлах эрхийн үнэмлэх олгох үйл ажиллагааг зохион байгуулах									
5						Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх журмын өөрчлөлтөд санал оруулах, ажлын хэсэг ажиллах									5,000,000
6						"Боловсролын бодлогын шинэчлэл" сургалт хэлэлцүүлэг зохион байгуулах									30,000,000

13-18x(+)

7				Багшийн үйл ажиллагааны үнэлгээний журмыг шинэчлэн боловсруулах									500000
												75,500,000	
												3,666,620,600	

Төсөв боловсруулахад оролцсон

- Цахим сургалтын алба*
- Захиагач сургалтын алба*
- Байгалийн ухааны сургалтын алба*
- Хэл, хүмүүнлэг, нийгмийн ухааны сургалтын алба*
- СӨБ, бага боловсролын сургалтын алба*

Нэгтгэсэн: Ц.Оюунцэцэг
Хянасан: О.Оюунтунгалаг

Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институт

2013-08.16

Агуулга

1. БМДИ-ийн 2013 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
2. Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө /2013-2017/ -ний төсөл

Бодлого-чиглэл

- Засгийн Газрын мөрийн хөтөлбөр
- БШУЯ-ны бодлого Боловсролын чанарын шинэчлэл
- БМДИ-ийн эрхэм зорилго:
- Багшийн хөгжил хөтөлбөр
- БМДИ-ийн үзэл баримтлал
- БАЗТД-төслийн эрхэм зорилго:
- Институцэд суурилсан БМД-үйл ажиллагаа
- Хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх – багш бүрийг хөгжүүлэх, дэмжих
- Багшаар дамжуулж боловсролын салбарыг хөгжүүлэх
- Хүүхэд хөгжүүлэгч- багш төлөвших
- Багшийг тасралтгүй хөгжүүлэх
- Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих багшлах арга зүйг түгээх

"Багшийн хөгжил" хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах	Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх хэрэгцээний судалгаа хийх /СӨБ, бага боловсрол, нийгмийн ухааны багш нар/	БМД сургалтын агуулгын хүрээ, чиглэл тодорхой болно
	Хэрэгцээний судалгааны үндсэн дээр хүүхдийн авьяас чадварыг хөгжүүлэх чиглэлээр багшид зориулсан сургалтын модуль, хөтөлбөр боловсруулах	Хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх тэргүүн туршлагыг нээн илрүүлэх түгээх орчин бүрдүүлнэ
	Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх институтийн дэргэдэх зөвлөх багийг чадавхжуулах сургалт зохион байгуулах	Зөвлөх багийн чадавх сайжирч БМДИ-ийн үр ашиг дээшлэнэ
	Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх, багшийн мэргэжил үр чадварыг дээшлүүлэх сургалтын хөтөлбөр, модуль, мэдээллийн болон хэрэглэгдэхүүний цахим сан бий болгох	Мэдээлэл солилцооны хүрээ өргөжиж, багш ажлын байран дээрээ мэргэжил дээшлүүлэх боломж нэмэгдэнэ
	"Багшийн хөгжил", "Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх арга зүй" сэдэвт эрдэм шинжилгээний бага хурал - хэлэлцүүлэг зохион байгуулна	Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх арга зүйн онолын үндэслэл баталгаажина
	Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх арга зүйг боловсруулан хэрэгжүүлж буй багш нарын бүтээл, тэргүүн туршлагын эмхэтгэл бэлтгэн гаргах	Багшийг хөгжүүлэх ажлын төрөл нэмэгдэнэ. Тэргүүн туршлага түгээн дэлгэрүүлнэ
	"Багшийн хөгжил" төвийг багш нарын мэргэжил, мэдлэгээ дээшлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх ОРЧИН болгох	Багшийг хөгжүүлэх ажлын нөхцөл бүрдүүлэх

5

Багшийн мэргэжлийн нэр хүнд үнэлэмжийг дээшлүүлэх сурталчилгааны ажлыг сайжруулах	Эрдэмтэн судлаачдын 3-с доошгүй эрдэм судалгааны ажлыг үндэсний хэмжээнд хэвлэл мэдээллээр нийтлэн тараах	Багшийн мэргэжлийн нэр хүнд үнэлэмжийг дээшлүүлэх сурталчилгааны ажлыг сайжруулах
	Багшийн ажлын онцлог, тэргүүн туршлага, амжилт бүтээлийг харуулсан богино хэмжээний кино, нэвтрүүлэг бэлтгэж үндэсний телевиз, радиогоор сурталчлах	
	Тэргүүн туршлагын үр дүнг тооцох шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулан, шалгуурт тэнцсэн багшийн бүтээлийг үндэсний үнэлгээний багаар үнэлүүлж мэдээллийн бүх хэлбэрээр сурталчлах	
	Боловсролын тэргүүн туршлагын мэдээллийн сан үүсгэх	
	"Багшийн хөгжил" сэтгүүл гаргах, тогтмолжуулах	
Багшийн хөгжил номын сан байгуулах	"Багшийн хөгжлийн ордны номын сан" байгуулах ,засвар үйлчилгээ хийх	Багш бүр мэргэжлийн ном хэвлэлээр үйлчлүүлэх боломж бүрдэнэ
	Тоног төхөөрөмж худалдан авах	
	Номын сан хөмрөгийн баяжилт хийх	
	Багшийн боловсролын удирдлага, сургалтын менежментийн чиглэлээр гарын авлага, зөвлөмж бэлтгэн багш, эцэг эхчүүд, иргэдэд хүргэх	

6

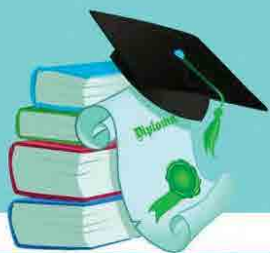
Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх	БНСУ ба Монгол улсын багш солилцооны хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх	БМДИ-н үйл ажиллагааны цар хүрээ өргөжиж, сургалтын чанарын шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ. Арга зүйчид хичээлийн судалгааны арга зүйчид чадавхижна. Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төслийн тогтвортой байдлыг хангах, цаашид БМДИ үргэжлүүлэн хэрэгжүүлэх ажлын чиглэл, үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулахад хамтран ажиллах
	"Багш солилцооны хөтөлбөрийн үр дүн, цаашдын чиглэл" уулзалт	
	БНСУ ба Монгол улсын багш солилцооны хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх явцад гарсан үр дүн тайлан хэлэлцүүлж, туршлага сургамжийн эмхэтгэл гаргах	
	"Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх" төслийн хүрээнд бэлтгэгдсэн мэргэжлийн багтай уулзалт хийх, цаашид хамтран ажиллах чиглэлээ тодорхойлох	
	Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төслийн тогтвортой байдлыг хангах, цаашид БМДИ үргэжлүүлэн хэрэгжүүлэх ажлын чиглэл, үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулахад хамтран ажиллах	
	Япон улсад "Хичээлийн судалгаа, судалгаат хичээлийн судалгаа" туршлага судлах сургалт зохион байгуулах	
	ЖСА-н төслийн хүрээнд бий болсон "Хичээлийн судалгаа" сайтыг үргэлжлүүлэн ашиглах, ажиллуулах	

7

Гадаад харилцаа- хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх	Хичээлийн судалгааны арга зүй- багшийн хөгжил чиглэлээр бусад улс орны туршлага судлах зорилгоор ОУ-ын бага хуралд оролцох	БМДИ-н үйл ажиллагааны цар хүрээ өргөжиж, сургалтын чанарын шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ. Арга зүйчид хичээлийн судалгааны арга зүйчид чадавхижна. Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл тогтвортой үргэлжилж БМДИ-ийн үйл ажиллагаатай уялдана.
	Хичээлийн бэлтгэл судалгааны талаар тогтмол сургалт зохион байгуулах (Сар бүр тогмол)	
	Хичээлийн судалгааны мониторинг хийх арга зүйд суралцах (Загвар Дорнод, Сэлэнгэ, Булган, Завханаймаг, Сонгинохайрхан дүүрэгт)	
	Хичээлийн судалгааны мониторинг хийх арга зүйд суралцах (Загвар бус Ховд, Увс, Баянхонгор, Дорноговь аймаг, Баянзүрх дүүрэгт)	
	Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулах Whorkshop зохион багуулах	
	Хичээлийн судалгааг үр дүнтэй хэрэгжүүлж буй сургуулиудыг түшиглэн БМДИ-н түшиц сургуультай болох, хамтран ажиллах, үр дүнг тооцох	
	Сингапур улсын бүх түвшний боловсролын тогтолцооны туршлага судлах, хэрэгжүүлэх	
	Финланд улсын боловсролын тогтолцоо, шинэчлэлийн бодлого, хэрэгжүүлж байгаа туршлагаас судлах, хэрэгжүүлэх	
"Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх сургалтын технологи" эзэмших, хэрэгжүүлэх		

Хоёрдугаар хэсэг:

Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө /2013-2017 он хүртэлх/ - ний төсөл

Бодлого-чиглэл

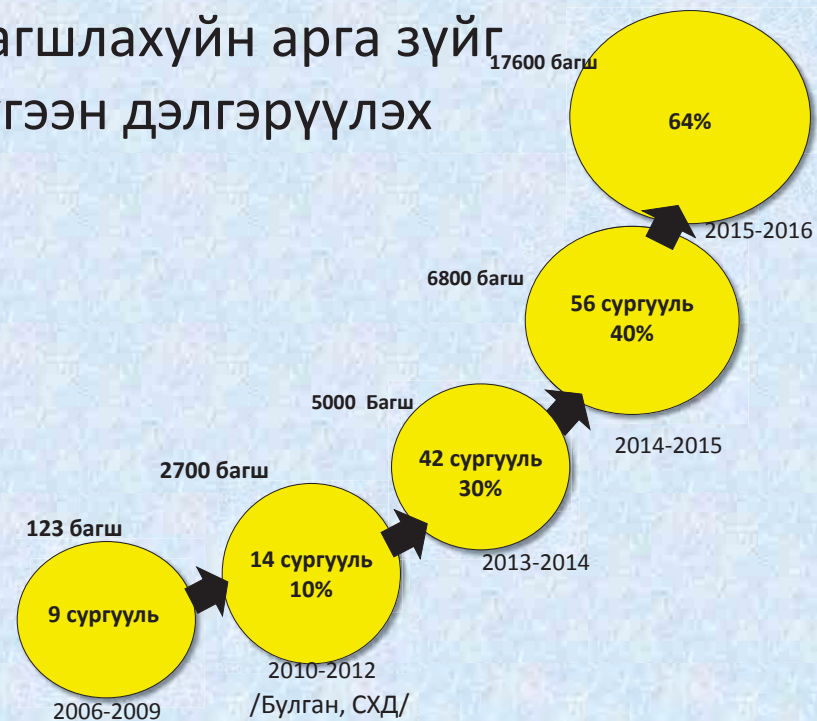
- Засгийн Газрын мөрийн хөтөлбөр
- БШУЯ-ны бодлого Боловсролын чанарын шинэчлэл
- БМДИ-ийн эрхэм зорилго:
- Багшийн хөгжил хөтөлбөр
- БМД-үзэл баримтлал
- Инститүцэд суурилсан БМД-үйл ажиллагаа
- Хүүхэд бүрийг хөгжүүлэх – багш бүрийг хөгжүүлэх, дэмжих
- Багшаар дамжуулж боловсролын салбарыг хөгжүүлэх
- Хүүхэд хөгжүүлэг багш төлөвших
- Багшийг тасралтгүй хөгжүүлэх

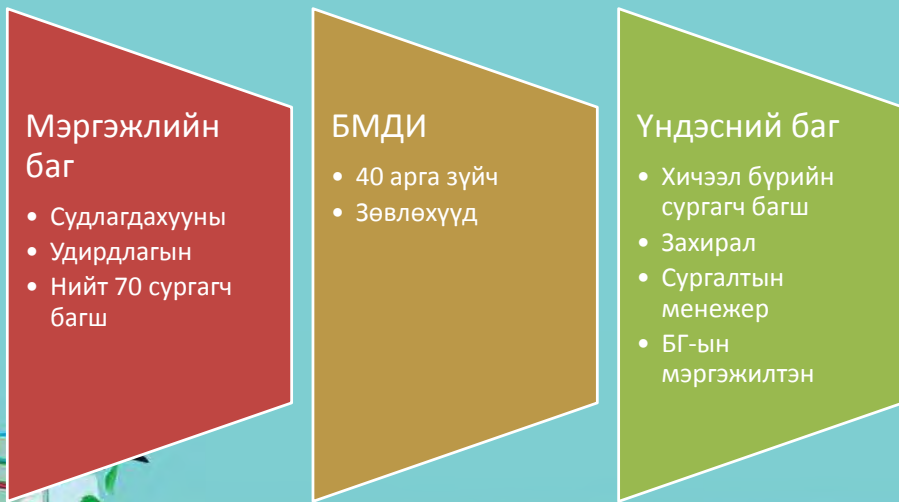
Хичээлийн судалгаа (өнөөгийн байдал)

Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх

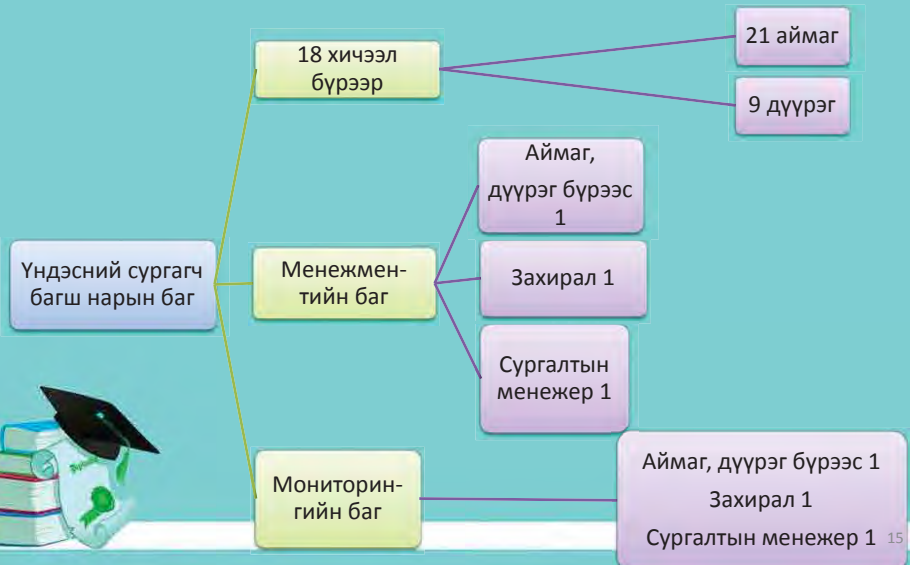
Үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

Хичээлийн судалгаа

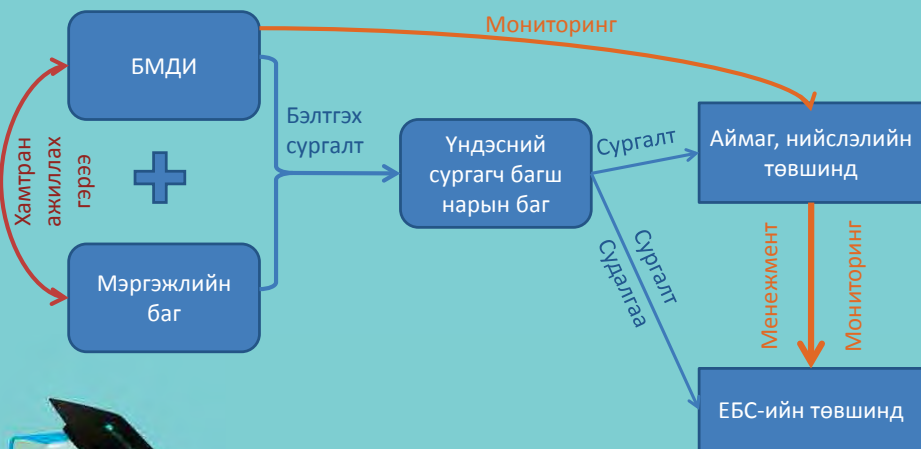
Үндэсний сургагч багш нарын баг

Үндэсний баг

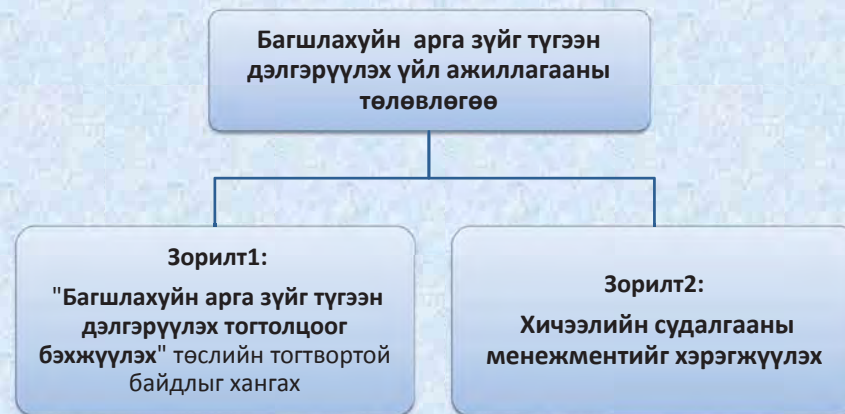
Сургалт

17

Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

Хугацаа: 2013-2016 оны хичээлийн жил
Хүлээгдэж буй үр дүн: Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих - багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоо бэхжинэ.

18

Зорилт 1

- Тус төслийн хүрээнд бэлтгэгдсэн мэргэжлийн багтай уулзаж цаашид хамтран ажиллах чиглэлийг тодорхойлох
- БМДИ-ийн бүтцэд хичээлийн судалгааг түгээн дэргэрүүлэх үйл ажиллагааг хариуцсан нэгж/ ажилтантай болох эсвэл арга зүйч бүрийн АБТ-д тусгах
- Япон улсад хичээлийн судалгаа, судалгаат хичээлийн туршлага судлах
- Хичээлийн судалгааг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах, Whorkshop зохион байгуулах
- Төслийн үр дүнгийн тайлан, сургалтын модуль, зөвлөмж, гарын авлагуудыг судлах

19

Зорилт 1

- Hicheeliin sudalгаа.mn сайтын үйл ажиллагааг байнгын үйл ажиллагаатай болгох
- Хичээлийн судалгааны талаарх багш, удирдах ажилтны ойлголт, хандлагад тандалт, үнэлгээ хийх
- Хичээлийн судалгааг түгээн дэргэрүүлж, цаашид хөгжүүлэх бодлого, стратегийг тодорхойлох
- Хичээлийн судалгаагаар гадаад, дотоодын эрдэм шинжилгээний хуралд оролцох, илтгэл тавих
- Хичээлийн судалгааны сэдэв чиглэл тодорхойлох
- Хичээлийн судалгааны ажиглалт, хэлэлцүүлэгт шардлагатай зөөврийн аудио, видео тоног төхөөрөмжтэй болох

20

Зорилт 2

Судлагдахуун (математик, байгалийн ухаан, төсөлт ажил)-д болон сургууль (бүх хичээл)-д суурилсан хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх менежментийг хэрэгжүүлэх

а. Загвар ба загвар бус аймагт хэрэгжсэн хичээлийн судалгааны менежментийг бүсийн аймгуудад түгээн дэлгэрүүлэх

б. Сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааны шинэ менежмент хэрэгжүүлэх түшиц сургуулийг сонгох, хамтран ажиллах

Хичээлийн судалгааны явцад мониторинг хийх, арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх, зөвлөн туслах

Хичээлийн бэлтгэл болон хэрэглэгдэхүүний судалгааг бодитой, үр ашигтай хийдэг арга туршлагаас судлах

Дотооддоо багш солилцооны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, үр дүнг тооцох

ХС-г хэрэгжүүлж буй тэргүүн туршлагыг технологийн санд байршуулан нийтийн хүртээл болгох

Хичээл тус бүрээр хүүхдийн хөгжлийг дэмжих багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх сургагч багш нарын багийг чадваржуулах сургалт зохион байгуулах

• Багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

Хичээлийн судалгааны хийж буй бүх төрлийн сургууль

•Сэдвээ сонгосны үндсэн дээр:

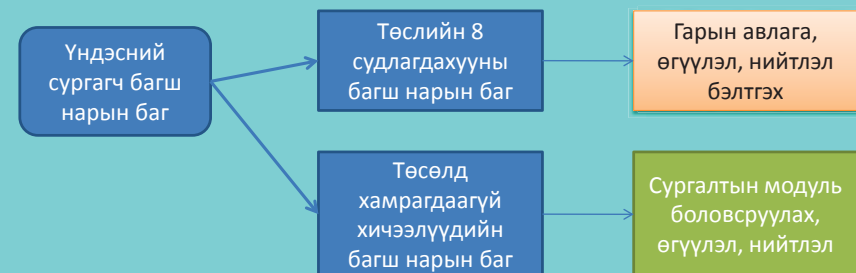
•Санхүүгийн болон Арга зүйн дэмжлэг

- БШУЯ- ны дэмжлэгтэй сургууль
- Үндэсний Боловсролын Бодлогын хорооны дэмжлэгтэй сургууль /БМДИ/
- Боловсролын хорооны /БСГ/ дэмжлэгтэй сургууль

Багш нарын санаачилсан судалгааны нэгжүүд /сургууль болон судлагдахуунд суурилсан/

Үндэсний сургагч багш нарын баг

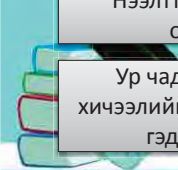
Хичээлийн судалгаа: “Хүүхэд бүр мэдлэгээ бүтээх үйл ажиллагааг дэмжих”-д чиглэгдэнэ

Нээлттэй хичээлтэй хольж ойлгохгүй байх

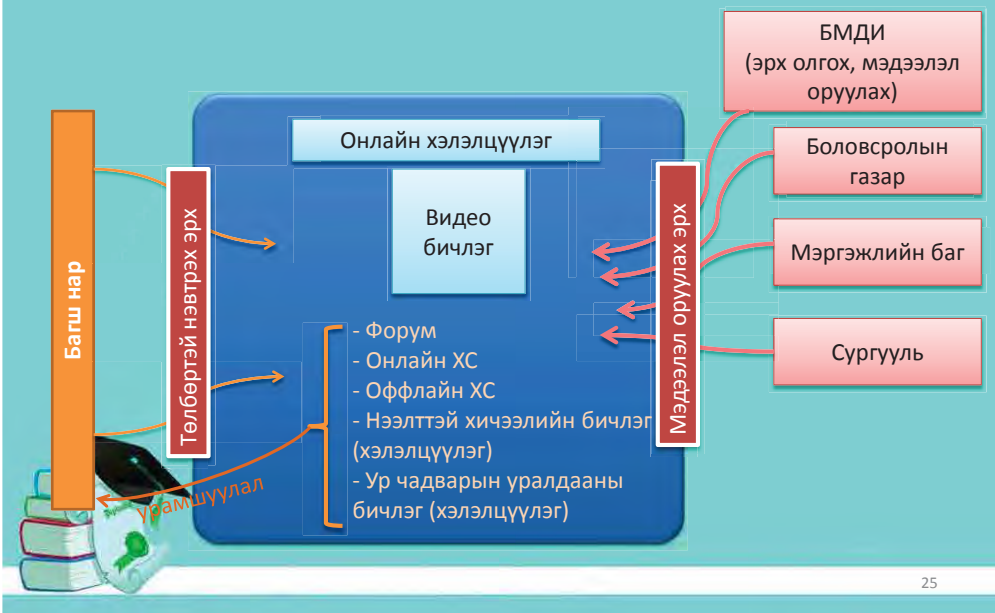
Хичээлийн анализтай эндүүрэхгүй байх

Ур чадварын уралдааныг хичээлийн судалгаагаар явуулна гэдэг буруу ойлголт

Мэдлэг бүтээгдэхгүй хичээлд хичээлийн судалгаа хийхгүй байх

Цахим технологи хэрэглэх

Хавсралт материал 10

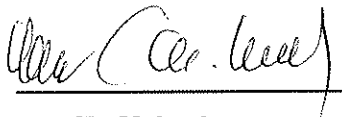
Хамтарсан зөвлөлийн хурлын (JCC) протокол

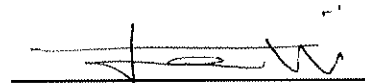
**MINUTES OF MEETING ON
JOINT COORDINATING COMMITTEE
FOR
TECHNICAL COOPERATION PROJECT ON
STRENGTHENING SYSTEMS FOR IMPROVING AND DISSEMINATING
CHILD-CENTERED TEACHING METHODS IN MONGOLIA**

**Agreed upon between
MINISTRY OF EDUCATION, CULTURE AND SCIENCE
and
JICA Project Team**

Ulaanbaatar, 20 June 2011

**Ms. Ch. Kulanda
Vice Minister
Ministry of Education, Culture and Science
Mongolia**

**Mr. Tetsuya Ishii
Project Manager
JICA Project Team**

Based upon the official agreement made between the Ministry of Education, Culture and Science (hereinafter referred to as “MECS”) and Japan International Cooperation Agency (hereinafter referred to as “JICA”) in Ulaanbaatar on 8 December 2009, JICA dispatched the Project Team headed by Mr. Tetsuya Ishii to Mongolia to implement the Technical Cooperation Project on Strengthening Systems for Improving and Disseminating Child-Centered Teaching Methods in Mongolia (hereinafter referred to as “the Project”) in April 2010.

The Joint Coordinating Committee was held on 26 May 2011 chaired by Ms. Ch. Kulanda, Vice Minister of MECS to discuss and agree on the progress of the 1st year Project activities (2010/2011), the training module improvement, the budget of Mongolian side for the project implementation, confirmation the Professional Team members, the indicators of Project Design Matrix, the 2nd year Project activity (2011/2012), and the sustainability of the Project outcomes. The major points discussed and agreed in the meeting were summarized below.

1. Opening Remark by the Vice Minister

Ms. Ch. Kulanda, the Vice Minister (Project Director) welcomed the participants gathering for the Joint Coordinating Committee and showed her understanding on the Project purpose as the dissemination of the child-centered teaching method in Mongolia. She stated that this committee was held based on the Record of Discussion agreed between MECS and JICA on 8 December 2009 and encouraged the participants to discuss issues efficiently.

2. Report on the 1st year Project activity (2010/2011)

The progress of the 1st year Project activity, its outputs and issues were presented by Ms. Sayaka Suzuki, Project Expert on Training Plan/Monitoring and Evaluation.

Mr. Masahiro Kamata, Project Expert on Dissemination of the Teaching Method (Science) shared his findings on “Lesson Study” implementation in the model district/aimags based on the monitoring in February and March 2011. While the Project Team found that the specialists of Department of Education and Culture, and the school administrators and teachers in the district/aimags spent great time and energy to improve teaching method, several issues were still observed; for example, too much contents were packed in one lesson, and ineffective usage of audio-visual equipment.

The Project Experts’ feedbacks on “Lesson Study” implementation in model district/aimags were provided to the participants.

3. Discussion on the training modules improvement

Ms. N. Nergui, Senior Officer of General Education Department of MECS (Project Coordinator) explained the purpose of the training modules development and necessity to revise the 1st draft of training module.

Ms. G. Gantsetseg, Officer of General Education Department of MECS introduced the results of the training module review as follows:

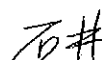
- The criteria for training modules were identified in the Minister's Order No. 575 issued on 15 December 2010.
- The modules were highly evaluated as it included the information on both issues for each subject and crosscutting issues for all subjects. However it is necessary to be revised in order to suit the needs of schools and teachers. Main points to be improved are as follows:
  - The title of chapter and its content are not consistent.
  - The terms used in the modules are not consistent.
  - Lack of consistency among the modules, and the levels of module are different one another.
  - The amount of information is too much for teachers to conduct "Lesson Study".
  - "Lesson Study" should be reflected into the plan of School Based Teaching Method Study Group.
- MECS expects the training modules to give some idea on "Lesson Study" to the teachers of non-targeted subjects (besides Physics, Chemistry, "Human & Environment", "Human & Nature", Primary Mathematics, Secondary Mathematics, IT and Integrated Studies).

The training modules' revision was scheduled as follows:

- By August 2011: Revision of the modules based on the comments
- Around October to November 2011: Review of the modules by MECS experts
- By December 2012: Completion of the training modules

Ms. N. Nerugi commented that not only one lesson (for 45 minutes) but also one unit lesson (4-5 lessons) should be monitored in order to find out children's change.

Mr. Tetsuya Ishii proposed to hold the meeting with the group leaders in June 2011 to discuss more about the training module improvement.

4. Report on the budget of Mongolia side

Ms. N. Nergui explained the items covered by Mongolia side based on the Record of Discussion agreed between MECS and JICA in December 2009 as follows:

- Writing fee of the training modules
- Trainer's fee: The trainer's fee for this year will be increased than last year's, since the fee in 2010 was too low compared with the fee of ADB project.
- Allowance and transportation fee for the "Lesson Study" and training monitoring organized by MECS
- Insurance for the personnel for visiting the countryside for the "Lesson Study" and training monitoring.

Regarding the budget, Ms. H. Gantsetseg stated that it was not possible to discuss about the budget of 2013 at present. Printing cost issue will be discussed later.

After the budget of 2011 is approved, the Minister's Order will be issued.

5. Introduction of Professional Team Member

Ms. Nergui introduced the members of Joint Coordinating Committee and Professional Team members based on the Minister's Orders No.575.

Ms. Nergui also proposed N. Oyuntsetseg as Project Coordinator and M. Baasankhu as an assistant Project Coordinator. The JCC members agreed to the proposal.

6. Discussion on the indicators of Project Design Matrix

Mr. Ishii explained the logic of Project Design Matrix and proposed the alternative indicators in order to give shape to the Project Design Matrix agreed between MECS and JICA in December 2009.

Ms. Sh. Oyuntsetseg, the specialist of Institute of Education (Project Coordinator) mentioned that the expression of indicator on teacher's contest (Output No.4) should be modified or deleted, while she understood the importance to set the indicator to facilitate the teaching method improvement. Mr. Ishii agreed to modify the indicator.

Ms. C. Nyamgerel, suggested to change the pre-conditions from 'New Education Standard will not

be changed' to 'the principle of teaching method in the education standards will not be changed'.

Mr. Ishii noted her idea, however mentioned that the pre-conditions would not be changed, since it stipulated the condition before the project's commencement.

Related to the indicator of Output No. 1, Ms. C. Nyamgerel mentioned that the quality of trainers should be maintained. Thus, she suggested that reconsidering implementing the exam at Nov. training.

Mr. Ishii and Ms. Suzuki agreed to the idea of securing the quality of trainers. They answered that the training of trainers would be conducted, and survey on the participants' understanding would be conducted to check the trainers' performance.

7. Introduction of the 2nd year Project activities (2011/2012)

Ms. B. Hishigbayar, Project Expert on Training and "Lesson Study" Coordinator introduced the 2nd year Project activities (2011/2012).

8. Discussion on the sustainability of the project outcome

Ms. N. Nergui presented the idea how to sustain the project outcome. She explained that the teaching plan development, lesson implementation, evaluation and revision of the lesson were defined as the work for teachers in the Minister's Order No.314 and 561 in 2009. She emphasized that 'Lesson Study' was a good tool for the teaching method improvement.

Ms. N. Nergui also stated the possibility to utilize the Project outputs in 1) the in-service training provided to teachers with credits/selective training, 2) the compulsory in-service training, and 3) the curriculum of teacher's training colleges (pre-service training) based on the Minister's Order No.72 and the existing education law. The training module development for the above usage should be considered in the 2nd year Project activities. She also mentioned the possibility to establish the national level or regional level of teaching method study groups to continue the teaching method improvement.

Ms. C. Nyamgerel suggested collecting the feedbacks on the difficulties and issues from non-model districts/aimag may have on "Lesson Study" implementation during the training in November 2011 to find out the good way to disseminate the activities of teaching method improvement.

Mr. Ishii agreed to Ms. C. Nyamgerel's point on the program of November training and encouraged the Professional Team to prepare for effective training modules.

9. Closing remark

Mr. Atsumu Iwai, Senior Representative of JICA Mongolia Office gave the closing address with his appreciation to the participants contributing to the education sector in Mongolia. He expected that MECS would contribute to secure the sustainability of the Project outcome and requested MECS to prepare for enough budgets to conduct the training in district/aimag level. He also shared the JICA's idea to continue dispatching volunteers in education sector.

Summary of Agreements confirmed at the JCC meeting:

1. Content of the draft Minister's Order on 2011 budget for the project activities from the Mongolian budget was supported by the JCC members.
2. There was no objection from the participants on nomination of Ms N. Oyuntseseg as a Project Coordinator (Implementation) who would work part-time. (Ms M. Baasanhuu assists Project Coordinator (Implementation).)
3. Project Coordinator (implementation) will develop a budget for 2012 before 1 July 2011, and submit it to the Department of General Education.
4. Mr. Ishii, the Project Manager will revise the criteria of the Project Design Matrix by reflecting the suggestions addressed during the meeting.
The revised PDM is attached to this Minutes of Meeting.
5. Ms. Ch. Gantsetseg, a leader of Expert Team was assigned to provide results of expert evaluation and advice on general and crosscutting issues considering each module respectively.

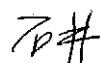
Attendance List

Mongolia side

Ch. Kulanda	Project Director/Vice Minister, MECS
N. Nergui	Project Coordinator (Policy)/ Senior Officer of General Education Department, MECS
Sh. Oyuntsetseg	Project Coordinator/ Specialist of Institute of Education
C. Gantesetseg	On behalf of Mr. Jigjid, Project Coordinator (budget management)/ Officer of Financial Department, MECS
G. Gantsetseg	Officer of General Education Department, MECS
Ts. Narantsetseg	Director, Teaching Methods Improvement Center (Primary Education) Mongolian State University of Education
E. Munguntulga	Mongolian State University of Education
O. Chuluuntsetseg	Mongolian State University of Education
L. Munkhtuya	On behalf of Director, Teaching Methods Improvement (IT), Mongolian State University of Education
N. Oyuntsetseg	National University of Mongolia
B. Burmaa	National University of Mongolia
M. Ganbat	National University of Mongolia
Ch. Nyamgerel	National University of Mongolia
U. Tsendsuren	Specialist, Department of Education, Ulaanbaatar
B. Tsogbadrakh	Specialist, Department of Education, Ulaanbaatar
M. Baasankhuu	Assistant to Project Coordinator (Implementation)

Japan side

Atsumu Iwai	Senior Representative of JICA Mongolia Office
Kazue Minami	Representative, JICA Mongolia Office
P. Enkhzaya	Program Officer of Education, JICA Mongolia Office
Tetsuya Ishii	Project Expert (Project Manager/Training Planning)
Sayaka Suzuki	Project Expert (Training Plan/Monitoring and Evaluation)
B. Hishigbayar	Project Expert (Training and “Lesson Study” Coordinator)
G. Norjmaa	Project Interpreter
Kh. Ganbaatar	Project Interpreter
L. Selenge	Interpreter

PROJECT DESIGN MATRIX (PDM₂)

Project Period: April 2010 – March 2013 (Three Years)

Target Area: Songinokhairkhan District of Ulaanbaatar city, Bulgan and Zavkhan Aimag

Version: No. 2 Date June 20, 2011

Narrative Summary	Objectively Verifiable Indicators	Means of Verification	Important Assumptions
<p>Overall Goal The child-centered teaching methods (“the Teaching Methods”) are implemented in model and other Districts/Aimags.</p>	<ol style="list-style-type: none"> At least 50% of schools in non model Districts/Aimags implement “Lesson Study” at least twice every year. The training on “the Teaching Methods” is conducted in at least 50% of non model District/Aimag. 	<p>1&2 Report from all District/Aimag Education Departments</p>	
<p>Project Purpose Systems to disseminate “the Teaching Methods” nationwide are strengthened.</p>	<ol style="list-style-type: none"> “The Teaching Methods” are practiced in the following 8 subjects in model schools. *Physics, Chemistry, Human and Environment, Human and Nature, Primary Math, Secondary Math, IT, Integrated Studies “Lesson Study” is conducted at least twice in at least the 50% of schools in model District/Aimag every year. At least 50% of Education Department of non model Districts/Aimags formulates the training plan on “the Teaching Methods”. 	<ol style="list-style-type: none"> Endline Survey Report from Education Departments of model District/Aimags Report from all District/Aimag Education Departments 	<p>Budget for in-service teacher training will not be cut down to a large extent</p>
<p>Outputs 1. Capacities of “the District/Aimag Teams”* in all District/Aimags to disseminate “the Teaching Methods” are enhanced. **The District/Aimags Team” is composed of supervisors, school management posts, and teachers.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Training participants increase their satisfaction and understanding. Training participants’ behavior is positively changed. “District/Aimag Team” members attend the training based on the training package (at least 8 participants) 	<ol style="list-style-type: none"> Survey by Professional Team Monitoring report by Professional Team Attendance list of the training 	

<p>2. Models of “Lesson Study” are developed in model District/Aimags.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Model schools develop “Lesson Study Implementation Plan”. 2. Model schools conduct “Lesson Study” at least twice a year in the eight subjects. 3. Quality of “Lesson Study” at model schools is improved. 4. Satisfaction level of participants in “Lesson Study” at model schools is increased. 	<ol style="list-style-type: none"> 1, 2, 3. “Lesson Study Implementation Report” from model schools 4. “Lesson Study Implementation Report” from model schools, “Monitoring Report” from Professional Team, and Endline Survey 	
<p>3. Capacities of schools in model District/Aimags to practice “the Teaching Methods” are enhanced.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. At least 50% of teachers and management posts of model District/Aimag’s schools complete the training on “the Teaching Methods” based on the training package. 2. At least 50% of non model schools of model District/Aimag formulate “Lesson Study implementation plan”. 3. Lessons learnt and recommendation on teaching methods improvement from model District/Aimag are collected. 	<ol style="list-style-type: none"> 1&2. “Monitoring Report” from Professional Team and “Training Report” from Education Department 3. Training Management Module 	
<p>4. The environment to disseminate and establish “the Teaching Methods” nationwide is improved.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. The training package is introduced to teacher training colleges at least once and, at least one college considers utilization of training package. 2. Policy recommendation is adopted by Ministry of Education, Culture and Science (MECS) in its annual policy objectives. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Progress Report of the Project 2. MECS annual policy objectives 	
<p>Activities 0-1. The Professional Team for the Project at Professional Level (hereinafter referred to as “the Professional Team”) which is composed of Training Package writers, and trainers (officials of Institute of Education, instructors of 4 Teaching Method Improvement Centers, principals and teachers of model schools of the previous project, supervisors and so on) is organized. 0-2. MECS selects model District/Aimags.</p>	<p>Inputs Japanese side</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Personnel - Expert Leader / Training Planning / Dissemination of “the Teaching Methods” / Monitoring and Evaluation / Coordinator 2. Counterpart training in Japan 	<p>Mongolian side</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Counterpart 2. Necessary expenses for Counterpart 3. Training expenses not covered by Japanese side 4. Expenses for monitoring not 	<p>Most of “the Professional Team” member and members of “the District/Aimag Teams” will not resign.</p>

<p>1-1-1 “The Professional Team” develops training packages for “the District/Aimag Teams” in model District/ Aimag.</p> <p>1-1-2 “The Professional Team” revises the training packages through analysis of the results of monitoring mentioned in activity 2-3 and 3-3.</p> <p>1-1-3 “The Professional Team” conducts trainings for “the District/Aimag Teams” in all District/Aimags by utilizing training packages revised in activity 1-1-2.</p> <p>1-1-4 “The Professional Team” gives technical assistance to “the District/Aimag Teams” in all District/Aimags if necessary.</p> <p>1-2-1 Baseline survey of model District/Aimags is conducted.</p> <p>1-2-2 The MECS approves model schools in model District/Aimags proposed by District/Aimag Education Department.</p> <p>1-2-3 Model District/Aimags select “the District/Aimag Team” in model District/Aimags.</p> <p>1-2-4 “The Professional Team” conducts training for “the District/Aimag Teams” in model District/Aimags.</p> <p>2-1 “The District/Aimag Teams” in model District/Aimags make implementation plans for “Lesson Study” in model District/Aimags.</p> <p>2-2 “The District/Aimag Teams” in model District/Aimags conduct “Lesson Study” at model schools according to the plans mentioned in activity 2-1.</p> <p>2-3 “The Professional Team” monitors “Lesson Study” at model schools and gives advice.</p> <p>2-4 Model schools reflect the result of monitoring and advice from “the Professional Team” to next “Lesson Study.”</p> <p>3-1 “The District/Aimag Teams” in model District/Aimags make plans of training for school management posts and teachers, including the observation of “Lesson Study” at model schools.</p> <p>3-2 “The District/Aimag Teams” in model District/Aimags conduct training according to the plans mentioned in activity 3-1.</p> <p>3-3 “The Professional Team” monitors the training mentioned in activity</p>	<p>3. Provision of Equipment</p> <p>4. Training Expenses (training for “the District/Aimag teams”)</p> <p>5. Expenses for “the Professional Team’s” Monitoring</p> <p>6. Local Expenses for Japanese Expert</p>	<p>covered by Japanese side</p> <p>5. Office space for Japanese experts</p> <p>6. Other expenses</p>	<p>Pre-conditions</p> <p>“New Education Standard” will not be changed.</p>
--	---	--	---

<p>3-2, and gives advice to “the District/Aimag Teams” in model District/Aimags.</p> <p>3-4 “The District/Aimag Teams” in model District/Aimags reflect the advice from “the Professional Team” to the next training plans.</p> <p>4-1 “The Professional Team” introduces the training packages revised in activity 1-1-2 to Professional and private teacher training colleges.</p> <p>4-2 “The Professional Team” researches “Lesson Study” in Japan and other countries, and analyses the results of monitoring in activity 2-3.</p> <p>4-3 “The Professional Team” recommends to MECS policies for establishing “Lesson Studies” at school levels.</p> <p>4-4 Institute of Education incorporates implementation “the Teaching Methods” as one of the criterion of the Professional teacher contest.</p>			
--	--	--	--

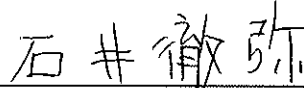
**MINUTES OF MEETING ON
JOINT COORDINATING COMMITTEE
FOR
TECHNICAL COOPERATION PROJECT ON
STRENGTHENING SYSTEMS FOR IMPROVING AND DISSEMINATING
CHILD-CENTERED TEACHING METHODS IN MONGOLIA**

**Agreed upon between
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
and
JICA Project Team**

**Ms. Bandikhuu URGAMALTSETSEG
Vice Minister
Ministry of Education and Science
Mongolia**

Ulaanbaatar, 18 October 2012

**Mr. Tetsuya Ishii
Project Manager
JICA Project Team**

Based upon the official agreement made between the Ministry of Education, Culture and Science (hereinafter referred to as “MECS”) and Japan International Cooperation Agency (hereinafter referred to as “JICA”) in Ulaanbaatar on 8 December 2009, JICA dispatched the Project Team headed by Mr. Tetsuya Ishii to Mongolia to implement the Technical Cooperation Project on Strengthening Systems for Improving and Disseminating Child-Centered Teaching Methods in Mongolia (hereinafter referred to as “the Project”) in April 2010.

The Joint Coordinating Committee meeting was held on 18 October 2012 chaired by Ms. Bandikhuu URGAMALTSETSEG, Vice Minister of Ministry of Education and Science (hereinafter referred to as “MES”) to agree on the results of Terminal Evaluation done by the Joint Evaluation Team.

1. Opening Remark by the Vice Minister

Ms. B. Urgamaltsetseg, the Vice Minister (Project Director) opened the meeting.

2. Introduction of Attendance

Mr. Ishii (Project Manager) and Ms. N. Oyuntsetseg (Project Implementation Coordinator) introduced the participants of Mongolian side. Mr. Takahashi (the leader of Terminal Evaluation Team) introduced the members of Terminal Evaluation Team and Mr. Iwai (Deputy Resident Representative of JICA Mongolia Office).

3. The report of Terminal Evaluation results

1) Outline of Terminal Evaluation

Mr. Matsuyama (Education Planning, Terminal Evaluation Team) explained the outline of Terminal Evaluation including the objectives and methodology, and Project Summary.

2) Achievement

Ms. Tsubone (Evaluation and Analysis, Terminal Evaluation Team) presented the achievement of the Project as follows.

- Output 1, 2, 3, and 4 were evaluated mostly achieved. However, the satisfaction level of the training participants (Output 1) and the quality of lesson (Output 2) have room for improvement.
- Project Purpose was evaluated mostly achieved. However, the plan of action to disseminate the Teaching Methods has not been developed yet.

- Terminal Evaluation Team evaluated that Overall Goal would be achieved in 3-5 years after the termination of the Project if appropriate supports are provided by MES.

3) Evaluation by Five Criteria

Ms. Tsubone presented the evaluation results based on the five criteria (Relevance, Effectiveness, Efficiency, Impact, and Sustainability) as follows.

- Relevance, Efficiency and Impact were evaluated high, while Effectiveness was evaluated moderately high.
- Sustainability was evaluated medium. It is because the budget for dissemination has not been secured, the detailed plan of Institute of Upgrading Teachers Profession (hereinafter referred to as "IUTP") has not been developed, the evaluation system for teachers does not take the Teaching Methods into consideration and the continuous professional development is necessary.

4) Conclusion

Mr. Matsuyama presented the conclusion of the results. The Project was successfully implemented because Project Purpose was mostly achieved, Overall Goal was partly achieved, the capacity of stakeholders was strengthening and the positive impacts were observed. However, the understanding on the Teaching Method needs to be improved, and the concrete action plan needs to be developed by IUTP and MES.

Regarding the sustainability of the project outcomes, MES submitted the request to continue the Project on 17 October 2012. The Terminal Evaluation Team will discuss the request with JICA Head quarters.

5) Recommendations

There were four recommendations during the Project from Terminal Evaluation Team.

- When MES develops the concrete plan for disseminating the teaching methods, the utilization of Professional Team Members should be involved. Their role and responsibility needs to be made sure in consultation with the Project Team. Professional Team approved by the minister's order was strongly recommended to be continued after the project termination.
- The website should be maintained by IUTP.
- The lesson observation sheet developed by the Project needs to be utilized nationwide, so that all stakeholders are able to observe lessons based on the same points of view. It will contribute to upgrading the lesson quality.

- The Endline Survey needs to be completed promptly.

There were two recommendations after the Project from Terminal Evaluation Team.

- Professional Team and Specialists in Departments of Education (DECs) are expected to play a role as the external observers to enhance the quality of lesson and Lesson Study. To support the activities by Professional Team, the teleconference systems should be utilized and the linkage between research and Lesson Study needs to be strengthened. To encourage the activities of the specialists in DECs, the monitoring work for Lesson Study should be installed in their professional responsibilities, capable personnel should be appointed and the continuous training is needed.
- The experience of Lesson Study implementation should be positively evaluated in the teacher's career development.

4. Discussion on the results

The Vice Minister appreciated Terminal Evaluation Team for presenting the results, and invited MES officials, Professional Team, and Project Team to provide comments.

Ms. A. Tuya stated that the MES would continue the activities done by the Project in corporation with IUTP and to obtain Professional Team's opinions on the future cooperation between MES and Professional Team.

Mr. Ganbat (the leader of Physics Team) expressed his satisfaction on the evaluation results. He understood the project purpose as to develop teachers and students and believes that students would be positively changed if teachers' teaching methods and attitude were changed. As this was the starting point to develop teachers, he strongly recommended that all stakeholders including MES, universities, Institute of Education, IUTP and Professional Team must be involved in the planning and the continuation of the Project was required.

Ms. Pagmasuren (the member of "Human & Environment" Team), who engaged in the Project for 3 years, felt that her understanding on the Teaching Methods still needed to be upgraded. She was worried that the project outcomes would decrease if the Project ends.

Ms. Nyamgerel (the leader of Chemistry Team), engaged in the Project since 2006, appreciated the Project and explained the Project enhanced not only the ability of Professional Team members but

also school teachers in Mongolia. She observed that other projects were difficult to develop such outcomes. She noticed that her understanding on the Teaching Method in 2006 was not sufficient and she wanted to improve herself still now. She provided the following three comments:

- First, the project activities should be taken over by the IUTP, however the sustainability should be secured by MES. As the recommendation from Terminal Evaluation Team, the teacher's tasks related with Lesson Study should be involved in the teacher's professional responsibilities stated in the official documents.
- Second, regarding the utilization of Professional Team. She worked for the ADB Project to develop planning for teacher colleges and provided the information on the Project to the ADB Project. According to the ADB Project, the situation of schools should be researched well for the teacher college reform. The bridge between the teacher college reform and the activities in school level needs to be created.
- Third, she would like to know the possibility whether JICA is able to support the programs in universities such as setting the master course on Lesson Study, and "Sandwich" program.

Ms. A. Tuya mentioned that the Project real achievement would be appeared after 3-5 years. IUTP must continue the job and reach Overall Goal. She stated that MES would take the comments of Ms. Nyamgerel seriously. She understood the planning was very important. She expected Professional Team would work together with MES to develop the plan. She would like to request again that the Project would be continued and wished that this point was also reflected in the minutes which were going to be signed between Terminal Evaluation Team and the Vice Minister. MES expects the Project will be continued to develop the plan and training module for IUTP as well.

Mr. Takahashi said that he was impressed by the comments from Professional Team those who really understood the Project and appreciated the efforts of Project and Professional Team.

Mr. Ishii commented on the recommendation. The Project Team is ready to advise the MES on professional development of DEC specialists and Professional Team members.

The Project involved many stakeholders such as MES, Professional Team members, Department of Education and Culture, school principals/managers, and teachers. There were some challenges in the past three years. However, it was successfully implemented because of their support finally. He expressed his appreciation to all people who were involved in the Project.

Ms. N. Oyuntsetseg appreciated the all stakeholders, especially Professional Team and JICA Experts including the experts from Tokyo Gakugei University. She also appreciated the patient and hard-working Japanese people, who always worked with Mongolia side, and all stakeholders in

Mongolia.

The Vice Minister stated that MES requested the extension of on the Project. She noted that the Project achieved many outputs and asked for the continuous support from Professional Team and JICA. The Vice Minister will call a meeting with Professional Team to discuss about the future plan.

7. Signing of Minutes of Meetings

8. Closing Remarks

The Vice Minister stated that the cooperation between Mongolia and Japan should be continued. JICA assistance contributed to all teachers in Mongolia. MES will play an important role in securing sustainability.

Mr. Iwai thanked for the Vice Minister to chair this meeting. He explained the assistance policy of JICA towards Mongolia. The first policy was formulated around six years ago and the latest one was settled this year. In both policies, the educational sector is very important. To improve the quality of education JICA implemented this project. JICA constructed the primary school classrooms for improving access to education. Both projects were highly evaluated and JICA Mongolia Office expected Mongolia side would enhance its sustainability. The continuation of this project will be discussed, the higher education project has started, and further cooperation between MES and JICA is expected.

Attendance List

Mongolia side

B. Urgamaltsetseg	Project Director/Vice Minister, MES
Ch. Bayarkhuu	Project Coordinator (Finance)/ Head of Financial Department, MES
A. Tuya	Project Coordinator (Policy)/ Head of Basic and Secondary Education Division, MES
N. Tuya	Project Coordinator (External Cooperation)/ Head of External Cooperation Division, MES
N. Oyuntsetseg	Project Coordinator (Implementation)/ National University of Mongolia
J. Narantuya	Project Coordinator / Officer of Human Resource Division, Policy, Strategy and Planning Department, MES
Sh. Oyuntsetseg	Project Coordinator/ Specialist of Institute of Education
Oyumbileg	External Cooperation Division, MES
Oyuntungalag	Vice Director, IUTP
L. Munkhtuya	Director of Teaching Methods Improvement (IT) / Mongolian State University of Education
G. Yunehimaa	Leader of "Human & Nature" Team / National University of Mongolia
M. Ganbat	Leader of Physics Team / National University of Mongolia
Ch. Nyamgerel	Leader of Chemistry Team / National University of Mongolia
T. Ganbaatar	Leader of Secondary Mathematics Team / Mongolia State University of Education
Ts. Pagmasuren	On behalf of leader of "Human & Environment Team / Mongolia State University of Education

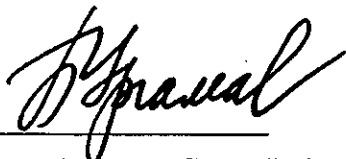
Japan side

Atsumu Iwai	Deputy Resident Representative of JICA Mongolia Office
Moeko Imayoshi	Cooperation Planning 1, JICA Terminal Evaluation / JICA Mongolia Office
Ch. Oyuntsetseg	Cooperation Planning 2, JICA Terminal Evaluation / JICA Mongolia Office
Satoru Takahashi	Leader of JICA Terminal Evaluation Team
Takeshi Matsuyama	Education Planning, JICA Terminal Evaluation Team
Chie Tsubone	Evaluation and Analysis, JICA Terminal Evaluation Team

N. Khulan	Interpreter, JICA Terminal Evaluation
Tetsuya Ishii	Project Expert (Project Manager/Training Planning)
Sayaka Suzuki	Project Expert (Training Planning/Monitoring and Evaluation)
B. Hishigbayar	Project Expert (Training and “Lesson Study” Coordinator)
Kh. Ganbaatar	Project Team
M. Baasankhuu	Project Team

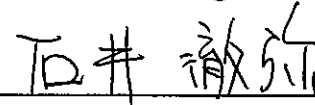
**MINUTES OF MEETING ON
JOINT COORDINATING COMMITTEE
FOR
TECHNICAL COOPERATION PROJECT ON
STRENGTHENING SYSTEMS FOR IMPROVING AND DISSEMINATING
CHILD-CENTERED TEACHING METHODS IN MONGOLIA**

**Agreed upon between
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE
and
JICA Project Team**

**Ms. Bandikhuu URGAMALTSETSEG
Vice Minister
Ministry of Education and Science
Mongolia**

Ulaanbaatar, 26 August 2013

**Mr. Tetsuya Ishii
Project Manager
JICA Project Team**

Based upon the official agreement made between the Ministry of Education and Science (hereinafter referred to as “MES”) and Japan International Cooperation Agency (hereinafter referred to as “JICA”) in Ulaanbaatar on 8 December 2009, JICA dispatched the Project Team headed by Mr. Tetsuya Ishii to Mongolia to implement the Technical Cooperation Project on Strengthening Systems for Improving and Disseminating Child-Centered Teaching Methods in Mongolia (hereinafter referred to as “the Project”) in April 2010.

The Joint Coordinating Committee meeting was held on 26 August 2013 chaired by Ms. Bandikhuu URGAMALTSETSEG, Vice Minister of MES to agree on the results of Project at the end of the cooperation period.

1. Introduction of Attendance

Ms A. Tuya (Project Coordinator) and Mr. Ishii (Project Manager) introduced the participants of Mongolian and Japanese side.

2. Opening Remark by the Vice Minister

Ms. B. Urgamaltsetseg, the Vice Minister (Project Director) opened the meeting. The Vice Minister appreciated the Project for 1) its wide scope of activities, and 2) its effective and efficient implementation. She also mentioned that the Project contributed to the education reform of Mongolia. The Project was supposed to be terminated at the end of February 2013. However, following to the request from the MES, the Project was extended to the end of August 2013. The Project’s activities and outputs will be taken over by the Institute for Upgrading Teachers’ Profession (hereinafter referred to as “IUTP”).

3. The Report of Project results

1) Outline of Achievement of the Project

Ms. Suzuki (Training Planning/Monitoring and Evaluation Expert), explained the outline of achievement of the Project using the Project Design Matrix. Data for each indicator is updated from the one of the Terminal evaluation.

Output 1:

Capacities of “the District/Aimag Team” in all district/Aimags to disseminate the teaching methods are enhanced.

Indicator 1-1: Training participants increase their satisfaction and understanding.

Level of Satisfaction

The Project asked the following five questions to the participants of the training targeting all districts/Aimags in 6 venues.

- 1) Are the content and the objective consistent?
- 2) Are the lectures easy to understand?
- 3) Is the time allocation/management effective?
- 4) Are the balance between lecture and practice adequate?
- 5) Are the handouts and venue arrangement adequate?

The average satisfaction level was more than four (4) out of five-scale evaluation in 2011. The average score was 3.9 in 2012. On the contrary to the training in 2011, the level of satisfaction did not decrease until the last day of the training.

Level of understanding

The Project asked the following two questions to the participants of the training in 6 venues on the last day of the training in 2011.

- 1) What is a Kyozaï Kenkyu?
- 2) What is a teaching method which supports children's development?

In 2012, the following questions were asked on the first day and the last day.

- 1) What is a teaching method which supports children's development
- 2) What is a Lesson Study?
- 3) What is a Kyozaï Kenkyu?

The level of understanding improved, if we compare the answers of the first day and the last day.

Indicator 1-2: Training participants' behavior is positively changed.

The Project asked the representatives from 21 Aimags/9 Districts about their implementation of Lesson Study, training related to Lesson Study, and development of Lesson Study implementation plan.

- Out of 699 schools which reported to the Project team, 487 schools (approximately 70% conducted Lesson Study) at least twice in 2012/2013.
- Out of 21 aimags, 16 aimags conducted the training related to Lesson Study. Accumulated number of participants in the training is 11,149.
- 21 aimags and 9 districts formulated the Lesson Study implementation plan both in 2011/2012 and in 2012/2013.

- 10 aimags formulated the Lesson Study implementation in 2013/2014.

Indicator 1-3: “District/Aimag Team” members attend the training based on the training package (at least 8 subjects)

- At least 11 participants from the 20 aimags /9 districts attended the training conducted in 2011. The training was arranged separately for Arkhangai Aimag Team because of the traffic accident on their way to the training venue. 10 participants from the 20 aimags/9 districts attended the training conducted in 2012.

Summary of Achievement on Output 1

As shown in the above 3 indicators, output 1 was achieved.

Output 2: Models of “Lesson Study” are developed in model District/Aimag.

Indicator 2-1: Model schools develop “Lesson Study Implementation Plan.”

- Since 2010, all model schools formulated the Lesson Study implementation plan.

Indicator 2-2: Model schools conduct “Lesson Study” at least twice a year in the 8 subjects.

- In 2010/2011, no model schools conducted Lesson Study twice in the 8 subjects.
- In 2011/2012, 8 schools out of 14 models conducted the Lesson Study twice in the 8 subjects.
- In 2012-2013 13 schools out of 14 model schools conducted the lesson study twice in 8 subjects. The remaining one school is the smallest model school. The school had a difficulty in conducting IT research lesson.

Indicator 2-3: Quality of “Lesson Study” at model schools is improved.

Quality of Lesson Study was assessed in the monitoring of model schools by Professional Team members. The Lesson Study was assessed with the following three criteria: 1) lesson preparation, 2) lesson implementation and observation, and 3) lesson review session.

- Comparison was made between September 2012 and March/April 2013, improvements were made in the three criteria.

Indicator 2-4: Satisfaction level of participants in “Lesson Study” at model school increased.

A survey was conducted in September/October 2012. The question asked the teachers of model schools on the satisfaction level of Lesson Study in 2010 retrospectively, and in 2012. The answers “Very satisfied” and “Satisfied” increased significantly.

Summary of Achievement on Output 2

- As examined in the above 4 indicators, output 2 was achieved.
- In addition to the degree of achievement of Output2 by the 4 indicators, it was observed that the model of Lesson Study was being developed in Mongolia. The models are explained in the modules of “Module for school administrators”, and “Management Handbook for Teaching Method dissemination.”

Output 3: Capacities of schools in model District/Aimags to practice “the Teaching Methods” are enhanced.

Indicator 3-1: 70% of teachers and management posts of all schools in model District/Aimags complete the training on “Teaching Method” based on the training package.

- In model District/Aimags, more than 70 % of teachers and management posts participated in the training as of 2011/2012.

Indicator 3-2: 80% of all school in model District/Aimag formulate “Lesson Study” implementation plan

- In model District/Aimags, all schools except the four schools in Bulgan Aimag, the Lesson Study implementation plan was formulated. Instead of conducting the Lesson Study at their own schools, teachers of the four schools in Bulgan Aimag -which are located in *bag* (a sub unit of *soum*) participated in the research lessons conducted in neighboring schools in 2011/2012.

Indicator 3-3: Lessons learnt and recommendation on teaching methods improvement from model District/Aimags are collected.

- “Management Handbook for Teaching Method Dissemination” and “Module for school administrators” which compiled the lessons learnt and recommendation on teaching method improvement, were developed.

Summary of Achievement on Output 3

- As examined in the above 3 indicators, output 3 was achieved.

Output 4: The environment to disseminate and establish “the Teaching Methods” in PRESET is improved.

Indicator 4-1: “The Teaching Methods” in the training package is introduced to PRESET.

- In National University of Mongolia’s Chemistry/Chemical Engineering Department, Physics/Electronic Engineering Department, and in Department of Geology/Geography, the

lesson named “Lesson Study Method” are taught.

- “Module for Teacher Education Institutions” which can be utilized in delivering the subject on the Lesson Study in the Teacher Education Institution, was developed

Indicator 4-2: Policy recommendation is adopted by Ministry of Education and Science in its annual policy objectives

- The implementation of Lesson Study was incorporated in 2010/2011 objectives of MES. The objectives included are “All teachers study teaching methods to conduct Lesson Study”, and “Each school formulates Lesson Study implementation plan, and conduct it more than twice in an academic year.

Summary of Achievement on Output 4

- As examined in the above 2 indicators, output 4 was achieved.

Project Purpose: Systems to disseminate “the Teaching Methods” nationwide are strengthened.

Indicator 1: The quality lessons utilizing the Teaching Methods in the 8 subjects are practiced in model schools.

- In the Project activities, the Lesson Study monitoring was conducted five times.
- In every model schools, efforts were made to improve their lessons. The quality of lesson is improved.
- However, there is no end in lesson quality improvement.

Indicator 2: “Lesson Study” is conducted at least twice in at least 70% of schools in model District/Aimag every year

- In 2011/2012, in every model District/Aimag, more than 70% of schools conducted Lesson Study at least twice a year.

Indicator 3: All Districts/Aimags formulate the training plan on “Teaching Methods”

- All Districts and Aimags formulated the training plan both in 2011/2012, and in 2012/2013.

Indicator 4: Political, financial and human resources commitments are made by MES.

- MES issued many directives/instructions. Such directives include:
  - 2011.9.9 Instruction of Director of General Education No. 3/4973 *Reducing the burden of Professional Team members” encouraging their further participation in the Project activity,*
  - 2012.1.18 MES Minister’s Order No.24 *Implementation of training to improve teachers’ professionalism,*
  - 2012.1.31 Instruction of Director of General Education No. 3/427 *Implementation of PRESET to improve professional capacity of teachers to Teacher Education Institutions, and*

- 2012.9.10 MES Minister's Order A-13 *Implementation of training in non-model Aimags*
- IUTP formulated their training plan. In its "Basic Training", the Teaching Method utilizing Lesson Study is conducted.

Summary of Achievement on Project Purpose

As examined in the above indicators, Project Purpose was achieved.

Overall Goal: The child-centered teaching methods are implemented in model and other Districts/Aimags

Indicator 1: 60% of all schools in the whole country implement Lesson Study at least twice every year.

- Out of 699 schools which reported to the Project team, 487 schools (approximately 70%) conducted Lesson Study at least twice in 2012/2013.

Indicator 2: The training on the Teaching Methods is conducted in all District/Aimags

- Out of 21 aimags, 16 aimags conducted the training related to Lesson Study. Accumulated number of participants in the training is 11,149.

Significance of the Project

- Indicators of Project Purpose and Outputs were mostly achieved within the original Project period.
- However, as the Project duration was extended, *System to disseminate the Teaching Methods nationwide* (Project Purpose) are further strengthened, and it can be assumed that *The child-centered teaching methods are implemented in model and other Districts/Aimags* (Overall Goal) will be achieved within 3 to 5 years after the Project period.
- Supporting factors for the above are : 1) The Government of Mongolia's education reform, emphasizing "each child's development", and 2) re-establishment of IUTP, encouraged the shift to the Teaching Method which support Children's Development. The recognition and needs for the Teaching Method was improved as well.

Towards the end of Project

The following issues were presented to the participants.

- 1) Continued Teaching Method Improvement utilizing the Lesson Study

- How to further incorporate the Lesson Study into MES policy of “Each child’s Development”
  - How to improve institutional arrangement on specialists’ appointment, and teachers’ professional development
  - How to utilize Training Modules in IUTP’s Teacher Training Program – 1st., 5th., 10th. Year teacher training program
  - How to utilize Training Modules in Department of Education and Culture’s (hereinafter referred to as DEC) Training Program- 2nd. 3rd. 4th. Year Teacher Training
  - How to incorporate Professional Team Members into IUTP’s National Trainer Team (*Үндэсний сургагч баг*) Members
- 2) Teacher Training Institutions
- 750 copies of the Module for Teacher Education Institutions were distributed to the Teacher Training Institutions. Effective utilization of the module is required.
- 3) Continued Improvement of Mongolian Teachers’ Professionality
- “Mongolian Association of Lesson Study (hereinafter “MALS)” - to be established as a NGO- will support school teachers’ capacity on study. Discussion should be made whether MALS should organize the National Conference on Lesson Study together with IUTP in 2014.

4. Discussion on the Project Results

- Ms. O. Oyuntungalag (Deputy Director, IUTP) explained that the IUTP formulated the training plan till 2016. IUTP plans to utilize the Project’s Professional Team members as “National Trainers (*Үндэсний сургагч баг*).” The National Trainers will cover 18 subjects. In addition to the IUTP’s own specialists, and the Project’s Professional Team members, principals and training managers will be included as trainers. IUTP plans to train about 64% of total teachers (17,600) of Mongolia by 2015/2016. The duration of basic training for teachers with 5 years’ experience were increased to 10 days. Out of 10 days, 3 days will be spent for Lesson Study. The training for teachers with 2 years’, 3 years’ and 4 years’ will be organized by Aimag DEC. Thus, the training modules were distributed to Aimag DEC.
- Ms N. Tuya (Director of Foreign Affair and Cooperation Division, MES) appreciated the Project. She mentioned that MES would like to utilize the lesson learnt from the Project activities.

- Ms Nyamgerel shared her experience in participating in the International Conference of World Association of Lesson Study (hereinafter referred to as “WALS”) in Singapore last year. The expenses were covered by National University of Mongolia and JICA Project. The first Mongolian conference of Lesson Study was held in August 2013. Those who made good studies and good presentations shall have the opportunity to present it in the international conference. She stated that support from MES on participation in international conference like WALS would be effective in obtaining the first-hand information on Lesson Study.
- Ms N. Oyuntsetseg (Project Coordinator) explained the progress of setting up MALS. The Association’s regulation is drafted. The meeting will be held shortly to discuss the detail, and start processing for registration as an NGO. MALS will facilitate collaboration between school teachers and university teachers.
- Ms J. Narantuya (Project Coordinator, MES) reported that the MES drafted the Minister’s order for teacher evaluation. In the Minister’s Order, implementation of Lesson Study is included as an item for evaluating teacher’s performance. Reform of Teacher Training Institutions is on-going in Mongolia. She mentioned that the Module for Teacher Training Institutions would be used effectively in the light of on-going Teacher Training Institutions.

5. Closing Remarks

Mr. Kato (Resident Representative, JICA Mongolia Office) thanked the participants of the JCC meeting for their contribution to the Project. He noted that the Project initiated the teaching method improvement involving school teachers. This approach is common in Japan while it was not so common in Mongolia. Participation of school teachers in the Project activities contributed to the successful implementation of the Project.

He also recommended that the IUTP and Institute of Education should utilize the Professional Team members who can be a bridge between schools and policy makers.

Feedback or suggestion from schools teachers on teaching materials, textbook, and the education standard would be useful for improving the quality of education in Mongolia.

Attendance List

Mongolia side

B. Urgamaltsetseg Project Director/Vice Minister, MES
A. Tuya Project Coordinator (Policy)/ Head of Basic and Secondary Education Division, MES
N. Tuya Project Coordinator (External Cooperation)/ Director of Foreign Affair and External Cooperation Division, MES
N. Oyuntsetseg Project Coordinator (Implementation)/ National University of Mongolia
J. Narantuya Project Coordinator / Officer of Human Resource Division, Policy, Strategy and Planning Department, MES
Sh. Oyuntsetseg Project Coordinator/ Institute for Upgrading Teachers' Profession
D. Lyankhua Expert in charge of MES related Project Coordination
O. Oyuntungalag Vice Director, IUTP
L. Munkhtuya Director of Teaching Methods Improvement (IT) Center/ Mongolian State University of Education
G. Yumchimaa Leader of "Human & Nature" Team / National University of Mongolia
Ch. Nyamgerel Leader of Chemistry Team / National University of Mongolia
E. Choisuren On behalf of Leader of Secondary Mathematics Team / Mongolia State University of Education

Japan side

Toshinobu Kato Resident Representative, JICA Mongolia Office
Moeko Imayoshi Representative, JICA Mongolia Office
Ch. Oyuntsetseg Program Officer, JICA Mongolia Office
Tetsuya Ishii Project Expert (Project Manager/Training Planning)
Sayaka Suzuki Project Expert (Training Planning/Monitoring and Evaluation)
Kh. Ganbaatar JICA Project Team
G. Norjmaa JICA Project Team
D. Odgerel JICA Project Team

Хавсралт материал 11

Төслийн хүрэх үр дүнгийн хураангуй
(2011 оны 9 сарын хувилбар)

PROJECT DESIGN MATRIX (PDM₃)

Project Period: April 2010 – February 2013 (Three Years)

Target Area: Songinokhairkhan District of Ulaanbaatar city, Bulgan and Zavkhan Aimag

Version: No. 3 Date Sep.21, 2011

Narrative Summary	Objectively Verifiable Indicators	Means of Verification	Important Assumptions
Super Goal <u>The learning achievement of primary and secondary students is enhanced (contributing to the fulfillment of objectives of MDGs/EFA)</u>	Achievement Test	Report from districts/aimags assessment	
Overall Goal The child-centered teaching methods (“the Teaching Methods”) are implemented in model and other Districts/Aimags.	1. <u>60 %of all schools</u> in the whole country implement lesson study at least twice every year. 2. The training on the Teaching Methods is conducted in <u>all District/Aimags</u> .	1&2 Report from all District/Aimag Education Departments	
Project Purpose Systems to disseminate “the Teaching Methods” nationwide are strengthened.	1. <u>The quality lessons utilizing the Teaching Methods in the 8 * subjects are practiced in model schools.</u> 2. “Lesson Study” is conducted at least twice in at least the <u>70% of schools</u> in model District/Aimag every year. 3. <u>All Districts/Aimags</u> formulates the training plan on “the Teaching Methods”. 4. <u>Political, financial and human resources commitment are made by MECS.</u>	1. Endline Survey 2. Report from Education Departments of model District/Aimags 3. Report from all District/Aimag Education Departments 4. Ministerial Order by MECS	Budget for in-service teacher training will not be cut down to a large extent

* 8 subjects: Physics, Chemistry, Human and Environment, Human and Nature, Primary Math, Secondary Math, IT, Integrated Studies

<p>Outputs</p> <p>1. Capacities of “the District/Aimag Teams”* in all District/Aimags to disseminate “the Teaching Methods” are enhanced. *“The District/Aimags Team” is composed of supervisors, school management posts, and teachers.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Training participants increase their satisfaction and understanding. 2. Training participants’ behavior is positively changed. 3. “District/Aimag Team” members attend the training based on the training package (at least 8 participants) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Survey by Professional Team 2. Monitoring report by Professional Team 3. Attendance list of the training 	
<p>2. Models of “Lesson Study” are developed in model District/Aimags.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Model schools develop “Lesson Study Implementation Plan”. 2. Model schools conduct “Lesson Study” at least twice a year in the eight subjects. 3. Quality of “Lesson Study” at model schools is improved. 4. Satisfaction level of participants in “Lesson Study” at model schools is increased. 	<ol style="list-style-type: none"> 1, 2, 3.”Lesson Study Implementation Report” from model schools 4. “Lesson Study Implementation Report” from model schools, “Monitoring Report” from Professional Team, and Endline Survey 	
<p>3. Capacities of schools in model District/Aimags to practice “the Teaching Methods” are enhanced.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <u>70% of teachers and management posts of all schools in model District/Aimags</u> complete the training on “the Teaching Methods” based on the training package. 2. <u>80% of all schools in model District/Aimags</u> formulate “Lesson Study implementation plan”. 3. Lessons learnt and recommendation on teaching methods improvement from model District/Aimags are collected. 	<ol style="list-style-type: none"> 1&2. “Monitoring Report” from Professional Team and “Training Report” from Education Department 3. Training Management Module 	
<p>4. <u>The environment to disseminate and establish “the Teaching Methods” in PRESET is improved.</u></p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <u>” The Teaching Methods” in the training package is introduced to PRESET.</u> 2. Policy recommendation is adopted by Ministry of Education, Culture and Science (MECS) in its annual policy objectives. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Progress Report of the Project 2. MECS annual policy objectives 	

Activities	Inputs	Mongolian side	
<p>0-1. The Professional Team for the Project at Professional Level (hereinafter referred to as "the Professional Team") which is composed of Training Package writers, and trainers (officials of Institute of Education, instructors of 4 Teaching Method Improvement Centers, principals and teachers of model schools of the previous project, supervisors and so on) is organized.</p> <p>0-2. MECS selects model District/Aimags.</p> <p>1-1-1 "The Professional Team" develops training packages for "the District/Aimag Teams" in model District/ Aimag.</p> <p>1-1-2 "The Professional Team" revises the training packages through analysis of the results of monitoring mentioned in activity 2-3 and 3-3.</p> <p>1-1-3 "The Professional Team" conducts trainings for "the District/Aimag Teams" in all District/Aimags by utilizing training packages revised in activity 1-1-2.</p> <p>1-1-4 "The Professional Team" gives technical assistance to "the District/Aimag Teams" in all District/Aimags if necessary.</p> <p>1-2-1 Baseline survey of model District/Aimags is conducted.</p> <p>1-2-2 The MECS approves model schools in model District/Aimags proposed by District/Aimag Education Department.</p> <p>1-2-3 Model District/Aimags select "the District/Aimag Team" in model District/Aimags.</p> <p>1-2-4 "The Professional Team" conducts training for "the District/Aimag Teams" in model District/Aimags.</p> <p>2-1 "The District/Aimag Teams" in model District/Aimags make implementation plans for "Lesson Study" in model District/Aimags.</p> <p>2-2 "The District/Aimag Teams" in model District/Aimags conduct "Lesson Study" at model schools according to the plans mentioned in activity 2-1.</p> <p>2-3 "The Professional Team" monitors "Lesson Study" at model schools and gives advice.</p> <p>2-4 Model schools reflect the result of monitoring and advice from "the Professional Team" to next "Lesson Study."</p>	<p>Japanese side</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Personnel <ul style="list-style-type: none"> - Expert <ul style="list-style-type: none"> Leader/Training Planning/Dissemination of "the Teaching Methods"/Monitoring and Evaluation/Coordinator 2. Counterpart training in Japan 3. Provision of Equipment 4. Training Expenses (training for "the District/Aimag teams") 5. Expenses for "the Professional Team's" Monitoring 6. Local Expenses for Japanese Expert 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Counterpart 2. Necessary expenses for Counterpart 3. Training expenses not covered by Japanese side 4. Expenses for monitoring not covered by Japanese side 5. Office space for Japanese experts 6. Other expenses 	<p>Most of "the Professional Team" member and members of "the District/Aimag Teams" will not resign.</p>

<p>3-1 "The District/Aimag Teams" in model District/Aimags make plans of training for school management posts and teachers, including the observation of "Lesson Study" at model schools.</p> <p>3-2 "The District/Aimag Teams" in model District/Aimags conduct training according to the plans mentioned in activity 3-1.</p> <p>3-3 "The Professional Team" monitors the training mentioned in activity 3-2, and gives advice to "the District/Aimag Teams" in model District/Aimags.</p> <p>3-4 "The District/Aimag Teams" in model District/Aimags reflect the advice from "the Professional Team" to the next training plans.</p> <p>4-1 "The Professional Team" introduces the training packages revised in activity 1-1-2 to Professional and private teacher training colleges.</p> <p>4-2 "The Professional Team" researches "Lesson Study" in Japan and other countries, and analyses the results of monitoring in activity 2-3.</p> <p>4-3 "The Professional Team" recommends to MECS policies for establishing "Lesson Studies" at school levels.</p> <p>4-4 Institute of Education incorporates implementation "the Teaching — Methods" as one of the criterion of the Professional teacher contest.</p>			<p>Pre-conditions</p> <p>"New Education Standard" will not be changed.</p>
--	--	--	---

Хавсралт материал 12

Төслийн мэдээлэл

Кооэй Судалгааны Хүрээлэн

ТӨСЛИЙН МЭДЭЭЛЭЛ 2011 оны 3-р сар №1

“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл” хэрэгжиж байна.

Төслийн тойм

Монгол Улсын боловсролын салбарт 2005 оноос цогц чадамжид суурилсан бага, дунд боловсролын стандартыг хэрэгжүүлж эхлэсэн билээ. Энэхүү шинэ стандартыг сургуулийн сургалтанд бодитоор хэрэгжүүлэхэд багш бүр сургалтын шинэ арга зүйг эзэмших шаардлага гарсан юм.

Иймд Монгол Улсын Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны Яам (БСШУЯ) энэхүү шаардлагыг хангах зорилгоор Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Байгууллагатай (JICA) хамтран 2010 оны 4 дүгээр сараас “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл (хоёр дахь шат)”-ийг хэрэгжүүлж эхлэсэн. Энэхүү төсөл нь 2006-2009 онуудад хэрэгжсэн “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил (нэгдүгээр шат)” төслийн үргэлжлэл юм.

2010 оны 4 дүгээр сараас 2013 оны 3 дугаар сар хүртэл хэрэгжүүлэх уг төслийн зорилго нь нэгдүгээр шатны төслийн хүрээнд 8 судлагдахууны жишээн дээр боловсруулсан арга зүйн зөвлөмж, хоёр дахь шатны төслөөр боловсруулж буй сургалтын модуль зэрэгт тулгуурлан, загвар аймаг дүүргийн загвар сургуулиудад зохион байгуулах сургалтаар дамжуулан суралцахуйд суурилсан шинэ арга зүйг суурь боловсролын шинэ стандартад нийцүүлэн үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүтэц тогтолцоог буй болгон бэхжүүлэх явдал юм.

Тус төслийн хүрээнд Боловсролын хүрээлэн, Монгол Улсын Их Сургуулийн “Байгалийн ухааны боловсролын сорил-туршлага хөгжлийн төв”, Боловсролын Их Сургуулийн “Бага боловсролын дидактик сургалт судалгааны төв”, “Математик боловсролын туршилт судалгааны төв”, “Мэдээлэл зүйн боловсролын арга зүйн төв”, нэгдүгээр шатны төслийн загвар сургуулиудын төлөөллөөс бүрдсэн мэргэжлийн багийг байгуулсан. Энэхүү мэргэжлийн баг нь сургалтын модуль боловсруулан, аймаг дүүргийн түвшинд хичээлийн судалгаа хийх загварыг буй болгох, түүнийг хэвшүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж байна.

Энэ удаагийн төслийн хүрээнд дараахи үндсэн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Үүнд;

- Боловсрол соёлын газрын (БСГ) дарга мэргэжилтэн, Ерөнхий боловсролын сургуулийн (ЕБС) удирдлага, багш нарт зориулсан багшлахуйн арга зүйг сайжруулахад чиглэсэн сургалтын модулийг боловсруулах, засаж

сайжруулах.

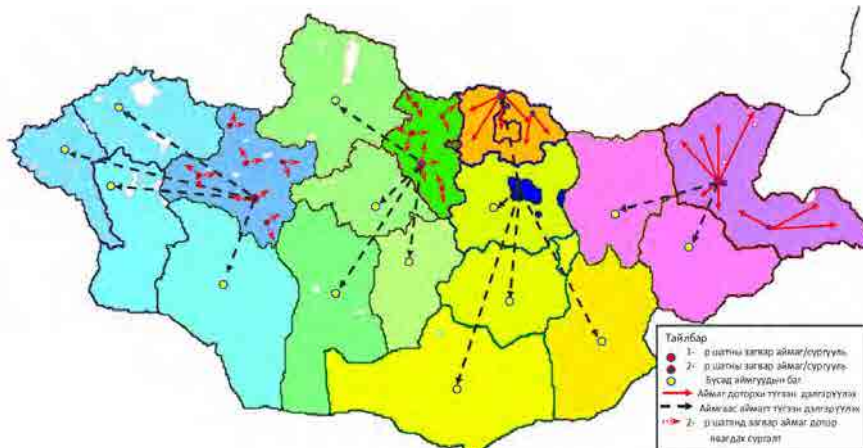
- Загвар аймаг дүүргийн загвар сургуулиудад сургалтын модулийг турших. (Сургалт зохион байгуулах)
  - Загвар аймаг дүүргийн загвар сургуулиудад “Хичээлийн судалгаа” хэрэгжүүлж, аймаг дүүргийн болон ЕБС-ийн түвшинд багш нар арга зүйгээ сайжруулахад нь дэмжлэг үзүүлэх.
  - Бүх аймаг дүүргийн БСГ-ын дарга мэргэжилтэн болон загвар сургуулиудын удирдлага, багш нарт зориулсан сургалтыг зохион байгуулах.
- Төслийн онцлог:
- Хүүхдийн суралцахуйг дэмжсэн багшийн арга зүйг хөгжүүлэхэд чиглэсэн.
  - Материаллаг бус, оюуны хөрөнгө оруулалтын хэлбэртэй.
  - Ерөнхий боловсрол, дээд боловсролын залгамж холбоо, хамтын ажиллагааны бодит байдлыг ажил хэрэгчээр хангаж байна.

Нэгдүгээр шатны төслийн талаар

“Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил (нэгдүгээр шат)” төслийг суурь боловсролын шинэ стандартад нийцсэн хүүхдийн хөгжлийг дэмжих шинэ арга зүй боловсруулах зорилгоор 2006 оны 4 дүгээр сараас 2009 оны 8 дугаар сар хүртэл БСШУЯ, JICA-тай хамтран амжилттай хэрэгжүүлсэн. Төслийн хүрээнд загвар сургуулиудын туршилт хичээлээр дамжуулан 8 судлагдахуун (Физик, Хими, Хүн-Орчин, Хүн-Байгаль, Бага ангийн математик, Дунд ангийн математик, Мэдээлэл зүй, Төсөлт ажил) тус бүрээр багш нарт зориулсан арга зүйн гурван цуврал зөвлөмж, “Хичээлд мониторинг хийх зөвлөмж”, “Зөвлөмж боловсруулах гарын авлага”-ыг боловсруулсан.

Уг төсөлд Нийслэлийн Боловсролын Газар, 45-р сургууль, 97-р сургууль, “Сэтгэмж” цогцолбор сургууль, Дорнод аймгийн 5-р сургууль, “Хан-Уул” цогцолбор сургууль, Матад сумын сургууль, Сэлэнгэ аймгийн 1-р сургууль, 4-р сургууль, Хушаат сумын сургуулиуд загвар сургуулиар оролцсон бөгөөд эдгээр сургуулиудын төлөөлөл эдүгээ мэргэжлийн багийн бүрэлдэхүүнд багтан хоёр дахь шатны төсөлд хувь нэмрээ оруулан ажиллаж байна.

Багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийг түгээн дэлгэрүүлэх арга зам

Гарчиг:

Төслийн тойм	1
Нэгдүгээр шатны төслийн талаар	1
Хичээлийн судалгаа	2
Загвар аймаг дүүрэг, загвар сургуулиуд	2
Цаашдын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний тухай товч танилцуулга	2
Төсөлд оролцогчдын сэтгэгдэл	2-3
Сургалтын модуль танилцуулга	3
Сургалтын танилцуулга	4
Суралцах чадварын үнэлгээний дүн	4
Төслийн багийн танилцуулга	4

Хичээлийн судалгаа

Багш нар арга зүйгээ бусад багш нарт үзүүлэн, тэдний зөвлөгөөг авах замаар өөрийн арга зүйгээ улам сайжруулахын хамт сайжруулсан арга зүйгээ бусад багш нарт түгээн дэлгэрүүлэх юм. Хөтөлбөр боловсруулан хичээл заах, хичээлд ажиглалт, хэлэлцүүлэг хийх зэрэг нь хичээлийн судалгаанд хамаарна. Хичээлийн судалгааг Японд 100 гаруй жилийн өмнөөс хийж эхэлсэн ба эдүгээ дэлхий нийтийн боловсролын салбарын анхаарлыг зүй ёсоор татах болсон байна.

Монгол Улсын Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны Яам “2010-2011 оны хичээлийн жилийн зорилт” баримт бичигт хичээлийн судалгааны тухай тодорхой тусгасан бөгөөд энэхүү зорилтоор дамжуулан орон даяар багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх үйлсэд тус дэм болгох чиглэлээ тодорхойлсон.

Загвар аймаг дүүрэг, загвар сургуулиуд

Энэ удаагийн төслийн загвар аймаг дүүргээр Сонгинохайрхан дүүрэг (СХД), Булган, Завхан аймгууд сонгогдсон. Загвар сургуулиар СХД-ийн “Ирээдүй” цогцолбор сургууль, 12-р сургууль, 67-р сургууль, Булган аймгийн 1-р сургууль, Хишиг-Өндөр, Хутаг-Өндөр, Сэлэнгэ, Гурванбулаг сумын сургууль, Завхан аймгийн “Чандмань Эрдэнэ” цогцолбор сургууль, Тосонцэнгэл, Сонгино, Баянтэс, Завханмандал, Шилүүстэй сумын сургуулиуд (нийт 14 сургууль) сонгогдсон бөгөөд төслийг хэрэгжүүлэх гурван жилийн хугацаанд эдгээр загвар аймаг дүүргийн загвар сургуулиудад түшиглэн багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэн, бусад аймаг дүүрэгт түгээн дэлгэрүүлэх эхлэлийг тавих юм.

2011-2012 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний тухай

- 2011 оны 2-3 дугаар сард мэргэжлийн баг болон төслийн баг бүх загвар сургуулийн хичээлийн судалгаанд мониторинг хийхээр төлөвлөж байна.
- 2011 оны 11 дүгээр сар, 2012 оны 11 дүгээр сард Улаанбаатар хот болон Булган, Завхан, Дорнод, Сэлэнгэ аймгийн ЕБС-ийн төлөөлөлд зориулсан сургалтыг тус тус зохион байгуулахаар төлөвлөсөн.

Төсөлд оролцогчдын сэтгэгдэл

Ц.Наранцэцэг, МУБИС-ийн ББДССТ-ийн эрхлэгч (Төсөлт ажлын зөвлөмж боловсруулах багийн ахлагч)

Нэгдүгээр шатны төсөл нь өмнө нь хэрэгжсэн бусад ямар ч төслөөс илүүтэй багш нарын анхаарлыг татсан гэж бодож байна. Багш нар хамтран хичээлд бэлтгэж, зааж, ажиглалт хийн, үр дүнг хэлэлцэж байснаараа харилцан бие биенээсээ ихийг суралцсан гэдгийг онцлон тэмдэглүүштэй.

Төсөлт ажлын зөвлөмж II, III нь төсөлт ажил хичээлийн бодит жишээтэй танилцахыг хүссэн багш нарын эрэлт хэрэгцээнд яв цав нийцсэн зүйл болсон. Үр дүнд нь багш нар төсөлт ажил хичээлийг тодорхой бус ойлгомжгүй байдлаар явуулах биш, зөвлөмжид тулгуурлан жинхэнэ утгаар нь хэрэгжүүлж сурсан.

Сурагчдын сурах хүсэл эрмэлзлэлийг дээшлүүлэн, бие даасан бүтээлч үйл ажиллагааг хөгжүүлсэн. Төсөлт ажил нь хүүхдүүдийн идэвхийг өрнүүлээд зогсохгүй, бусад хичээлд нь ч эерэг нөлөө үзүүлсэн хэмээн багш нар ярьж байна.

Гурван зөвлөмжийг цогц байдлаар агуулгын хувьд уялдаа холбоотой бичсэн тул өнгөц унших бус нэгд нэггүй уншиж судлах нь зүйтэй.

М.Ганбат, МУИС-ийн Физик электроникийн сургуулийн Физик боловсролын тэнхимийн эрхлэгч (Физикийн зөвлөмж боловсруулах багийн ахлагч)

Өмнөх төслийн эхний үед юу хийх ёстой нь ойлгомжгүй байсан ч явцын дунд зөвлөмж боловсруулах ажилд тодорхой сэдэв дээр тодорхой үүрэгтэйгээр оролцох болсон. Үүний дүнд 7, 8, 9-р ангид заадаг “Цахилгаан гүйдэл” бүлэг сэдвээр зөвлөмж боловсруулсан ба зөвлөмжид физикийн арга зүйн онцлог, нэгж болон ээлжит хичээлийн судалгаа хийх үе шат, алхмуудаас гадна хичээлийн киррикулим боловсруулснаараа онцлогтой. Энэ нь багш нарын хичээлийн хөтөлбөр боловсруулахад тус нэмэр болсон болов уу. Зөвлөмжийг туршиж үзсэн багш нар сурсан зүйлээ хичээлдээ байнга ашиглан, өөрсдийгөө хөгжүүлэхээр хичээн ажиллаж байна. Түүнчлэн бусад багш нар ч мөн ийм хандлагатай болсон.

Энэхүү төслөөр хэрэгжүүлдэг хичээлийн судалгаа нь, багшийн арга зүйд үнэлгээ өгч, ерөнхийд нь сайн муу хичээл боллоо гэж үнэлээд өнгөрдөг арга зүйгээс зарчмын хувьд ялгаатай юм. Багш нар хамтран хичээлийг олон талаас нь судлах бөгөөд тэрхүү судалгаандаа үндэслэн хичээлд бэлтгэж,

харилцан суралцах явдалд гол анхаарлаа хандуулах нь чухал.

Манай орны боловсролын байгууллагуудын шат шатны төлөөлөл төслийн хоёр дахь шатанд идэвхитэй оролцож байгаа нь туйлын чухал. Төслийн эхний шатанд өөр мэргэжлийн хүмүүс хамтарч нэг асуудлыг шийдвэрлэж байсан нь урьд байгаагүй ололт байлаа. Харин багаар ажиллах тал дээр бид улам ихийг сурах шаардлагатай байна. Учир нь төслийн эхний шатаар дамжуулан багш, мэргэжилтнүүд гайхалтай өссөн нь хамтын ажиллагааны үр дүн гэж хэлж болно.

Ц.Намжилдорж, Нийслэлийн 45-р сургуулийн захирал (Нэгдүгээр шатны төсөлд загвар сургуулиар оролцон хичээлийн судалгаа, хичээлийн бэлтгэл судалгаа хийх арга зүйд суралцаж, түршилт хичээлүүд зохион байгуулсан)

Төслийн эхний шат сургуулийн түвшинд амжилттай хэрэгжсэн нь боловсролын бүх шатны байгууллагын хамтын ажиллагааны үр дүн юм. Их дээд сургуулийн багш нарын онолын мэдлэг, дунд сургуулийн багш нарын хүүхэдтэй ажиллах туршлагаа харилцан солилцож бие биенээсээ суралцсан. Зөвлөмж нь төсөлд оролцсон бүх хүмүүсийн оюуны бүтээл болж чадсан.

Өмнөх төслийн эхний үед мэдлэг дамжуулах хуучин арга зүйгээс сурагчдаар мэдлэг бүтээлгэх шинэ арга зүйд суралцах явцад зөрчил үүсч, хичээлийн бэлтгэлд маш их цаг зарцуулж байлаа. Хичээлийн хэлэлцүүлгийн үед багшийг шүүмжлэх сэтгэлгээ давамгайлж байсан ч, яваандаа өөрчлөгдөн бие биенээ дэмжиж тусалдаг болсон. Багш нар сурагчдыг сэдэлжүүлэх, мэдлэг бүтээлгэх, идэвхийг өрнүүлэх, чадвар эзэмшүүлэх тал дээр түлхүү анхаарах болсон. Хичээлийн агуулгыг амьдралтай холбон, уламжлалт аргыг шинэ аргатай хослуулан заадаг болсон.

Цаашид арга зүйн шинэчлэлийг улам бүр түгээн дэлгэрүүлэхийн тулд зөвлөмжүүдийг сайтар уншиж судлах шаардлагатай юм. Удирдлага, багш нар сургалтын шинэ арга зүй болон хичээлийн судалгааны талаархи нэгдсэн зөвлөмж гаргаж, багш нар тэрхүү зөвлөмжийн дагуу хичээлээ зааж, хичээлийн судалгаа хийх хэрэгтэй. Мөн, сургууль бүрийн онцлогт тохируулан менежмент боловсруулах хэрэгтэй.

(Үргэлжлэлийг хуудас 3-аас үзнэ үү)

Төсөлд оролцогчидтой хийсэн ярилцлага (үргэлжлэл)

Ё.Алтангэрэл, Дорнод аймгийн “Хан-Уул” ногцолбор сургуулийн сургалтын менежер (Нэгдүгээр шатны төслийн загвар сургуулийн төлөөлөл)

Нэгдүгээр шатны төслийн давуу тал нь онолын өндөр мэдлэгтэй их дээд сургуулийн багш нар болон хүүхэдтэй ажиллах баялаг туршлагатай дунд сургуулийн багш нарын харилцан уялдаатай хамтын ажиллагаа байсан. Хичээлийн судалгааг хэрхэн хийх, хичээлийн хэрэглэгдэхүүн болон сургалтын материалыг хэрхэн бэлтгэх, багаар ажиллахын чухлыг ойлгосон.

Эхний үед сурагчдаар мэдлэг бүтээлгэх явцад их цаг зарцуулж байсан ч аажимдаа энэ бэрхшээл үгүй болсон. Багш нар хичээлийн хэрэглэгдэхүүнийг зөв оновчтой тооцох, амьдралд суурилсан мэдлэг бүтээлгэхэд голлон анхаарах болсон. Мөн, гарын доорхи материал ашиглан хэрэглэгдэхүүнээ бэлтгэх болсон. Сурагчид хичээлд идэвхитэй оролцох болсон зэргээр хичээлд хандах хандлага ч өөрчлөгдсөн.

Төслийн хоёр дахь шатанд өнөөг хүртэл төсөлд хамрагдаагүй багш, мэргэжилтнүүдэд зориулсан сургалт явуулж, зөвлөмжийг бүх багш нарт гарын авлага болгон ашиглуулж сурах шаардлагатай байна. Мөн, багш нар судлагдахуун тус бүрээр баг бүрдүүлэн, хамтарч хичээлийн судалгаагаа хийх нь чухал юм.

Д.Сүвдаа, Сэлэнгэ аймгийн БСГ-ын ахлах мэргэжилтэн (Сэлэнгэ аймгийн загвар гурван сургуульд түршилт хичээл явуулахад дэмжлэг үзүүлдэг)

Төслийн нэгдүгээр шатанд Сэлэнгэ аймгийн загвар гурван сургууль дээр туршилт хичээл хийх бэлтгэл ажлыг хангаж, хичээлийн ажиглалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах замаар хичээлийн хөтөлбөрийг сайжруулах арга зүйн зөвлөгөө өгч ажилласан. Арга зүйн шинэчлэлд ихээхэн цаг хугацаа шаардагдах бөгөөд хичээлийн зарим хэрэглэгдэхүүн дутагдах бэрхшээл гарч байсан.

Харин төсөл хэрэгжих хугацаанд асуудлыг томъёолох, шийдвэрлэх, таамаглал дэвшүүлэх, турших, ажиглах, хэлэлцүүлэг хийх зэрэгт суралцсан.

Мэдээлэл дамжуулах сургалтаас мэдлэг бүтээлгэх сургалтын арга зүйд шилжин, сурагчид хамтарч асуудлаа шийдэх болсноор сурагчдын сурах идэвхи, хүсэл эрмэлзлэлийг дээшлүүлж чадсан. Загвар бус сургуулиудын 280 багшид арга зүйн шинэчлэлийн сургалт явуулсан нь үр дүнтэй болсон.

Багш нарын ажилдаа хандах хандлага сэтгэлгээг өөрчлөх нь арга зүйн шинэчлэл дэх тулгамдсан асуудал юм. Багш нар хичээлийн бэлтгэлд илүү их цаг зав гарган, хичээлд тогтмол ажиглалт, хэлэлцүүлэг хийх замаар хичээлийн хөтөлбөрөө сайжруулахын тулд хичээлийн судалгааг тогтмол хийж хэвших шаардлагатай байна.

Энэхүү төсөлд боловсролын олон байгууллагын төлөөлөл орж ажилласан нь бие биенээсээ суралцах өргөн боломжийг нээж өгсөн. Төсөлд оролцогчид энэхүү хамтын ажиллагаандаа сэтгэл өндөр байсан.

Сонгинохайрхан дүүрэг дэх сургалт

Ерөнхий хэсгийн лекц

Төсөлт ажлын багийн сургалт

Нэгдүгээр шатны төсөлд оролцсон загвар сургуулийн “Туршлага сургаж” лекц

Сургалтын модулийн танилцуулга

Тус төслийн хүрээнд боловсруулж буй сургалтын модулийн талаар танилцуулъя. Сургалтын модулийг дараахи гурван зорилгоор боловсруулж байна.

1. Сургалтанд оролцогчдын боловсролын стандартад суурилсан багшийн арга зүйн шинэчлэл, хичээлийн судалгааны арга зүйн талаархи ойлголтыг гүнзгийрүүлэх.
2. Сургалтанд оролцогчдод арга зүйн шинэчлэл дэх үүрэг оролцооных нь талаар ойлголт өгч, бодитоор хэрэгжүүлэх чадварыг эзэмшүүлэх.
3. Сургалтанд оролцогчид бүх аймаг дүүрэг дэх багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийн тогтолцоог бэхжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэхэд хувь нэмэр оруулах.

Багшлахуйн арга зүйг шинэчлэхдээ, зөвхөн багш нарын ойлголтыг гүнзгийрүүлэн арга барилыг нь дээшлүүлээд зогсохгүй, сургалтын үйл ажиллагаанд дэмжлэг чиглэл үзүүлж ажиллах үүрэгтэй Боловсрол соёлын газрын дарга мэргэжилтэн, сургуулийн удирдлага ч арга зүйн шинэчлэлийн талаархи ойлголтоо гүнзгийрүүлэн бүгд хамтран ажиллах явдал зайлшгүй чухал юм. Иймд энэхүү сургалтын модуль нь багшийн модуль (Боловсрол соёлын газрын мэргэжилтэн, багш нарт зориулсан) болон удирдлагын модулиас (Боловсрол соёлын газрын дарга, сургалт хариуцсан ахлах мэргэжилтэн, сургуулийн удирдлагад зориулсан) бүрдэнэ.

Энэхүү модульд боловсролын стандарт болон шавь төвтэй сургалтын арга зүйн үзэл баримтлал, судлагдахуун бүрт (Физик, хими, хүн-орчин, хүн-байгаль, бага ангийн математик, дунд ангийн математик, мэдээлэл зүй төсөлт ажил) мэдлэг бүтээлгэх шинэ арга зүйг нэвтрүүлэх аргачлал, “Хичээлийн судалгаа”-г хэрэгжүүлэх арга зүй зэргийг багтаасан. 2010 оны 11 дүгээр сард уг модулийг ашиглан загвар аймаг дүүргийн (СХД, Булган аймаг, Завхан аймаг) БСГ болон загвар сургуулиудад зориулсан сургалт (дор дурьдах) зохион байгуулсан. Энэхүү сургалтад хамрагдсан загвар аймаг дүүрэг, загвар сургуулиудын хичээлийн судалгаа хийж буй байдалд хийсэн мониторингийн дүнг үндэслэн, энэхүү сургалтын модулийг улам сайжруулахаар төлөвлөж байна.

Булган аймаг дахь сургалт

Дунд ангийн математикийн баг

Бага ангийн математикийн хичээлд ажиглалт хийж байна

Хүн орчин хичээлийн хэлэлцүүлэг

Завхан аймаг дахь сургалт

Эхний өдрийн нэгдсэн лекц

Химийн туршилт хичээл

Физикийн хичээлийн туршилт

Төслийн багийн танилцуулга:

JICA-гийн төслийн багт дор нэр дурьдах хүмүүсээс гадна орчуулагч Г.Норжмаа, Х.Ганбаатар, жолооч Р.Баттогтох нар ажиллаж байна.

Хаяг:

БСШУЯ, Засгийн газрын 3-р байр, 119 тоот
Бага тойруу-44, Улаанбаатар, Монгол Улс
Утас/Факс: 976-11-322552, 98900323
Мэйл хаяг: jicacatm@gmail.com
Вэбсайт: <http://www.jica.go.jp/project/mongolian/mongolia/004/index.html>

Иший Тэцүя	Менежмент / Сургалтын төлөвлөгөө 1
Сүзүки Саяака	Сургалтын төлөвлөгөө 2/Мониторинг, үнэлгээ
Камата Масахиро	Арга зүй түгээн дэлгэрүүлэх (байгалийн ухаан)
Такахата Хироши	Арга зүй түгээн дэлгэрүүлэх (бага дунд ангийн математик)
Фүкүчи Аkitэрү	Арга зүй түгээн дэлгэрүүлэх (байгалийн ухаан, төсөлт ажил)
Мацүүра Шюү	Арга зүй түгээн дэлгэрүүлэх (мэдээлэл зүй)
Б.Хишигбаяр	Сургалт зохион байгуулах/Хичээлийн судалгаанд дэмжлэг үзүүлэх

Сургалтын танилцуулга

Төслийн баг 2010 оны 11 дүгээр сард загвар аймаг дүүргийн БСГ-ууд болон загвар сургуулиудын төлөөлөлд зориулсан сургалтыг зохион байгууллаа. (СХД: 11 дүгээр сарын 1-5, Булган аймаг: 11 дүгээр сарын 12-16, Завхан аймаг : 11 дүгээр сарын 19-23)

Энэхүү сургалт нь багш удирдлага мэргэжилтнүүдийн суралцахуйд суурилсан арга зүйг сайжруулах болон хичээлийн судалгааны талаархи мэдлэгийг нь гүнзгийрүүлэн, багшлахуйн арга зүйн шинэчлэл дэх багш удирдлага, мэргэжилтнүүдийн үүрэг оролцооны тухай ойлголт өгч, багш нарт хичээлийн судалгааг зохион байгуулах чадварыг олгох зорилготой юм.

Оролцогчидын боловсролын стандарт болон цогц чадамжийн талаархи ойлголтыг гүнзгийрүүлэхийн зэрэгцээ суралцахуйд суурилсан шинэ арга зүйн тухай нэгдмэл ойлголттой болгох зорилгоор сургалтын эхний өдөр нэгдсэн журмаар лекц зохион байгуулсан. Хоёр буюу гурав дахь өдөр хичээл бүрийн сургалтын шинэ арга зүй, түүнчлэн арга зүйг сайжруулах арга зам болох “Хичээлийн судалгаа”-ны тухай танилцуулсан. Дөрөв дэх өдөр туршилтын хичээл заан, ажиглалт хэлэлцүүлэг зохион байгуулан оролцогчид өөрсдөө оролцон “Хичээлийн судалгаа”-ны тухай ойлголтгоо гүнзгийрүүлсэн. Харин тав дахь өдөр нь арга зүйгээ цаашид хэрхэн сайжруулах вэ гэсэн асуудлаар байгууллага сургууль бүр үйл ажиллагааныхаа график төлөвлөгөөг боловсруулан түүнийгээ танилцуулсан.

	Багшийн модуль	Удирдлагын модуль
Зорилтот бүлэг	<ul style="list-style-type: none"> • БСГ-ын мэргэжилтэн • Багш нар 	<ul style="list-style-type: none"> • БСГ-ын дарга, мэргэжилтэн • Сургуулийн захирал • Сургалтын менежер
Судалгдахуун	Бага ангийн Математик, Дунд ангийн Математик, Хими, Физик, Хүн-Байгаль, Хүн-Орчин, Мэдээлэл зүй, Төсөлт ажил	
Модуль	1 дэх өдөр	Нийт оролцогчид нэгдсэн журмаар хамрагдана.
	2 дахь өдөр: Үдээс өмнө	<ul style="list-style-type: none"> • Энэхүү сургалтаар олж мэдсэнээ тус тусын сургуульд хэрхэн түгээвэл зохих вэ. • БСГ, сургууль дээр хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх, хэвшүүлэхэд чиглэсэн төлөвлөгөө боловсруулах • Хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх хууль эрх зүйн орчин ба менежмент
	Үдээс хойш	“Багшийн модуль”-ийн үйл ажиллагаанд оролцох.
	3 дахь өдөр	“Багшийн модуль”-ийн үйл ажиллагаанд оролцох.
	4 дэх өдөр: Үдээс өмнө	“Багшийн модуль”-ийн үйл ажиллагаанд оролцох.
Үдээс хойш	<ul style="list-style-type: none"> • Хичээлийн хөтөлбөрөө сайжруулах 	БСГ, сургуулийн төлөвлөгөөнд хичээлийн судалгааны төлөвлөгөөгөө тусгах
5 дахь өдөр	<ul style="list-style-type: none"> • БСГ, сургууль тус бүрээр хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулах • Бүх байгууллагуудын танилцуулга, зорилго, зорилт, төлөвлөгөөнийхөө тухай илтгэл тавих 	Бүх оролцогчид нэгдсэн журмаар лекцэд хамрагдана.

Мэдлэг, үр чадвараа амьдралд бодитоор ашиглах чадвар:

“Суралцах чадварын үнэлгээ”-ний дүн

2009 онд Эдийн Засгийн Хамтын Ажиллагаа Хөгжлийн Байгууллага (ЭЗХАХБ) 65 улс орон, бүс нутгийн 15 настай 470 мянга гаруй сурагчийг хамарсан “Суралцах чадварын үнэлгээ (PISA: OECD Programme for International Student Assessment)”-г зохион байгуулсан ба 2010 оны 12 дугаар сарын 7-нд энэ судалгааны дүнг зарлажээ. Суралцах чадварын үнэлгээ судалгаа нь 3 жил тутам хэрэгждэг бөгөөд 15 настай сурагчдын бага, дунд боловсролоор олж авсан мэдлэг, үр чадвараа амьдралд бодитоор ашиглах чадварыг нь тогтоох зорилгоор хэрэгждэг судалгаа юм. Япончууд “Уншиж ойлгох чадвар”-аар 8-р байр, “Математикийн үүднээс хандах чадвар”-аар 9-р байр, “Шинжлэх ухааны үүднээс хандах чадвар”-аар 5-р байрт шалгарчээ. Эдгээр гурван үзүүлэлтээр Азийн орнуудын сурагчид эхний 10 байрын талаас илүү хувийг эзэлсэн байна.

Суралцах чадварын үнэлгээний шалгуур болох мэдлэг ашиглах чадварт онцгой анхаарах нь дэлхий нийтийн хандлага болж байна. Монголын бага дунд боловсролд хүүхдүүдийн мэдлэг, үр чадвараа ашиглах чадварыг нь хөгжүүлдэг үү? Монголд 15 настай хүүхдийн “Уншиж ойлгох чадвар”, “Математикийн үүднээс хандах чадвар”, “Шинжлэх ухааны үүднээс хариулах чадвар”-ыг хангалттай хөгжүүлж байгаа юу?

Суралцах чадварын үнэлгээний тухай дэлгэрэнгүйг дараахи цахим хуудсаас үзнэ үү.

<http://www.oecd.org/dataoecd/51/27/37474503.pdf>

Төслийн мэдээлэл 2011 оны 8 дугаар сар №2

Хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн тайлан

Хичээлийн судалгаа

Энэхүү төслөөр “Хичээлийн судалгаа” хэмээх арга зүйг ашиглан, багшийн арга зүйг шинэчлэхээр зорьж байна. Хичээлийн судалгаа нь, 1) Хичээлийн бэлтгэл (Хичээлийн бэлтгэл судалгаа), 2) Хичээл явуулах (Судалгаат хичээл) болон бусад багш нар ажиглалт хийх, 3) Хичээлтэй холбоотой хэлэлцүүлэг гэсэн 3 алхамтай. Хичээл заах багш хичээлд ажиглалт хийсэн бусад багш нараас зөвлөгөө авч, арга зүйгээ сайжруулах боломжтой болно. Мөн, ажиглалт хийх багш нар ч, хичээл явуулах багшийн шинэлэг арга зүй, шалгарсан арга зүйгээс суралцах боломжтой.

Энэхүү хичээлийн судалгааг Японд 100 гаруй жилийн өмнөөс хийж эхэлсэн бөгөөд дэлхийн нийтийн анхаарлыг зүй ёсоор татаж байгаа билээ. Монгол Улсын БСШУЯ хичээлийн судалгааны чухал ач холбогдол өгч, “2010-2011 оны хичээлийн жилийн зорилт”-доо “ЕБС-ийн бүх багш нар хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх аргачлал, өөрөөр хэлбэл шинэ арга зүйг судлахын зэрэгцээ бүх сургуулиуд хичээлийн судалгаа хийх төлөвлөгөө боловсруулан, энэ хичээлийн жилд 2-оос доошгүй удаа хичээлийн судалгаа хийх” гэж тусгажээ.

Загвар сургуулиуд дахь хичээлийн судалгааны хэрэгжилт

Төслийн загвар сургуулиуд 2011 оны 2-3 сард хичээлийн судалгааг зохин байгуулсан.

Мэргэжлийн баг болон төслийн багийн зүгээс 1) 2010 оны 11 сард төслөөс зохион байгуулсан сургалтын үр дүн болон тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох, 2) Бүх загвар сургуулиудын хичээлийн судалгаанд зөвлөгөө өгөх зорилгоор мониторинг хийсэн.

“Төслийн мэдээлэл №2”-т, бүх загвар сургуулиудад зохион байгуулагдсан хичээлийн судалгааны явц болон загвар сургуулиудын сэтгэгдлийг толилуулж байна.

Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүрэг

Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргээс Ирээдүй цогцолбор сургууль, 12-р сургууль, 67-р сургуулиуд тус төслийн загвар сургууль болсон юм.

Ирээдүй цогцолбор сургуулийн 3-р бага сургуулийн төсөлт ажлын хичээлээр, сурагчид өөрсдөө “Ус” хэмээх сэдвийг сонгон авч, уг сэдэвт тохирсон асуудлуудын талаар баг бүр судалгаа хийжээ. Судалгаат хичээл явуулсан явцын тайлангаас, сурагчид “Орон сууцны болон гэр хороолол дахь усны ашиглалтыг харьцуулсан судалгаа” зэрэг сонирхолтой танилцуулгыг хийж, судалгааныхаа явцад багш сайын зөвлөгчийн үүрэг гүйцэтгэж тухай дурьдсан байсан.

67-р сургуулийн химийн судалгаат хичээлээр туршилт явуулж, сурагчдын ажиглалт хийх чадвар, хичээлийн сонирхол, оролцоо дээшилж байгааг тогтоосон. Өнөөг хүртэл хичээлд сорил туршилт явуулах боломж хомс байсны улмаас туршилт хийхэд хүндрэлүүд гарч байлаа. Энэ удаагийн судалгаат хичээл, хичээлийн хэлэлцүүлгээр дамжуулан “Хичээлээр юуг хүүхдүүдэд ойлгуулах”, “Хүүхдийн хариултыг урьдчилан тооцох” нь сурагчдын идэвхитэй үйл ажиллагаанд дэмжлэг болдог болохыг ойлгосон байна.

Математикийн судалгаат хичээлийн явц
(Сэлэнгэ сумын сургууль)

“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”

Монгол Улсын боловсролын салбарт 2005 оноос цогц чадамжид суурилсан бага, дунд боловсролын стандартыг хэрэгжүүлж эхлэсэн билээ. Энэхүү шинэ стандартаар, сурагчдын өөрсдөө мэдлэг бүтээх чадварыг хөгжүүлэх, улмаар багш бүр сургалтын шинэ арга зүйг эзэмших явдал зайлшгүй чухлаар тавигдана.

Иймд, БСШУЯ болон ЖАЙКА хамтран 2010 оны 4 сараас “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”-ийг хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Төслийн зорилго нь “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил (2006-2009)” төслийн хүрээнд боловсруулсан багшид зориулсан зөвлөмж, эдүгээ боловсруулж буй сургалтын модулийг ашиглан суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүтэц, тогтолцоог бэхжүүлэх явдал юм.

Тус төслийг МУИС, МУБИС, Боловсролын хүрээлэн болон өмнөх төслийн холбогдох хүмүүсээс бүрдсэн “Мэргэжлийн баг” загвар аймаг, дүүрэг болох Сонгинохайрхан дүүрэг, Булган аймаг, Завхан аймагтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

Гарчиг:

Хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн тайлан	1-2
“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”	1
Хичээлийн судалгаа хэрэгжүүлэх сургалт семинар зохион байгуулав	2
Төслийн зөвлөх багш нарын өгсөн зөвлөмж	3
Цаашдын төлөвлөгөө	4
Төслийн зохицуулагчийн танилцуулга	4
Төслийн багийн талархал	4
Төслийн багийн холбоо барих хаяг	4

Булган аймаг

Булган аймагт 1-р сургууль, Хишиг-Өндөр, Хутаг-Өндөр, Сэлэнгэ, Гурванбулаг сумын сургууль зэрэг нийт 5 сургууль загвар сургуулиар ажиллаж байна.

Хишиг-Өндөр сумын сургуулийн “Хүн байгаль” судалгаат хичээлд мөн сорил туршилт зохион байгуулсан. Ажиглалтаар дамжуулан дүгнэлт гаргахад хүүхдүүдийг сургахаар зорьсон. Туршилтын хэрэглэгдэхүүн дутмаг байгаа ч, гарын доорхи материалаар туршилтын хэрэглэгдэхүүн хийх зэргээр санаачлага гарган ажиллаж байна. Энэ удаагийн хичээлийн судалгаагаар дамжуулан аюулгүй ажиллагааг хангахын чухлыг ойлгож авчээ.

Завхан аймаг

Завхан аймагт Чандмань Эрдэнэ цогцолбор сургууль, Тосонцэнгэл, Сонгино, Баянтэс, Завханмандал, Шилүүстэй сумын сургууль зэрэг нийт 6 сургууль загвар сургуулиар ажиллаж байна.

Сонгино сумын сургуулийн “Хүн орчин” судалгаат хичээлээр сурагчдын өмнөх ойголт мэдлэгт тулгуурлан хичээлийн хэрэглэгдэхүүн бэлтгэсэн. Энэ удаагийн туршлагаас, хичээлдээ сайтар бэлтгэж чадвал, хичээл үр дүнтэй болохыг ойлгож авсан. Хичээлийн судалгаа нь багш нар, багш сурагчид, тэрчлэн сурагчид бие биенээсээ суралцах боломжийг буй болгодог. Хичээлийн судалгаанд оролцсон багш нар өөрсдийнхөө арга зүйг сайжруулах чин эрмэлзэлтэй болжээ.

Шилүүстэй сумын сургуулийн “Мэдээлэл зүй” судалгаат хичээлээр, өдөр тутам идэвхи султай сурагчид ч хичээлд идэвхитэй оролцож байгаа нь ажиглагдсан. Өнөөг хүртэл зохион байгуулж ирсэн нээлттэй хичээлээр багш бүгдийг ганцаараа хийдэг

байсан. Харин хичээлийн судалгаанд олон багш нар хамтран хичээлд бэлтгэдэг. Мэдээлэл зүйн хичээлийг явуулсан багш “Хичээлийн бэлтгэлээр дамжуулан, туршлагатай багш нараас суралцсан” гэж дурсжээ. Мэдээж, хичээл тэр чигээрээ төлөвлөгдсөний дагуу явагдаж чадаагүй. Гэхдээ цаашдын хичээлүүдийг улам сайжруулахад туршлага болох үүднээсээ энэ удаагийн хичээл нь туйлын ач холбогдолтой болсон байна.

Хичээлийн судалгааны үр дүн ба тулгамдсан асуудал

Энэ удаагийн хичээлийн судалгаагаар дамжуулан, ихэнхи загвар сургуулиуд дараахи үр дүд хүрсэн хэмээн тайлагнажээ.

- Хичээлийн бэлтгэл чухал болохыг ойлгож эхэлсэн.
- Багш нар хамтран хичээлээ бэлтгэж, харилцан бие биендээ зөвлөснөөр их зүйлийг сурч мэдсэн.
- Хүүхдүүдийн өмнөх мэдлэгт тулгуурлан хичээлээ бэлтгэх, хүүхдийн хандлагыг тооцохын чухлыг ойлгосон.
- Багшийн арга зүй өөрчлөгдсөнөөр хүүхдүүдэд ч өөрчлөлт ажиглагдаж байна. (Хичээлд идэвхитэй оролцон, багаар ажиллах чадвар дээшилсэн зэрэг)

Нөгөө талаар дараахи хүндрэлүүд ч гарч байна.

- Хичээлийн бэлтгэлд цаг хугацаа их шаардаж байна.
- Ижил мэргэжлийн багш нар цөөн тул мэргэжлийн зөвлөгөө авахад хүндрэлтэй.
- Туршилтын хэрэглэгдэхүүн дутмаг.

Бүх сургуулиуд гарын доорхи материалаар туршилтын хэрэглэгдэхүүн хийх зэргээр янз бүрийн санаачлага гарган, хүндрэлийг даван туулж байсан. Мөн, сургуулийн захирал, сургалтын менежерүүдийн идэвхитэй хамтын ажиллагаа хичээлийн судалгаанд зайлшгүй чухал байлаа.

Баянтэс сумын сургуулийн захирлын танилцуулга

Багын математикийн багийн ажил

Төслийн зөвлөх багшийн лекц

Хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх сургалт семинарыг зохион байгуулагдлаа

2011 оны 6 сарын 2-4-нд, загвар аймаг, дүүргийн холбогдох хүмүүс, мэргэжлийн багийн гишүүд зэрэг 100 гаруй багш нар цуглан, хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлэх сургалт семинарыг зохион байгууллаа.

Семинарын эхний өдөр, бүх аймаг, дүүрэг дэх багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийн талаар танилцуулга хийгдэж, хичээлийн судалгааг хэрэгжүүлснээр багш сурагчдад гарч буй эерэг өөрчлөлт, цаашдын тулгамдсан асуудлуудын талаар санал бодлоо солилцов. 2 дахь өдөр, төсөлд 1-р шатнаас эхлэн оролцож байсан багш нар судалгаат хичээл зохион байгуулж, оролцогчид саналаа идэвхитэй солилцсон. Сүүлийн өдөр, төслийн зөвлөх багш нар “Бага дунд боловсрол дахь хичээлийн судалгааны ялгаа”, “Хүүхдийн суралцах чадварыг хэмжилт хийх аргаар илрүүлэх нь” сэдвээр лекц уншсаны дараа, загвар аймаг дүүргүүд 2011-2012 оны хичээлийн жилд багшлахуйн арга зүйгээ шинэчлэх төлөвлөгөө боловсруулах ажлыг зохион байгуулсан.

Семинарт оролцогчдын илтгэлүүдэд, хичээлийн судалгааг хийснээр багш төдийгүй сурагчдад ч өөрчлөлт гарч буйг анзаарч эхэлж буй тухай дурьдагдаж байлаа. “Хүүхэд хичээлдээ сонирхолтой болсон”, “Өөрийн санаа бодлоо илэрхийлж чаддаг болсон” гэх зэргээр саналаа хэлж бйасан юм.

Түүнчлэн, уг семинарт Улаанбаатар хот, Булган аймаг, Завхан аймгийн төслийн холбогдох хүмүүс анх удаа нэг дор цуглан уулзацгаасан юм. Тус тусын олсон ололт амжилт, туршлага, гарч буй хүндрэлүүдийн талаар ярилцсан нь багш нар өөр хоорондоо дэм өгөх сайхан боломж болжээ.

Хичээлийн судалгаанд төслийн зөвлөх багш нараас өгсөн зөвлөмж

Хичээлийн судалгааны ач холбогдолыг улам бүр дээшлүүлэх зорилгоор төслийн зөвлөх багш нарын хэд хэдэн зөвлөмжийг толилуулж байна.

1. Хичээлийн судалгаанд нийцэхүйц хичээл

Хөндлөнгийн ажиглагч оролцуулсан судалгаат хичээлээр ажиглагч дараахи зүйлүүдийг сурч мэдэхүйц судалгаат хичээлийг явуулах шаардлагатай.

- Хичээлийг удирдан явуулахад олон арга байж болохыг анзаарч ойлгох.
- Хүүхдийн чадвар хөгжиж буйг анзаарч мэдэх.
- Хичээлд ямар хэрэглэгдэхүүн ашиглах боломжтой болох талаар ойлголтоо гүнзгийрүүлэх.
- Хүүхдийн бодол санааг олж харах чадвар дээшлэх.

Дээрхи зүйлүүдийг суралцах боломжтой хичээл гэдэг нь, шинэлэг ойлголт, шинэлэг бодол санаа, шинэлэг үзэгдлийг тусгасан хичээл, хүүхдүүдийн сэтгэн бодох чадварыг дээшлүүлэн асуудлыг шийдвэрлэх хичээл, хүүхэд болон багш, хүүхдүүд хоорондын харилцаанаас хүүхэд өсөж хөгжиж байгаа нь харагдахуйц хичээл юм.

Өөрөөр хэлбэл, ердийн хичээлийг дахин давтан орох, зүгээр л тоо бодон дасгал ажиллах, шалгалт авах, ном унших төдийхний хичээлийг судалгаат хичээл гэж үзэх боломжгүй. Хичээлийн судалгаа хийх өдөр иймэрхүү хичээл таарсан тохиолдолд, хөтөлбөртөө зохицуулалт хийх шаардлагатай.

2. Судалгаат хичээлийн суралцагч

Багш болж өгвөл өөрөө өдөр тутам хичээл заан, түвшин, чадвар, зан төлөвийг нь сайтар мэддэг хүүхдүүдэд хичээл заавал зохино. Энэ нь хүүхдүүдийг хичээлд бүрэн хамруулж, бүгдийг нь хөгжүүлэхийн тулд хичээлийн явцад хүүхэд тус бүрийн түвшин, чадвар, зан төлөвт тохирсон асуулт тавьж, илтгэл тавиулах шаардлагатай байдгаас тэр юм.

3. Хичээлийн хөтөлбөр

Хичээлийн бэлтгэл бол туйлийн чухал хичээлийн судалгааны процесс юм. Хичээл төлөвлөхдөө хичээлийн сэдвээ сайтар базах нь чухал. Жишээ нь, байгалийн ухааны ээлжит хичээлээр 3-4 туршилт хийх боломжгүй.

Хичээлийн хөтөлбөрт, хүүхдийг ажиглахтай (өөрөөр хэлбэл, хүүхдийн өдөр тутмын туршлага, хэдийн суралцсан зүйл, өмнөх хичээлийн агуулга) холбоотой тайлбар шаардлагатай болно. Тухайн цагийн хичээлээр “Ямар байсан хүүхэд (Хичээл эхлэхийн өмнөх хүүхдийн төлөв)”-ийг “Ямар хүүхэд (Хичээлийн дараахи хүүхдийн төлөв)” болгон өөрчлөхөө тодорхой тусгах нь зүйтэй.

4. Хичээл явуулах

1) Мэдээллийн хэрэгсэл ашиглах:

Энгийн хичээлд проектор ашигладаггүй байснаа зөвхөн судалгаат хичээлийн үеэр хүчээр ашигладаг гэх мэт асуудал байгаа болов уу? Мэдээллийн хэрэгслийг ашиглахдаа, түүнийг хичээлд ашиглах зайлшгүй хэрэгцээ бий эсэхийг сайтар нягтлах шаардлагатай.

2) Самбар ашиглалт

Японы бага сургуулиудад, ээлжит хичээлийн явцад багш дахин дахин самбарт юм бичиж арчаад байдаггүй.

Самбарт бичигдсэн зүйлийг хүүхдүүд дэвтэртээ буулгахад, дэвтрээсээ тухайн цагт үзсэн зүйлээ мэдэж болохуйцаар төлөвлөн бичигдсэн байдгаас тэр юм.

Хичээлийн судалгаанд самбар ашиглалт туйлийн чухлаар тавигдана. Ажиглагч тухайн самбарын бичиглэлийг хараад, багшийн санааг олж мэдэх боломжтой. Нөгөө талаар, хичээл зааж буй багшийн хувьд ч урьдчилан самбар ашиглалтаа төлөвлөснөөр өөрийнх нь хичээлийн төлөвлөгөө тодорхой бөгөөд ойлгомжтой болж, юуг сайжруулах шаардлагатайгаа олж харахад хялбар болно.

3) Хүүхдийг урамшуулах

Хичээлийн явцад хүүхдүүдийг урамшуулж буй хичээл ч байдаг бололтой. Энэ нь хүүхдийн сурах хүсэл сонирхолыг дээшлүүлэх аргынхаа хувьд үнэхээр тохиромжтой арга мөн үү? Өөрөөр хүүхдийн сурч мэдэх хүслийг дээшлүүлэх арга байх л ёстой. Ердийн үед сурагчдаа ажиглаж байвал, ямар үед юуг нь магтаад өгвөл үр дүнтэй болохыг ойлгоно.

4) Цаг хуваарилалт

Хичээлийг цагтаа багтаан дуусгах нь үндсэн зарчим хэдий ч, төлөвлөснийхөө дагуу хичээлээ явуулах гэж хэт хичээх нь “Хүүхэд төвтэй” багшлах арга зүйд тэр бүр нийцэх муутай. Тухайн нөхцөлд хүүхдийнхээ төлөв байдлыг ажиглан, түүнд нь тохируулан цаг хуваарилалтаа өөрчилж чадаж байваас сая “Хүүхэд төвтэй” болно.

5. Хичээлийн ажиглалт

1) Ажиглагчийн үүрэг

Хичээлийн ажиглалтыг хийхдээ, болж өгнвөл ажиглагчийн үүргийг ангилахгүй байх нь дээр. Зөвхөн нэг л зүйлийг ажиглах бус, хичээлийн ерөнхий явцыг харах хэрэгтэй. Хичээлийн ерөнхий явцыг ажигласнаар хичээл сайн муу болсныг мэдэж авахын зэрэгцээ ажиглагч өөрөө шинэ зүйл сурч мэдэх боломжтой болно.

Тодорхой нэг хүүхдийг анхааран ажиглахдаа зорилгоо тодорхой болгох.

2) Ажиглалтын харалт

Багш хичээлийн судалгааныхаа сэдвийг ажиглагч багш нарт урьдчилан хэлж, ямар зүйл дээр анхааран ажиглалт хийлгэмээр байгаагаа тодорхой болговол зүгээр. Мөн, юу юунаас илүү хүүхдийн хандлагыг анзаарах хэрэгтэй. Хүүхдүүдийн царайг харж болохуйц байрлалаас ажиглалт хийх нь гол үндэс болно.

3) Ажиглалтаар оноо өгөх тухай

Японы сургуулиудын хичээлийн судалгаанд багшид оноо өгөх маягаар багшийг үнэлдэггүй.

6. Хичээлийн хэлэлцүүлэг

Хичээлийн дараахи хэлэлцүүлгийг тухайн хичээлийг явуулсан танхимд зохион байгуулах нь хамгийн тохиромжтой. Хичээлд ашигласан самбар болон үзүүлэн, туршилтын хэрэглэгдэхүүнийг байлгахад яриа идэвхитэй өрнөж, сайжруулбал зохих зүйлүүдийг онцлон ярилцахад хялбар болно.

**Япон багш нар хэр завгүй
ажилладаг вэ ?**

Японы бага сургуулийн багш нар 7 хоногт дунджаар 18.8 цаг, дунд сургуулийн багш нар 14.6 цагийн хичээл заадаг байна (7 хоногийн нийт ажлын цаг нь 40 цаг). Монгол багш нартай харьцуулахад, хичээлийн цаг багатай мэт санагдаж болох юм.

Багшийн ажил бол зөвхөн хичээл заах явдал биш. Хичээлийн бэлтгэл судалгаа гэх мэтээр тухайн хичээлийг заахад бэлтгэх, шалгалтын асуулт боловсруулах болон сурлагын дүнг тооцох, хүүхдүүдийг сургууль дээр байх үед хичээлээс гадуурхи үйл ажиллагаа, секц дугуйлан ажиллуулах, аюулгүй байдлыг хангах үүрэг хүлээдэг. Мөн, эцэг эхийн хурал, сургуулийн арга хэмжээ, багш ажилтны хуралд оролцохоос гадна сургуулийн захиргаа, сургалтын зөвлөлд тайлан боловсруулж өгөх зэрэг янз бүрийн ажил үүргийг хүлээдэг байна.

Олонхи багш нар хурал цуглаан, тайлан бичихэд цагаа зарцуулан, бага ч атугай хүүхдүүдээ цаг зав гаргахыг эрмэлздэг байна. Монголын багш нарын хувьд ямар байдаг вэ?

Япон Улсын Боловсрол, Шинжлэх ухааны Яамны “Багш нарын статистик судалгаа”-наас (Тоо баримт нь 2010 оны 10 сарын 1-ний байдлаар)

Энэхүү төслийн мэдээллийг Монголын уншигчдад зориулав.

Цаашдын төлөвлөгөө**МУБИС-ийн багш нарт зориулсан “Хичээлийн судалгаа”-ны арга зүйг танилцуулах сургалт**

Төслийн баг, БСШУЯ болон МУБИС-тай хамтран 2011 оны 8 сарын 29-30-нд МУБИС-ийн харьяа 12 дээд сургуулийн удирдлага, багш нарт зориулсан “Хичээлийн судалгаа”-ны арга зүй, сургалтын модулийг танилцуулах зорилгоор сургалт зохион байгуулахаар төлөвлөж байна.

Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх сургалт

Бүх аймаг, дүүргийн БСГ/БХ болон загвар сургуулиудад зориулан, 1) Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй, хичээлийн судалгааны талаархи мэдлэгийг нь гүнзгийрүүлэн, 2) Арга зүйн шинэчлэл дэх удирдлага, багшийн үүрэг оролцоог тодорхойлж, 3) Хичээлийн судалгаа хийх чадварыг хөгжүүлэх зорилгоор сургалт зохион байгуулахаар төлөвлөсөн.

Сургалтыг 2011 оны 11 сард, Улаанбаатар хот (2 газар) болон Булган, Завхан, Сэлэнгэ, Дорнод аймгуудад зохион байгуулна.

Багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийг цаашид үргэлжүүлэн хэрэгжүүлэх явдал туйлын чухал. Төслийн баг цаашид ч, мэргэжлийн багтай хамтран Монгол Улсад багшлахуйн арга зүйн шинэчлэх үйлсэд тодорхой дэмжлэг үзүүлэн ажиллах болно.

Төслийн зохицуулагчийн танилцуулга

2011 оны 6 сараас эхлэн төслийн зохицуулагчаар МУИС-ийн Хими, Хими технологийн сургуулийн багш, Мэргэжлийн дидактикийн сургалт, судалгааны төвийн захирал Н.Оюунцэцэг томилогдон ажиллаж байна.

Төслийн зохицуулагчийн мэндчилгээ:

Боловсролын салбарт олон тооны төсөл хэрэгжиж байгаа боловч, тус төсөл нь багшийн арга зүйг өөрчлөх, сургууль төвтэй багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцоог буй болгоход чухал үүрэг гүйцэтгэж байгаагаараа онцлогтой. Өмнөх төслийн талаар та бүхэн хангалттай мэдээлэлтэй байгаа (8 судлагдахууны зөвлөмж боловсруулсан). Энэ удаагийн төслийн эхний жилд загвар аймаг, дүүргийн сургуулиудын удирдлага, багш нарт зориулсан хичээлийн судалгааны арга зүйн сургалтыг зохион байгуулж, энэ чиглэлээр Япон Улсад зохион байгуулдаг сургалтад мэргэжлийн багаас 8, ЖАЙКА-ийн бусад сургалтад 18 багш, мэргэжилтэн сургалтад хамрагдаж ирээд, төслийн үйл ажиллагаанд идэвхитэй хамтран ажиллаж байна. Төслийн 2 дахь жилд, нийт 38 багш, мэргэжилтэн сургалтад хамрагдахаар Япон орныг зорих гэж байна. Мөн, хичээлийн судалгааны арга зүйг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх шаталсан сургалтууд энэ оны 11 сараас эхэлнэ.

Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйн шинэчлэлд чухал үүрэгтэй хичээлийн судалгааны аргыг хөгжүүлэх тогтолцоо бэхэжсэнээр багш нарын арга зүйн шинэчлэл шинэ шатанд гарна гэдэгт бүрэн итгэлтэй байна.

Төслийн багийн талархал

2011 оны 3 сарын 11-нд, Япон Улсад тохиолдсон Зүүн Японы их газар хөдлөлтийн дараа тус төслийн загвар сургуулиуд, түүнчлэн Монголын боловсролын салбарыг төлөөлөх олон тооны багш нар харамгүй хандив тусламж, халуун дулаан урмын үг хайрласан билээ. Энэхүү завшааныг тохиолдуулан, эдгээр бүх хүмүүст гүн талархал илэрхийлье.

**Төслийн
багийн холбоо
барих хаяг:**

Өрөө 119, Засгийн газрын 3-р байр,
Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны Яам
Багатойруу-44, Улаанбаатар хот, Монгол Улс

Утас/Факс: 976-11-322552

Е-мэйл хаяг: <jicacctm@gmail.com>

Вебсайт:

<http://www.jica.go.jp/project/monglian/mongolia/004/index.html>

Төслийн мэдээлэл 2011 оны 12 дугаар сар №3

Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүсчилсэн сургалтын тайлан

Сургалт зохион байгуулсан бүс

2011 оны 11 сард “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүсчилсэн сургалт”-ыг доорхи хүснэгтэд дурьдах 6 бүсэд амжилттай зохион байгууллаа.

Сар өдөр	Сургалтын байр	Оролцогчид
1-5/XI	СХД-ийн Ирээдүй ЦС	Нийслэлийн 6 дүүргийн төлөөлөл
10-14/XI	БЗД-ийн 85-р сургууль	Нийслэлийн бусад 3 дүүрэг болон 4 аймгийн төлөөлөл
11-15/XI	Булган аймгийн 1-р сургууль	Булган аймгийн загвар сургуулиуд болон Хангайн бүсийн 3 аймгийн төлөөлөл
11-15/XI	Завхан аймгийн Чандмань-Эрдэнэ ЦС	Завхан аймгийн загвар сургуулиуд болон баруун бүсийн 4 аймгийн төлөөлөл
11-15/XI	Дорнод аймгийн Хан-Уул ЦС	Дорнод аймаг болон зүүн бүсийн 2 аймгийн төлөөлөл
12-16/XI	Сэлэнгэ аймгийн 1-р сургууль	Сэлэнгэ аймаг болон төвийн бүсийн 3 аймгийн төлөөлөл

Уг сургалтыг, мэргэжлийн багийн гишүүдээс гадна 2011 оны 10 сарын 21-22-ны сургагч багш бэлтгэх сургалтад хамрагдсан НБГ болон Булган, Завхан, Дорнод, Сэлэнгэ аймгийн БСГ-ын мэргэжилтнүүд удирдан явуулж, нийт 595 оролцогч хамрагдсан.

Сургалтын хөтөлбөр

Энэхүү сургалт нь “Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй”, багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийн арга хэрэгсэл болгон “Хичээлийн судалгаа”-ны арга зүйд суралцуулах замаар үндэсний хэмжээнд “Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй”-г түгээн дэлгэрүүлэх гол

цөм боловсон хүчнийг бэлтгэх явдлыг энэхүү сургалт үндсэн зорилгоо болгосон юм.

Сургалтын эхний өдөр оролцогчдын Монгол Улсын Боловсролын салбарын шинэчлэлийн талаархи ойлголтыг гүнзгийрүүлэхийн зэрэгцээ “Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй”, багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийн арга зам болгож “Хичээлийн судалгаа”-ны тухай, мөн тус төслийн туршлага, сургамжийн талаар танилцуулсан.

Сургалтын 2-3 дахь өдөр, судлагдахуун тус бүрээр “Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй”, “Хичээлийн судалгаа” хийх аргачлалын талаархи ойлголтыг нь гүнзгийрүүлэх зорилго бүхий лекц, дадлага ажлуудыг зохион байгуулсан. Удирдлага, мэргэжилтнүүд багш нартай хамт ажиллахын зэрэгцээ сургагч багш нар болон бусад оролцогчдод “Арга зүйн шинэчлэл дэх удирдлагад тулгамдаж буй хүндрэлтэй асуудал”-ын талаар мэдээлэл өгөх, тус төслийн 1, 2 дахь шатанд арга зүйн шинэчлэлд оролцсон мэргэжилтэн, сургуулийн удирдлагуудын арга туршлагаас суралцах бололцоогоор хангасан.

Сургалтын 4 дэх өдөр, судлагдахуун бүрээр судалгаат хичээл зохион байгуулсан. Сургалт явуулсан сургуулийн зүгээс сурагчдын амралтын үеэр судалгаат хичээл заах ангийн сурагчдыг бэлэн байлгах ажлыг зохион байгуулж, оролцогчид хамтран боловсруулсан хичээлийн хөтөлбөр ашиглан хичээлийг явуулсан. Оролцогчид судалгаат хичээл удирдах, ажиглалт хийх, хэлэлцүүлэгт оролцох зэрэг хичээлийн судалгааны алхмуудыг бодитойгоор хийж гүйцэтгэв.

Сургалтын 5 дахь өдөр, аймаг, дүүргийн баг бүр боловсруулсан үйл ажиллагааны төлөвлөгөөгөө танилцуулан, цаашид ч сургагч багш болон оролцогчид арга зүйн шинэчлэлд хамтран ажиллах тухайгаа хэлэлцэн тохирч, сургалтын үйл ажиллагаа өндөрлөв.

“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”

Монгол Улсын боловсролын салбарт 2005 оноос цогц чадамжид суурилсан бага, дунд боловсролын стандарт, 2008 оноос Сургалтын үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн билээ. Эдгээр шинэ стандарт, хөтөлбөрт сурагчдын өөрсдөө мэдлэг бүтээх чадварыг хөгжүүлэх, улмаар багш бүр сургалтын шинэ арга зүйг эзэмших явдал зайлшгүй чухлаар тавигдаж байна.

Иймд БСШУЯ болон ЖАЙКА хамтран 2010 оны 4 сараас “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”-ийг хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Төслийн зорилго нь “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил (2006-2009)” төслийн хүрээнд боловсруулсан багшид зориулсан зөвлөмж, эдүгээ боловсруулж буй сургалтын модулийг ашиглан сургалт зохион байгуулж, суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүтэц, тогтолцоог бэхжүүлэх явдал юм.

Тус төслийг МУИС, МУБИС, Боловсролын хүрээлэн болон төслийн 1 дэх шатанд оролцсон хүмүүсээс бүрдсэн “Мэргэжлийн баг” загвар аймаг, дүүргээр сонгогдсон СХД болон Булган, Завхан аймгуудтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

Гарчиг:

Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүсчилсэн сургалтын тайлан	1-2
Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл	1
Багш бэлтгэдэг их дээд сургуульд зориулсан сургалт зохион байгуулах	2
Дунд хугацааны үнэлгээний багийг хүлээн авав	2
Хоёр дахь удаагийн хичээлийн судалгааны мониторинг	2
Кёозай кэнкюү гэж юу вэ?	3
Японд сургалт зохион байгуулав	4
Хүрээлэн буй орчны боловсрол гэж юу вэ?	4
Цаашдын төлөвлөгөө	4

“Хөлийнхөө мөрийг ажиглая”
сэдэвт судалгаат хичээл
(Хүн байгаль)

Сургалтад хамрагдсан сургагч багш нар болон оролцогчдыг өөр хоорондоо орон нутаг, албан тушаал үл харгалзан харилцан хамтарч ажиллах бололцоог хангах үүднээс энгэрийн зүүлт хэрэглэсэн.

Эдгээр энгэрийн зүүлтийг “Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн эцэг эхийн холбоо”-ны гишүүн эхчүүд урлаж өгсөн юм. Монголын бүх хүүхэд сайн боловсрол эзэмших боломж нөхцлөөр хангагдахыг төслийн багийн зүгээс хүсэн ерөөе.

Сургалтын эргэн тойронд

Сургалтын үед анзаарагдсан сониноос дуулгая.

- Оролцогчдын дунд, өмнө нь хичээлийн судалгааны тухай сонсож байсан, эсвэл өөрөө хийж үзсэн гэх хүн цөөнгүй байсан ч, сургалтад хамрагдсанаар “Хичээлийн судалгааны талаархи хуучин ойлголт маань хангалтгүй байсныг ойлгосон”, “(Өөрийн аймаг, дүүрэгтээ хариад) Сургалтаар олж мэдсэн зүйлээ бодитоор хэрэгжүүлнэ” гэх яриа олонтаа сонсогдож байлаа.
- Сургалт 8 судлагдахуунаар зэрэг явагдсанаар, судлагдахуун хоорондын уялдаа холбоо ч тодорхой хэмжээгээр сайжирсан. Жишээ нь, Хүн байгаль баг “Даралт” сэдэвт нэгж хичээлээр судалгаат хичээл зохион байгуулахдаа Физикийн сургагч багшаас дунд ангид Физикийн хичээлээр уг сэдвийг хэрхэн заадаг, бага ангид хэрхэн заавал болох тухай зөвлөгөө авч байсан.
- Сургагч багш-оролцогч, оролцогчид хооронд гэсэн харилцан сүлжээ үүсэх боломж ч бүрдсэн. Багш нар хоорондоо утас хаягаа солилцож, сургалт зохион байгуулсан аймаг, бүсийн багш нар дунд зэргэлдээх аймгуудын сургалтад сургагч багшаар ажиллах хүсэлтээ илэрхийлсэн хүмүүс ч олон байлаа.
- Мэргэжлийн багийн гишүүдээс гадна тухайн загвар аймаг, загвар сургуулийн багийн гишүүд (мэргэжилтэн, удирдлага, багш нар) сургагч багшаар ажилласан учир сургалт улам үр дүнтэй болсон. Загвар бус аймаг, дүүргийн оролцогчдын хувьд төслийн загвар аймаг, дүүргийн багш нар арга зүйгээ хэрхэн шинэчлэж буйг хараад, нэн даруй өөрсдөө арга зүйн шинэчлэл хийх ёстой гэдгээ ойлгосон харагдаж байлаа.

Цаашдын тулгамдсан асуудал

Суралцахууд суурилсан багшлах арга зүйг хэвшүүлэх, арга зүйн шинэчлэлийн арга хэлбэр болгож хичээлийн судалгааны арга зүйг танилцуулах, үндэсний хэмжээний арга зүйн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх гол цөм болсон боловсон хүчин бэлтгэх зэрэг зорилгоо сургалт тодорхой хэмжээнд биелүүлсэн гэж үзэж байна. Гэвч бүх аймаг, дүүргийн хэмжээнд суралцахууд суурилсан багшлах арга зүйг зохион байгуулахад 5-хан өдрийн сургалт хангалтгүй юм. Цаашид ч үргэлжлүүлэн хичээж ажиллах шаардлагатай.

5 өдрийн сургалтад хамрагдсан оролцогчид өөрийн аймаг, дүүрэгтээ эсвэл сургууль дээрээ арга зүй шинэчлэх сургалтыг төлөвлөн зохион байгуулж чадна гэсэн бодолтой байсан. Гэхдээ, бодит байдалд сургалтын хөтөлбөр, лекц боловсруулж бэлтгэхэд янз бүрийн асуудал гарахыг үгүйсгэхгүй. Асуудлаа шийдвэрлэхийн тулд эхлээд төслийн баг болон мэргэжлийн баг, төслийн загвар аймаг, дүүргийн БСГ/БХ-г хандахыг зөвлөө.

Багш бэлтгэдэг их дээд сургуульд зориулсан сургалт зохион байгуулав

2011 оны 8 сарын 29-30-нд БСШУЯ, МУБИС-тай хамтран багш бэлтгэдэг улсын болон хувийн их дээд сургуулиудын багш нарт зориулсан сургалт зохион байгуулав. Энэхүү сургалтын зорилго нь, хичээлийн судалгааны аргачлал болон төслийн хүрээнд боловсруулж буй сургалтын модулийг эдгээр их дээд сургуулийн үйл ажиллагаанд ашиглах боломжийг эрэлхийлэх явдал байлаа.

Уг сургалтын үеэр багш нар “Суралцахууд суурилсан багшлах арга зүй болон хичээлийн судалгааны талаар илүү их мэдээлэл авахыг хүсч байна” гэгцгээж байсан юм. Цаашид ч Монгол Улсын хэмжээнд багшлах боловсон хүчин бэлтгэж буй их дээд сургуулиудад дээр дурьдсан мэдээллийг олгохоор төлөвлөж байна.

Дунд хугацааны үнэлгээний багийг хүлээн авав

ЛСА байгууллагаас төсөл хэрэгжүүлэх явцад, төслийн тохиромжтой байдлыг дахин судалж үзэхийн хамт үр дүнтэй байдал, үр өгөөжтэй байдал зэргийг тооцох замаар төслийн зорилго зорилт биелэгдэх магадлалыг тодорхойлох зорилготой “Дунд хугацааны үнэлгээ”-г хийдэг. Дунд хугацааны үнэлгээгээр төслийн хөгжүүлэгч хүчин зүйл, бэрхшээлтэй хүчин зүйлүүдийг мөн тодруулж, үнэлгээнийхээ үр дүнг төсөл хэрэгжүүлэх сүүлчийн хагас хугацааны төлөвлөгөөг сайжруулахад ашигладаг байна.

2011 оны 9 сарын 4-22-нд “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”-д дунд хугацааны үнэлгээ хийсэн. Тус төслийн тохиромжтой байдал болон үр өгөөжтэй байдал нь өндөр гэсэн үзүүлэлттэй гарсны нөгөөтэйгүүр, “Бүх аймаг, дүүргийн БСГ/БХ-ийн зүгээс багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалтын тогтолцоог ашиглах замаар багш нарт шинэ арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлнэ” гэсэн төслийн зорилгоо биелүүлэхийн тулд хэд хэдэн тулгамдсан асуудлыг тодорхойлж гаргасан. Төслийн загвар аймаг, дүүрэг болон бусад аймаг, дүүргүүдийн хүний нөөцийг хөгжүүлэх, арга зүйн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэхэд (Мэргэжлийн багийг зохион байгуулалтад оруулах) чиглэсэн дэс дараатай ажил зохион байгуулах шаардлагатай гэдэг нь харагдаж байна.

Хоёр дахь удаагийн хичээлийн судалгааны мониторинг

Хүүхэд шинийг олж мэдэн, сэтгэн бодох боломжтой хичээлийг зохион байгуулж чадаж байна уу?

2011 оны 9 сарын дундаас 10 сарын дунд хүртэлх хугацаанд Улаанбаатар хот болон Булган, Завхан аймгийн загвар сургуулиудын хичээлийн судалгааны явцтай танилцах зорилгоор мониторинг хийсэн.

Уг мониторингоор дамжуулан олон тооны туршилттай хичээл, амьдралтай холбосон хичээлүүдэд ажиглалт хийх боломж олдсон. Энэ үеэр төслийн загвар сургуулиудад тойргийн бусад сургуулиудаас нь багш нар ирж, судалгаат хичээлийг үзэн сонирхож байлаа. Нөгөөтэйгүүр, хичээл удирдсан багш нь ажиглагч багш нарт хичээлээ үзүүлэхэд л анхаарлаа хандуулаад, хүүхэд нэг бүрийн хэрхэн сурч, хичээлээ хэрхэн ойлгож буйг хангалттай анхаарч чадахгүй байсан хичээл ч цөөнгүй тохиолдож байв.

Хичээлийн судалгааг үргэлжлүүлэн хийснээр багш нар бие биенээсээ суралцах орчин бүрдэнэ гэдэгт найдаж байна.

Кёозай кэнкюү гэж юу вэ?

“Кёозай Кэнкюү” буюу “Хичээлийн бэлтгэл судалгаа”-г дан ганц 40 минутын хичээлд бэлтгэх зорилготой үйл ажиллагаа гэж та ташаа ойлгосон юм биш биз? Энэ удаад, арга зүй түгээн дэлгэрүүлэх зөвлөх профессор Х.Такахата, М.Камата нарын ирүүлсэн тайлбарыг доор толилуулж байна.

Кёозай Кэнкюү буюу “Хичээлийн бэлтгэл судалгаа” гэдэг ухагдахууныг “Хичээлийн агуулгыг боловсролын байр сууринаас судлах судалгаа шинжилгээ” хэмээн тодорхойлж болно. Уг тодорхойлолт дахь “Боловсролын байр суурь” нь өргөн цар хүрээтэй ойлголт ба үүнд дараахи зүйлүүд хамаарна.

- Хичээлийн агуулгын тухай мэдлэг^{*1}: Ойлголт нь гүнзгий байх тусам илүү сонирхолтой хичээл явуулах боломжтой. (Кёозай Кэнкюү-гийн эрдмийн тал)
- Хичээлийн агуулгын түүх нийгэм, соёл боловсролын үнэ цэнийг харгалзан үзэх.
- Энэхүү хичээлийн агуулгаар дамжуулан хүүхдүүдэд эзэмшүүлэх чадварыг судлах.
- Хүүхдийн сэтгэхүйн хөгжлийн үе шатны (оюуны чадавхи, мэдрэмж) тухай ойлголт^{*2}: Хүүхдүүдийн хувьд сонирхолтой, ойлгомжтой байдлаар хичээлийн агуулгыг засан сайжруулахад ашигладаг.
- Тухайн насны хүүхдүүд ер нь хөгжлийн аль үе шатанд байна вэ? Түүнд нь тохирсон ямар арга зүй байж болох вэ?
- Тухайн ангийн хүүхдүүд хөгжлийн аль үе шатанд байна вэ? (хүүхэд бүр дээр өөр) Түүнд нь тохирсон ямар арга зүй байж болох вэ?
- Хүүхдүүдийн хувьд сонирхол татахуйц, ойлгомжтой хичээлийн агуулгын ямар дэс дараалал, зохион байгуулах ямар арга зам байж болох вэ?
- Хүүхдийн сэтгэн бодох үйл явцын судалгаа: Хүүхдүүд хичээлээ сонирхон идэвхитэй оролцож, ойлгоход дөхөм байдлаар хичээлийн агуулгыг засан сайжруулахад ашигладаг.
- Тухайн насны хүүхдүүд ямар түвшинд сэтгэн бодох вэ? Түүнд нь тохирсон ямар арга зүй байж болох вэ?
- Тухайн насны хүүхдүүд ямар түвшинд сэтгэн бодох вэ? (хүүхэд бүр дээр өөр) Түүнд нь тохирсон ямар арга зүй байж болох вэ?
- Хүүхдүүдийн хувьд сонирхол татахуйц, ойлгомжтой хичээлийн агуулгын ямар дэс дараалал, зохион байгуулах ямар арга зам байж болох вэ?

Багш нар “Кёозай кэнкюү”-г өдөр тутам байнга хийх шаардлагатай. Өнөөдөр, хөдөлмөр зүтгэлтэй Япон багш нарын ачаар янз бүрийн нэгж хичээлтэй холбоотой судалгааны арвин туршлага сургамж хуримтлагдсаар байна (Тодорхой нэг судлагдахуунтай холбоотой ном сэтгүүл, эрдмийн зөвлөлүүдээс гаргадаг эмхэтгэл г.м). Монголд ч багш нар өөрсдийн судалгаа, туршлага сургамжаа бусдад танилцуулах орчин нөхцөл, боломж бололцоотой эрдмийн зөвлөлийн уулзалт цуглаан, ном сэтгүүл байвал зүгээр.

Багш нар өөрсдийнхөө өдөр тутам хийдэг “Кёозай кэнкюү” болон урьд өмнөх бусад багш нарын хийсэн судалгааны үр дүнд тулгуурлан ээлжит хичээлийн төлөвлөлт, бэлтгэлийг хийдэг байна.

Анхаарах зүйл:

“Кёозай кэнкюү”-гийн тухай үндсэн ойлголт нь олонхи судлагдахуунд ижилхэн байх боловч, тодорхой нэг агуулгын хувьд судлагдахуун бүр дээр өөр байх тохиолдол ч байдаг. Жишээлбэл, дээр дурьдсан зүйл нь байгалийн ухааны хувьд дараахи онцлогтой.

*1: Хичээлийн агуулгын тухай мэдлэг

Байгалийн ухааны хичээлүүдэд сорил туршилт, ажиглалт голлодог учир хичээлийн үед явуулах сорил туршилт болон ажиглалтын талаархи багшийн мэдлэг, ойлголт чухлаар тавигдана. Ялангуяа, аюулгүй сорил туршилт явуулахад юу хэрэгтэй болох, сурагчдын хувьд ойлгомжтой сорил туршилт, ажиглалт хийхийн тулд юунд анхаарвал зохих зэргийн талаар урьдчилан тооцох нь чухал. Тиймээс, эдгээр асуудлыг батлахын тулд туршилт (бэлтгэл туршилт) хийх нь ч нэг чухал Кёозай кэнкюү болдог.

*2: Хүүхдийн сэтгэхүйн хөгжлийн үе шатны тухай ойлголт

Насанд хүрэгчдийн хувьд амар хялбар мэт санагдах сорил туршилт, ажиглалт нь хүүхдүүдэд зарчим, бүтэц зохион байгуулалт нь үл ойлгогдох юм уу, эсвэл гүйцэтгэх ажил нь нарийн төвөгтэйгээс хүүхдүүд чадахгүй байх явдал олонтаа тохиолддог. Ийм тохиолдолд, багш хүүхдийнхээ хөгжлийн үе шатыг бодолцон, үргэлж хүүхдийнхээ түвшинд тохирсон сорил туршилт, ажиглалтын аргачлагыг бэлтгэх шаардлагатай байдаг байна.

Хүрээлэн буй орчны боловсрол гэж юу вэ?

Япон дахь сургалтад оролцогчид, Нагано мужийн Чино хотын хүүхдүүдийн хамт хүрээлэн буй орчны боловсролын хөтөлбөрт хамрагдсан. Энэхүү хүрээлэн буй орчны боловсрол гэж чухам юу вэ?

Хүрээлэн буй орчны боловсрол нь хүрээлэн буй орчин ба түүнтэй холбоотой асуудалд анхаарал хандуулахын зэрэгцээ тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх, шинэ асуудал үүсэхээс урьдчилан сэргийлэхэд хувь хүн, эсвэл хамт олноороо шаардлагатай мэдлэг чадвар, үйл ажиллагаа, хүсэл сонирхол бүхий иргэн болгон хөгжүүлэх явдлыг гол зорилгоо болгодог.

Эрт цагаас хүмүүс бидний ахуй амьдралыг байгаль орчин тэтгэсээр ирсэн билээ. Харин, сүүлийн үед хүн төрөлхтний үйл ажиллагаа нь байгаль орчин нөхөн сэргэх хэмжээ хязгаараас давж, дэлхийн газар орон бүрт хүрээлэн буй орчны асуудлууд (дэлхийн дулаарал, ойн мөхөл, биологийн төрөл зүйлийн усталт, цөлжилт, усны нөөцийн хомсдол г.м) үүссээр байна.

Сургуулийн боловсрол нь хүүхдүүдэд байгаль экологийн арвин баялаг, түүнийг хэрхэн тогтвортой ашиглах тухай судлах таатай боломж олгодог гэж хэлж болно. Япон Улс 2006 оноос Боловсролын тухай хуулиндаа хүрээлэн буй орчны боловсролыг тусган оруулжээ.

Төсөлт ажил хичээлээр орон нутгийнхаа байгаль орчны тухай, Байгалийн ухааны хичээлээр амьтан ургамлын тухай, Нийгмийн хичээлээр эх орныхоо газар нутаг, ой модны тухай, Гэр ахуйн хичээлээр “Эд юмсыг хайр гамтай хэрэглэх” тухай сурч судлах нь хүрээлэн буй орчны боловсролтой шууд холбогдоно.

Японд сургалт зохион байгуулав

Төслийн загвар аймаг, дүүргийн БСГ/БХ-ийн мэргэжилтэн, загвар сургуулиудын сургалтын менежер, багш нарын төлөөлөл (22 хүн) Япон Улсад 2 долоо хоногийн сургалтад (2011 оны 26/IX-08/X) хамрагдлаа. Уг сургалтын зорилго нь, 1) Японы багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцооны талаар судлах, 2) Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйн талаархи ойлголтоо гүнзгийрүүлэх явдал байв.

Японы боловсролын тогтолцоо, нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөр, самбар ашиглалт, Кёозай кэнкюү, суралцах чадварын үнэлгээ судалгааны тухай лекцүүд сонссоноос гадна Токио хот болон Нагано мужийн Боловсролын нэгдсэн төвөөр зочилсон. Түүнчлэн бага, дунд, ахлах сургуулиудаар зочлон, өнөөг хүртэл хөгжүүлсэн “Хичээл ажиглах нүд”-ээ ашиглан Байгалийн ухаан, бага дунд ангийн Математик, Мэдээлэл зүйн хичээлүүдэд ажиглалт хийсэн.

Оролцогчид Японы багш нарын арга зүйг гүнзгийрүүлэн судласан төдийгүй, янз бүрийн хэлбэрээр хэрэгждэг багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх сургалтын бүтэц тогтолцооны талаар ч судалсан. Японы “Хот мужийн боловсролын зөвлөл” нь багш нарыг ажилласан жил (1,5,10 жил), албан тушаалаас (Ерөнхий эрхлэгч, хичээлийн эрхлэгч, сургуулийн захирал) хамааран янз бүрийн сургалтад хамруулдаг. Нөгөө талаар, бүх сургуулиуд дээр “Сургууль төвтэй судалгаа”, багш нарын санаачилсан сургалтууд зохион байгуулагддаг.

Сургууль төвтэй судалгаа нь сургуулиуд боловсролын зорилтоо биелүүлэхийн тулд сургууль нийтээрээ нэг сэдэв сонгон хэрэгжүүлдэг ажил юм. Юуны өмнө боловсролын зорилтдоо нийцүүлэн хүүхдүүдийнхээ төлөв байдлыг судалж үзнэ. Дараа нь “Хүүхдээ хэрхэн хөгжүүлэх вэ?” гэдгээ судлан, судалгааны сэдвээ (Жишээ: “Харилцааны чадвар эзэмшин, өөрийн санаа бодлоо илэрхийлж чаддаг хүүхэд болгон хүмүүжүүлэх”, “Бие даан суралцаж, идэвхитэй сэтгэн бодох чадвартай хүүхэд болгон хөгжүүлэх”) сонгодог. Ингээд явал судалгааны зорилго биелэгдэх вэ гэсэн таамаглалыг дэвшүүлэн, бүх судлагдахуунаар агуулга, үйл алхам, сургуулийн ажлаа төлөвлөдөг. Сургууль төвтэй судалгаанд хичээлийн судалгааг ашигладаг. Сургуулийн захирал, орлогч захирал, багш нар судалгаат хичээлд ажиглалт хийж, сургууль төвтэй судалгаа нь хүүхдээ хөгжүүлэхэд тус нэмэр болсон эсэхийг хэлэлцүүлнэ. Мөн, их дээд сургуулийн багш, мэргэжилтэн, сургуулийн захирлаар ажилласан туршлагатай багш нар зэрэг хөндлөнгийн сургагч багш нарын зөвлөгөөг сонсох, судалгааны үр дүнгийн уулзалтад эцэг эхчүүдийг урьж оролцуулах зэрэг ажлыг зохион байгуулж байна.

Япон багш нарын Монголд тохирохуйц туршлага, сургамжийг авч ажилдаа ашиглах нь зүйтэй мэт санагдана.

Цаашдын төлөвлөгөө

- 2012 оны 1-3 сар: Төслийн загвар аймаг, дүүргийн сургалт болон хичээлийн судалгаанд мониторинг хийх
- 2012 оны 5-6 сар: Загвар аймаг, дүүргийн хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн тайлангийн хурлыг зохион байгуулах
- 2012 оны 9-10 сар: Төслийн загвар аймаг, дүүргийн сургалт болон хичээлийн судалгаанд мониторинг хийх
- 2012 оны 11 сар: Үндэсний хэмжээний бүсчилсэн сургалт зохион байгуулах

Түүнчлэн, багш бэлтгэдэг их дээд сургуульд зориулсан сургалт, төслийн загвар бус аймгуудын арга зүйн шинэчлэлд үзүүлэх дэмжлэг, Индонези Улстай туршлага солилцох зэрэг ажлуудыг төлөвлөж байна.

Төслийн багийн холбоо барих хаяг:

Хаяг: Утас/Факс: 976-11-322552, 98900323
Өрөө 119, Засгийн газрын 3-р байр, Е-мэйл хаяг: <jicacctm@gmail.com>
БСШУЯ,
Багатойруу-44, Улаанбаатар хот, Вебсайт: <http://www.jica.go.jp/project/mongolian/mongolia/004/index.html>
Монгол Улс

Төслийн мэдээлэл 2012 оны 6 дугаар сар №4

Төслийн 2 дахь жилийн үйл ажиллагаа өндөрлөлөө

Төслийн 2 дахь жилийн үйл ажиллагаа өндөрлөлөө

Төслийн загвар аймаг, дүүрэгт зохион байгуулсан гол ажлууд 2010 оны 9 сараас (2010-2011 оны хичээлийн жилийн эхэн) эхэлсэн. Аймгийн түвшинд арга зүйн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх түшиц сургуулиар сонгогдсон загвар сургуулиуд “Загвар сургуулийн баг” бүрдүүлэн ажиллаж, 2010 оны 11 сард төслийн нэгдсэн сургалтад хамрагдсан бөгөөд төслийн эхний жилээс загвар сургуулиуд дээр хичээлийн судалгаа хийж эхэлсэн. Хэдийгээр янз бүрийн хүндрэл бэрхшээл тулгарч байсан боловч, БСШУЯ-ны 2010-2011 оны хичээлийн жилийн зорилгод бүх сургуулиуд дээр хичээлийн судалгаа хийх тухай тусгагдсан нь хичээлийн судалгаагаар дамжуулан арга зүйгээ сайжруулахын ач холбогдлыг ойлгоход дөхөм болсон юм.

2011-2012 он та бүхний хувьд ямаршуухан жил болж өнгөрсөн бол оо? Энд, төслийн эхний жилийн үйл ажиллагааны талаар эргэн саная.

- Хичээлийн судалгааны аргачлалыг танилцуулах зорилго бүхий сургалтыг 2011 оны 8 сарын 29-30-нд, багш бэлтгэдэг улсын болон хувийн их дээд сургуулиудын төлөөллийг оролцуулан зохион байгуулсан.
- 9 сарын 4-22-нд, ЖАЙКА-ийн үнэлгээний баг ирж ажиллан, тус төслийн хэрэгжилтийн явцын тохиромжтой байдлыг судалсны зэрэгцээ, үр өгөөж, ач холбогдолын хувьд төсөл зорилтоо биелүүлэх боломжтой эсэхийг судлах зорилгоор “Явцын үнэлгээ” хийсэн.
- 9 сарын дундаас 10 сарын дунд хүртэлх хугацаанд, загвар сургуулиуд дээр 2 дахь удаагийн хичээлийн судалгааны мониторингийг зохион байгуулсан.
- 9 сарын 26-наас 10 сарын 8-нд, загвар аймаг, дүүргийн БСГ/БХ-ийн мэргэжилтэн, загвар сургуулиудын сургалтын менежер, багш нарын төлөөлөлд зориулсан сургалтыг Япон Улсад зохион байгуулсан.

- 11 сарын эхэнд “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүсчилсэн сургалт”-ыг зохион байгуулсан.
- 2012 оны 1-3 сард, төслийн загвар аймаг, дүүргээс зохион байгуулсан сургалтад, мөн загвар сургуулиудад хичээлийн судалгааны мониторингийг 3 дахь удаа зохион байгууллаа.
- 2012 оны 3 сараас төслийн загвар бус аймагт чиглэсэн үйл ажиллагааг эхлүүлсэн.
- 5 сард, Индонези Улстай хичээлийн судалгааны туршлага солилцох хөтөлбөрийг хэрэгжүүллээ.
- 2012 оны 6 сарын 3-4-нд, бүх аймаг, дүүргийн хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийг хянах, арга зүйн шинэчлэлийн бүсийн сүлжээ буй болгох зорилгоор нэгдсэн семинар зохион байгууллаа.

Төслийн сүүлийн жилийн (3 дахь жил) үйл ажиллагааны талаар

Эдүгээ төслийн сүүлийн жилийн үйл ажиллагааг эхлүүлээд байгаа бөгөөд цаашид дараахи хүснэгтэд дурьдсан төслийн хүрэх үр дүн болон зорилго ямар хэмжээнд биелж байгаад анхаарал тавьж ажиллах шаардлага тулгарч байна.

Хэтийн зорилго	Бага, дунд сургуулийн сурагчдын сурлагын амжилт дээшилсэн байна.
Эрхэм зорилго	Загвар болон бусад аймаг, дүүргийн багш нар суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг туршин хэрэгжүүлнэ.
Төслийн зорилго	Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үндэсний тогтолцоог бэхжүүлнэ.
Үр дүн 1	Бүх аймаг, дүүргийн суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх багийн үр чадвар дээшилнэ.
Үр дүн 2	Загвар аймаг, дүүрэгт хичээлийн судалгааны загвар бий болно.
Үр дүн 3	Загвар аймаг, дүүргийн багш нарын суралцахуйд суурилсан багшлах үр чадвар дээшилнэ.
Үр дүн 4	Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх орчин боловсронгуй болно.

“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”

Монгол Улсын боловсролын салбарт 2005 оноос цогц чадамжид суурилсан бага, дунд боловсролын стандарт, 2008 оноос Сургалтын үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн билээ. Эдгээр шинэ стандарт, хөтөлбөрт сурагчдын өөрсдөө мэдлэг бүтээх чадварыг хөгжүүлэх, улмаар багш бүр сургалтын шинэ арга зүйг эзэмших явдал зайлшгүй чухлаар тавигдаж байна.

Иймд БСШУЯ болон ЖАЙКА хамтран 2010 оны 4 сараас “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”-ийг хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Төслийн зорилго нь “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил (2006-2009)” төслийн хүрээнд боловсруулсан багшид зориулсан зөвлөмж, эдүгээ боловсруулж буй сургалтын модулийг ашиглан сургалт зохион байгуулж, суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүтэц, тогтолцоог бэхжүүлэх явдал юм.

Тус төслийг МУИС, МУБИС, Боловсролын хүрээлэн болон төслийн 1 дэх шатанд оролцсон хүмүүсээс бүрдсэн “Мэргэжлийн баг” загвар аймаг, дүүргээр сонгогдсон СХД болон Булган, Завхан аймгуудтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

Гарчиг:

Төслийн 2 дахь жилийн үйл ажиллагаа	1
Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл	1
Загвар бус аймаг, дүүрэгт чиглэсэн үйл ажиллагааг эхлүүлээ	2-3
Загвар аймаг, дүүргийн загвар бус сургуулиудад зориулсан сургалт зохион байгууллаа.	3
Самбар төлөвлөлт гэж юу вэ?	3
Цаашдын төлөвлөгөө	4
Төслийн бодлогын зохицуулагчийн танилцуулга	4
ЖАЙКА-аас бусад улс орны багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлд үзүүлж буй тусламж дэмжлэг	4

Төслийн загвар бус аймагт чиглэсэн үйл ажиллагааг эхлүүлээ

2011 оны 9 сард зохион байгуулсан ЖАЙКА-ийн явцын үнэлгээгээр, төслийн зорилгыг биелүүлэхэд загвар бус аймаг, дүүргийн боловсон хүчнийг сургахад анхаарал хандуулах, төслийн загвар болон загвар бус аймгийн уялдаа холбоог сайжруулах явдал тулгамдсан асуудал болж байна нэг хэмээн тодорхойлсон. Үүнээс улбаалан, 2012 оны 3 сараас загвар бус аймагт чиглэсэн үйл ажиллагаагаа эхлүүлсэн юм.

Архангай аймгийн зориулсан сургалтын явц
(Зураг 1: Бага ангийн математикийн баг
Зураг 2: Физикийн баг
Зураг 3: Хүн байгалийн судалгаат хичээл)

Архангай аймагт зориулсан сургалт

2012 оны 3 сарын 15-17-нд Мэргэжлийн багийн зүгээс Архангай аймагт сургалт зохион байгууллаа. Архангай аймгийн баг зам тээврийн ослын улмаас өнгөрсөн жилийн 11 сард бүх аймагт зориулан явуулсан сургалтад ганцаар оролцож чадаагүй тул энэ удаагийн сургалтыг тус аймагт зориулан зохион байгуулсан юм.

Уг сургалтаар суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй буюу арга зүйн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх арга болох хичээлийн судалгааны тухай лекц, дадлага ажлуудыг зохион байгуулсан. Оролцогчид сургагч багш нарын удирдлагаар хамтран хичээлд бэлтгэж, сургалтын 3 дахь өдөр судалгаат хичээл заасан.

Дунд ангийн математикийн багийнхан квадратыг 4 тэнцүү хуваан гурвалжин дүрс үүсгэх, түүний талбайг олох зэрэг дадлага ажил хийсэн. Оролцогчид үйл ажиллагаагаараа дамжуулан, хүүхдүүд өөрсдөө томъёог бодож олох нь чухлыг, мөн сонирхолтой болохыг сайтар ойлгож авч байлаа. Химийн багт Архангайн аймгийн БСГ-ын дарга болон сургалт явуулсан сургуулийн захирал, сургалтын менежерүүд оролцсон ба хичээл заах багшийг тусалж дэмжин, судалгаат хичээлийн бэлтгэлийг хангасан. “Хяналт тавьж, үнэлгээ өгөх байр сууринаас биш, арга зүйн шинэчлэлийг хийх нэгэн гишүүн болохын хувьд удирдлагууд ч хичээлийн судалгаанд идэвхитэй оролцох нь чухал юм гэдгийг анзаарлаа” хэмээн тэд хэлцгээж байв.

Баян-Өлгий аймаг дахь хичээлийн судалгааны мониторинг

4-р сарын 23-27-нд, төслийн загвар аймаг болох Завхан аймгийн баг Баян-Өлгий аймаг дахь хичээлийн судалгаанд мониторинг хийлээ. Мониторингийн баг зорилгоо танилцуулахдаа “Бидний зорилго бол шалгалт хийх явдал биш юм. Хичээлийн судалгаа загвар бус аймагт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, сайн тал болон сайжруулах зүйл нь юу болох, цаашид сургалтад юуг анхаарах вэ? гэдгийг олж илрүүлэх явдал юм” гэж байлаа.

Аймгийн БСГ-ын дарга Т.Тогторхан “Сүүлийн жилүүдэд улсын ерөнхий шалгалтын дундаж үзүүлэлтээр манай аймаг нийт 21 аймгийн дотроос 21-р байрт бичигдэж байсан явдал бидний санааг зовоож байсан хэдий ч, сурлагын чанарт анхаарч ажилласны үр дүнд 2010 онд 17-р байр, 2011 онд 15-р байрт орсон ахиц гарсан. Багшлахуйн арга зүйг шинэчлэх энэхүү төслийн үр дүнд манай аймгийн багш нарын арга зүй сайжирч, улмаар сурагчдын сурлагын чанарт ахиц гарч байна. Цаашид улсын хэмжээнд 10-р байрт ахих зорилт тавин ажиллаж байна” хэмээн өгүүлсэн юм.

Мониторингийн баг Өлгий сумын 2, 3-р сургууль болон Улаанхус, Ногооннуур сумын ахлах сургуулиуд дээр ажиллан, хичээлийн судалгааны зөвлөгөө өгөх зэргээр харилцан үр бүтээлтэй ажилласан.

Дархан-Уул аймаг дахь хичээлийн судалгааны мониторинг

2012 оны 5 сарын 1-4-нд Дархан-Уул аймгийн хичээлийн судалгааны хэрэгжилт, арга зүйн шинэчлэлийн явцтай танилцах зорилгоор тус аймгийн 4 сургуульд төслийн Япон зөвлөх багш нараас гадна Сэлэнгэ аймгийн БСГ-ын 3 мэргэжилтнээс бүрдсэн баг очиж ажиллан, хичээлийн судалгааны мониторинг хийлээ.

Дархан-Уул аймаг нь МУИС, МУБИС зэрэг их сургуулиудтай хамтран ажиллаж, хичээлийн судалгааны тухай танилцуулах “Мянган багшийн сургалт”-ыг зохион байгуулж эхлээд байгаа юм. Дархан-Уул аймгийн БСГ нь аймгийнхаа багш нарын арга зүйг шинэчлэх ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхээр урам зориг дүүрэн ажиллаж байна.

Загвар аймаг, дүүргийн загвар бус сургуулиудад зориулсан сургалтын явц

Хэнтий аймаг дахь хичээлийн судалгааны мониторинг

2012 оны 5 сарын 6-12-нд, Дорнод аймгийн БСГ болон мэргэжлийн багийн хамтарсан 7 гишүүнтэй мониторингийн баг Хэнтий аймагт ажиллаж, тус аймгийн хичээлийн судалгааны хэрэгжилттэй танилцлаа. Аймгийн төвийн 4 сургууль, 2 сумын сургууль дээр зохион байгуулсан 20 судалгаат хичээлтэй танилцав. Багш нарын дийлэнх нь хичээлийн судалгааны талаар үндсэн ойлголттой болсон нь сайшаалтай боловч, зарим нэг ойлголт, тухайлбал хичээлийн бэлтгэл судалгааг хамтран хийх, хүүхдээ судлах, ажиглах ур чадвараа дээшлүүлэх, шүүмжлэгчийн бус байрнаас хандах, хичээлээ нарийн төлөвлөх, самбар төлөвлөх зэрэгт анхаарах шаардлагатай болох нь харагдаж байлаа.

Мониторингийн багийн гишүүд тус аймгийн багш нарт санал зөвлөгөө өгч, туршлагаасаа хуваалцсан төдийгүй, зүүн бүсийн багш нарын арга зүйг хөгжүүлэхэд Дорнод, Хэнтий аймгийн хамтын ажиллагаа, туршлага солилцооны “Түүр” тавигдсанаараа чухал ач холбогдолтой үйл ажиллагаа болсон юм. Та бүхний цаашдын ажил үйлсэд өндөр амжилт хүсье.

Загвар аймаг, дүүргийн загвар бус сургуулиудад зориулсан сургалт зохион байгууллаа

2012 оны 1-4 сард, төслийн загвар сургуулиуд тойрог/бүсийнхээ бусад сургуулиудад зориулан хичээлийн судалгааны мэдлэгээ хуваалцах, түгээн дэлгэрүүлэх сургалтыг зохион байгууллаа.

Загвар сургуулиудын сургагч багш нар өөрсдийн мэдлэг туршлагадаа тулгуурлан сургалтад бэлтгэж, үр дүнтэй сургалт зохион байгуулахаар хичээж ажилласан юм.

Сургалтанд оролцогчид хичээлийн судалгаа нь багшлахуйн арга зүйгээ сайжруулах, боловсролын шинэчлэлийг хэрэгжүүлэх нэг чухал арга хэрэгсэл болохын ач холбогдлыг ойлгон, суралцах эрмэлзэл дүүрэн сургалтын үйл ажиллагаанд оролцсон. Багш нар хичээлээ хамтран бэлтгэх нь сайн хичээл заах, хамтдаа арга зүйгээ сайжруулахад чухал нөлөөтэй гэдгийг сайтар ойлгож авсан. Нэг оролцогч “Би боловсролын салбарт 30 гаруй жил багшилж байна. Энэ хугацаанд багшийн арга зүйг сайжруулахад чиглэсэн, өөрөөр хэлбэл өдөр тутамд хичээлээ заах арга зүйг сайжруулахад чиглэсэн үр дүнтэй ийм сургалт цөөн байлаа” хэмээн сэтгэгдлээ хуваалцсан юм.

Самбар төлөвлөлт гэж юу?

Самбар төлөвлөлтийн тухай олонтаа яригддаг. Судалгаат хичээлийн хэлэлцүүлэг дээр бүгд “Сайн хичээл хийхэд самбар төлөвлөлт чухал” гэгцгээдэг. Харин бодит байдал дээр хэрхэн төлөвлөвөл зохих вэ? Юун дээр анхаарах ёстой юм бол ? 2012 оны 5 сард Урава Их Сургуулийн Ватари Фүмико багш Монголд ирж ажилласан бөгөөд самбар төлөвлөлтийн тухай уншсан түүний лекцийг та бүхэнд толилуулж байна.

Самбар төлөвлөлт гэдэг нь хичээлийн явцад багш, хүүхдүүд самбарт бичиглэл хийн, тэр нь тодорхой хугацаанд самбарт хадгалагдан үлдэхийг хэлнэ. Дэлгэцэнд харуулж буй зүйл болон үзүүлэн зэргийг ч үүнд багтааж болно.

Ингэхэд яагаад заавал самбарыг төлөвлөх ёстой вэ?

Самбар төлөвлөлтийг өдөр тутам хичээлээр зорьсон зүйлээ биелүүлэх зорилгоор хийдэг. Самбар төлөвлөлтийг сайн хичээл (Хүүхдүүдэд мэдлэг чадварыг тулган ойлгуулах бус, мэдлэг чадвар эзэмшүүлэхийн зэрэгцээ сэтгэн бодох чадварт сургадаг хичээл) зохион байгуулах нэг арга гэж хэлж болно.

Самбар төлөвлөлтийн үүрэг

1. Хүүхдүүд санаа бодлоо бусад хүүхдүүдтэй хуваалцаж, асуудлыг анги хамт олноороо шийдвэрлэхэд нь чиглүүлэхэд тус дөхөм болдог.

2. Хичээлийн үйл явцыг илэрхийлж өгдөг.

3. Мэдээллийг тэмдэглэн хадгалдаг.

Самбарт хүүхдүүдийн сэтгэн бодох, тунгаах үйл явцыг тэмдэглэх нь тэдний сэтгэн бодох чадварыг хөгжүүлж өгдөг байна. Ингээд Японд самбарыг хэрхэн төлөвлөдөг тухай жишээг доор танилцуулъя. Үүнд,

• Самбарын зүүн дээд талаас баруун доод тал гэсэн дэс дарааллаар бичиглэлийг хийдэг.

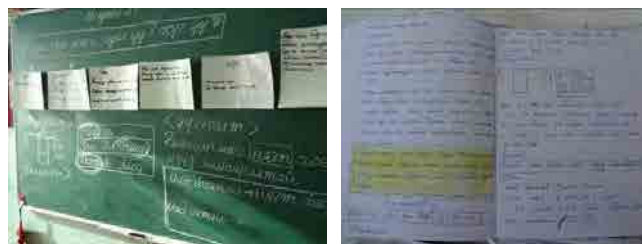
• Тухайн хичээлээр дэвшүүлж буй асуудлыг самбарын зүүн дээд талд дөрвөлжин нүдэн дотор гаргацтай, ойлгомжтой бичдэг.

• Дэвшүүлсэн асуудлын тухай хүүхдүүдээр бодуулах зорилгоор асуултууд бичдэг. (Асуулт их чухал. Яагаад энэ аргыг сонгов, өөр арга байж болох уу гэх мэт хүүхдээр бодуулахаар асуулт байх)

• Хүүхдийн хариултын хажууд хариулсан хүүхдийн нэрийг бичих, эсвэл хэн аль хариултыг зөвшөөрч буй нь харагдах байдлаар нэр бичсэн цаас наадаг.

• Самбарыг харахад тухайн хичээлийн сэдэлжүүлэлт, үйл явц, дүгнэлт зэрэг нь ойлгогдохуйц байх ёстой.

• Сайн самбар төлөвлөлт нь хүүхдийн дэвтэр хөтлөлтөд ч дөхөм үзүүлнэ.

Японы залуу сайн дурын гишүүн Сано багшийн (Багануур дүүргийн “Боловсрол” ЦС) самбар төлөвлөлт ба хүүхдийн дэвтэр хөтлөлт

ЖАЙКА-гаас бусад улс орны багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлд үзүүлж буй тусламж дэмжлэг

ЖАЙКА байгууллагын суурь боловсролд үзүүлж буй тусламж дэмжлэг нь 1.Боловсрол сургалтын боломжийг өргөжүүлэх (Сургуулийн барилга барих), 2.Боловсролын чанарыг дээшлүүлэх (Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт), 3.Боловсролын менежментийг сайжруулах (Сургуулийн удирдлага менежмент, боловсролын удирдлагын албан хаагчдын чадварыг бэхжүүлэх) гэсэн 3 чиглэлээр хэрэгжиж байна.

Монгол Улсад хэрэгжүүлж буй төсөл нь Боловсролын чанарыг дээшлүүлэх (Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт) чиглэлээр ажиллаж байна. Багш нар бол боловсролын чанарыг тодорхойлох нэг чухал хүчин зүйл юм. Өндөр ур чадвартай багш нарыг бэлтгэхэд багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт зайлшгүй шаардлагатай хэмээн Японд үздэг бөгөөд тасралтгүй, үе шаттайгаар багшийн хөгжлийг дэмжих тогтолцоог буй болгоход дэмжлэг үзүүлж байна.

Монголоос гадна Индонези, Пакистан, Бангладеш, Камбоджи улсуудад ч хичээлийн судалгаагаар дамжуулан багшийн багшлах ур чадварыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн дэмжлэгийг үзүүлж байгаа юм. Ази төдийгүй төв Америк, Африкт бага ангийн математик, байгалийн ухааны хичээлийн багш нарын ур чадварыг дээшлүүлэх тогтолцоог буй болгоход ч хамтран ажиллаж байна.

Багшийг хөгжүүлэх, боловсон хүчнээ хуваарилах тухай ярих байтугай, багш бэлтгэх явдал нь өөрөө асуудалтай байгаа улс орнууд ч цөөнгүй байдаг байна. Багш тасралтгүй хөгжихийн чухлыг Японы туршлагад тулгуурлан бусад улс орнуудад ч сурталчлан таниулж ажиллах болно.

Цаашдын төлөвлөгөө

Дараахи байдлаар төслийн цаашдын үйл ажиллагааг төлөвлөж байна.

- 2012 оны 6 сар: Япон Улсад сургалт зохион байгуулах
- 2012 оны 9-10 сар: Төслийн загвар аймаг, дүүргийн хичээлийн судалгаанд мониторинг хийх
- 2012 оны 10 сар: ЖАЙКА-аас тус төслийн эцсийн шатны үнэлгээ хийх
- 2012 оны 11 сар: Үндэсний хэмжээний бүсчилсэн сургалт зохион байгуулах
- 2013 оны 1-2 сар: Төслийн загвар аймаг, дүүргийн сургалт болон хичээлийн судалгаанд мониторинг хийх
- 2013 оны 2 сар: Төсөл эцэслэхтэй холбогдуулан семинар зохион байгуулах

Түүнчлэн сургалтын модулиудыг эцэслэн боловсруулах, багш бэлтгэдэг их дээд сургуульд зориулсан сургалт зохион байгуулах зэрэг ажлуудыг төлөвлөсөн. Төслийн загвар бус аймаг, дүүрэгт зориулсан үйл ажиллагаагаа ч үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх болно.

Төслийн бодлогын зохицуулагчийн мэндчилгээ

Миний бие энэ оны 4 сараас эхлэн төслийн бодлогын зохицуулагчаар томилогдон ажиллаж байна.

БСШУЯ болон ЖАЙКА байгууллагын хамтран хэрэгжүүлж буй тус төслийн хүрээнд бага дунд сургуулийн багш нарын суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг сайжруулах зорилгоор хичээлийн судалгаа хийхэд үзүүлж буй дэмжлэг нь боловсролын чанарыг сайжруулах, ялангуяа сурагчдын сурлагын амжилтыг сайжруулахад ихээхэн нөлөө үзүүлэх нь дамжиггүй юм.

Тиймээс хичээлийн судалгаа хийх аргачлал, түүнийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог буй болгох үйлсэд миний зүгээс санаачлагатай, үр дүнтэй ажиллах болно.

Ж.Энхтүвшин

Төслийн багийн холбоо барих хаяг:

Хаяг: Өрөө 119, Засгийн газрын 3-р байр,
БСШУЯ, Багагойруу-44, Улаанбаатар
хот, Монгол Улс

Утас/Факс: 976-11-322552, 98900323
E-мэйл хаяг: <jicacctm@gmail.com>

Вебсайт (JICA-ийн вебсайт дотор):
<http://www.jica.go.jp/project/mongolian/mongolia/004/index.html>

Төсөл вебсайттай боллоо!
<http://hicheeliin-sudalгаа.mn/>
Хичээлийн судалгааны арга
зүйд суралцах, багш нар
болон сургуулиуд хоорондоо
туршлага солилцох,
хамтран ажиллах том
боломж нээгдлээ.

Төслийн мэдээлэл 2012 оны 10 дугаар сар №5

“Хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн нэгдсэн зөвлөгөөн” (2012.6.3-4)

Улаанбаатар хотод төслийн загвар аймаг, дүүрэг болон бусад аймаг, дүүргийн БСГ-ын мэргэжилтэн, загвар сургуулиудын багш удирдлагаас бүрдсэн 100 гаруй хүн оролцсон “Хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн нэгдсэн зөвлөгөөн” зохион байгуулагдлаа.

Зөвлөгөөний зорилго:

- 2011-2012 оны хичээлийн жилд төслийн загвар аймаг, дүүргийн загвар сургуулиудад зохион байгуулсан “Хичээлийн судалгаа”-ны хэрэгжилтийн үр дүн, сургамж, саналаа солилцох.

- Төслийн загвар аймаг, дүүрэг, загвар сургуулийн багийн гишүүд 2012 оны 11 сард зохион байгуулах “Үндэсний хэмжээний сургалт”-ад сургагч багш болох чадвартай болох.

- Багшлахуйн арга зүйг сайжруулах зорилготой бүсийн хамтын ажиллагааны сүлжээ буй болгох.

Оролцогчид эхний өдрийн үдээс өмнө тус тусын бүс дэх хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн тухай тайлагнан, “Сайн хичээл”-ийн бодит жишээнд тулгуурлан илтгэл тавьж, мэдээлэл солилцов.

Үдээс хойш судлагдахуунаар хуваагдан ажиллаж, дор нэр дурьдах 2 сургуулийн судалгаат хичээлд ажиглалт хийв. Судалгаат хичээлүүдийг хичээл заасан багшаас гадна мэргэжлийн баг болон ЖАЙКА-гийн залуу сайн дурын гишүүд хамтран бэлтгэсэн нь онцлог байлаа. Судалгаат хичээлийн дараа, бүх судлагдахууны онцлогт тохирсон хичээлийн бэлтгэл судалгааны талаар харилцан ярилцсан.

Хоёр дахь өдрийн үдээс өмнө, Индонези Улсад зохион байгуулсан хичээлийн судалгааны туршлага солилцох хөтөлбөрийн тухай тайлан, 2012 оны 3 сарын Архангай аймаг дахь сургалтын тайлан, загвар бус Баян-Өлгий, Хэнтий, Дархан-Уул аймагт хийсэн хичээлийн

судалгааны мониторингийн тайлан, НБГ-ын тайланг танилцуулсан. Дараа нь оролцогчид 6 багт хуваагдан, мэргэжлийн багийн сургагч багшийн удирдлагаар 2011 оны 11 сарын сургалтаас хойш бүх аймаг, дүүрэгт зохион байгуулсан хичээлийн судалгааны хүндрэл бэрхшээл, түүнийг шийдвэрлэсэн арга зам, төслийн загвар аймаг, дүүргийн баг болон мэргэжлийн багаас ямар дэмжлэг хүсч буй тухай санал бодлоо солилцсон юм.

Төслийн загвар аймгийн оролцогчид энэ удаагийн зөвлөгөөнд оролцоноор үндэсний түвшинд сургалт зохион байгуулах итгэл дүүрэн болж чадсан болов уу. Загвар бус аймгийн оролцогчид энэ удаагийн зөвлөгөөнөөр ямар сэтгэгдэлтэй буцсан бол? Энэ тухай зөвлөгөөний төгсгөлд оролцогчдоос авсан асуулга судалгааны дүнг эдүгээ нэгтгэж байна.

Зөвлөгөөний сүүлийн өдөр оролцогчдоос асуулга судалгаа авч үзэхэд, бүх тайлан илтгэлийн сэтгэл ханамж 5 үзүүлэлт бүхий үнэлгээгээр 4-өөс дээш гэсэн үнэлгээ авчээ. Судалгаат хичээлийн тухайд, ялангуяа хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан нь хичээлийн судалгааны талаархи ойлголтоо дээшлүүлэхэд хэрэг болсон гэсэн байв. Цаашид, орон нутгийн түвшинд багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийг зохион байгуулахад Боловсролын газрын идэвхитэй оролцоо, бүс нутаг болон сургуулиуд хооронд туршлага солилцох явдал чухал гэсэн санал олноор гарсан юм.

Физикийн судалгаат хичээл
(Гэрлийн хугарлын туршилт)

Төслийн тухай

Монгол Улсын боловсролын салбарт 2005 оноос цогц чадамжид суурилсан бага, дунд боловсролын стандарт, 2008 оноос Сургалтын үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн билээ. Эдгээр шинэ стандарт, хөтөлбөрт сурагчдын өөрсдөө мэдлэг бүтээх чадварыг хөгжүүлэх, улмаар багш бүр сургалтын шинэ арга зүйг эзэмших явдал зайлшгүй чухлаар тавигдаж байна.

Иймд БСШУЯ болон ЖАЙКА хамтран 2010 оны 4 сараас “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”-ийг хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Төслийн зорилго нь “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил (2006-2009)” төслийн хүрээнд боловсруулсан багшид зориулсан зөвлөмж, эдүгээ боловсруулж буй сургалтын модулийг ашиглан сургалт зохион байгуулж, суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүтэц, тогтолцоог бэхжүүлэх явдал юм.

Тус төслийг МУИС, МУБИС, Боловсролын хүрээлэн болон төслийн 1 дэх шатанд оролцсон хүмүүсээс бүрдсэн “Мэргэжлийн баг” загвар аймаг, дүүргээр сонгогдсон СХД болон Булган, Завхан аймгуудтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

Гарчиг:

Хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн нэгдсэн зөвлөгөөн	1
Төслийн тухай	1
Индонезитэй туршлага солилцох хөтөлбөр	2
Япон дахь сургалтын тайлан	2
Багш бэлтгэдэг их дээд сургуульд зориулсан тайлан	2
Загвар аймаг, дүүрэг, загвар сургуулиудын мониторингийн тайлан	3
Загвар бус аймаг дахь сургалт болон мониторинг	3
Хичээлийн судалгааны видео хичээл	3
Цаашдын төлөвлөгөө	4
Төслийн хаалтад бэлтгэх тухай	4
Төслийн эцсийн шатны үнэлгээний үр дүн	4

Сүмэдэн аймгийн Жатинангүр
дунд сургуульдИндонезийн УБЯ-ны ЕБГ-ын
дарга ноён М.Хатгатай хийсэн
уулзалт

Индонезитэй туршлага солилцох хөтөлбөр (2012.5.19-30)

ЖАЙКА нь 1998 оноос Индонезийн Боловсролын чанарыг дээшлүүлэх, ялангуяа Байгалийн ухааны боловсролыг шинэчлэхийн тулд хичээлийн судалгаа зохион байгуулах, түгээн тэлгэрүүлэх зорилгоор төсөл хэрэгжүүлж ирсэн. 2009 оноос “Анхан шатны дунд боловсролын чанарыг дээшлүүлэх төсөл”-ийг хэрэгжүүлж байна. Хичээлийн судалгааны туршлага арвин Индонезийн боловсролын өнөөгийн байдал, хичээлийн судалгааны онцлог, туршлага сургамжаас суралцан, цаашид Монгол Улсын хичээлийн судалгааны менежментийг сайжруулах, Монгол дахь хичээлийн судалгааны талаар танилцуулах замаар Мэргэжлийн багийн хүсэл эрмэлзлэлийг дээшлүүлэн чадавхийг нь бэхжүүлэхэд дөхөм үзүүлэх зорилгоор Индонезитэй хичээлийн судалгааны туршлага солилцох хөтөлбөрийг зохион байгууллаа. Хөтөлбөрт БСШУЯ, Боловсролын Хүрээлэн, НБГ, Булган, Завхан, Дорнод, Сэлэнгэ аймгуудын БСГ болон МУИС, МУБИС-ийн төлөөлөл оролцлоо.

Индонезийн УБЯ-нд боловсролыг чанаржуулах, багш нарыг чадваржуулах чиглэлээр хийгдэж буй үйл ажиллагаа, хичээлийн судалгааны менежмент, хэрэгжилттэй танилцаж, Индонезийн БИС-ийн МБУФ-ийн хичээлийн судалгааны мэргэжлийн багийн гишүүдтэй уулзаж санал солилцсон. Түүнчлэн, Баруун Ява мужийн Боловсролын Газар, Индонезийн Боловсролын Чанарыг Батламжлах Байгууллага, Сүмэдэн аймгийн Боловсролын Хэлтэс, Жатинангүр дунд сургуулиар зочлон, хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн бодит байдалтай танилцахын сацуу хичээлийн судалгааг Монголд хэрхэн хэрэгжүүлж буй тухайгаа ч танилцуулж байлаа. Жатинангүр дунд сургууль дээр 8-р ангийн Нийгмийн ухааны хичээлд ажиглагчаар оролцон, хэлэлцүүлгийн явцтай танилцаж, туршлага судлах бололцоо олдсон юм.

Япон дахь сургалт (2012.6.16-30)

Төслийн I, II шатны загвар аймгийн БСГ-ын мэргэжилтэн, загвар сургуулиудийн удирдлагуудад зориулсан сургалтыг Токио хот болон Канагава, Нагано мужид амжилттай зохион байгууллаа. Энэ удаагийн сургалтын зорилго нь 1) Япон багш нарын арга зүйгээс суралцах 2) Японы сургуулиуд багш нарынхаа ур чадвар, арга зүйг хэрхэн сайжруулж байгаа болон сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааны хэрэгжилттэй танилцах, тэднээс суралцах явдал байв.

Сургалтын үеэр улсын бага, дунд, ахлах сургууль, Токио Гакугэй Их сургуулийн харьяа бага, дунд сургууль зэрэг 9 сургуулиар зочлон, сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа зохион байгуулах менежменттэй танилцаж, хичээлд ажиглалт хийх нээлттэй судалгааны өдөрлөгт оролцсон. Түүнчлэн самбар төлөвлөлт, математик болон байгалийн ухааны хичээлийн бэлтгэл судалгаа, ЖАЙКА-гийн бусад улс орны боловсролын салбарт хэрэгжүүлж буй төслийн тухай танилцуулга сонслоо. Нагано мужид бага, дунд сургуулиар зочилсны зэрэгцээ “Нагано мужийн багшийн нэгдсэн төв”-д багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцоотой танилцсан. Японы хамгийн эртний сургууль болох Мацүмото хотын “Кюү-Кайчи сургууль” музейд “Хүүхэд асрагч хүүхдийн бичсэн зохион бичлэг”-ийг үзээд зарим багшийн нүдэнд нулимс цийлэгнэж байлаа.

Сургалтын төгсгөлд оролцогчид сурч мэдсэн зүйлээ тус бүрийн аймаг, сургуульдаа хэрхэн хэрэгжүүлэх тухай төлөвлөгөө боловсруулсан. Уг төлөвлөгөөнд самбар төлөвлөлтийг сайжруулах, сургуулийнхаа зорилго, зорилтыг оновчтой тодорхойлох, бага сургуулиудад ном уншлагын цагтай болох зэрэг зүйлүүдийг тодорхой тусгасан байлаа. 8 сарын сүүлд зохион байгуулагдсан “Багш нарын бага хурал”-ын үеэр ч Япон дахь сургалтын үр дүнг танилцуулсан. Энэ маягаар оролцогчид Японд үзэж сонссоноо зөвхөн өөрсдөө бус, сургууль болон аймагтаа танилцуулахыг хүсч байна.

Минэмачи бага сургуулийн
захирал, хичээлийн эрхлэгчийн
хамт (Токио хот, Оота дүүрэг)

Багш бэлтгэдэг их дээд сургуульд зориулсан сургалт (2012.9.13-14)

Багш бэлтгэдэг их, дээд сургуулийн багш нар, сургалтын албаны дарга нарт зориулсан сургалтыг Улаанбаатар хотод зохион байгууллаа. Уг сургалтад МУИС, МУБИС, Ховд их сургууль, Архангай аймгийн Багшийн сургууль, Баян-Өлгий аймгийн Багшийн сургууль, Дорнод дээд сургууль, Гурван-Эрдэнэ дээд сургуулийн төлөөлөл оролцон, багш бэлтгэдэг их, дээд сургуулийн бакалаврын сургалтад зориулсан “Хичээлийн судалгаа” хичээлийн хөтөлбөрийн агуулга, арга зүйтэй танилцав.

Оролцогчдод хичээлийн судалгааны бодит жишээг үзүүлэх зорилгоор төслийн I шатны загвар 45-р сургууль дээр Хүн байгаль, Хими, Математикийн хичээлүүдээр судалгаат хичээл зохион байгуулсан. Хичээлийн бэлтгэл судалгаатай урьдчилан танилцсаны үндсэн дээр судалгаат хичээлд ажиглалт хийн, хичээлийн хэлэлцүүлэгт оролцох байдлаар дадлага ажлыг зохион байгуулсан нь оролцогчдод хичээлийн судалгааны алхам, үйл явцыг ойлгоход дөхөм болсон болов уу.

Сургалтын төгсгөлд дээрхи сургуулиуд тус бүр сургалтын төлөвлөгөө, хөтөлбөртөө “Хичээлийн судалгаа” хичээлийг тусган оруулах боломжийн талаар хэлэлцэж, давуу болон сул талаа тодорхойлон ярилцсан юм.

Дунд ангийн Математикийн
хичээлийн дадлага ажил

Загвар сургуулиудын үйл ажиллагаа

Хуудас 3

Мэргэжлийн баг 2012.16/IX-21/IX-нд, Завхан аймгийн Чандмань-Эрдэнэ, Шилүүстэй, Завханмандал, Тосонцэнгэл, Сонгино, Баянтэс сумын сургуулиудад зочлон, хичээлийн судалгааны мониторинг хийв. Энэ удаагийн мониторингийн үеэр, бүсийн сургууль төдийгүй Ховд аймгийн багш нарын төлөөлөл ч зорин ирснээс үзэхэд, бүх сургуулиуд хичээлийн судалгаанд идэвхитэй оролцож байгаа нь харагдсан. Ажиглагчид хүүхдүүдийг сайтар ажиглаж, хэлэлцүүлгийн үед хичээл заасан багшийг шүүмжлэх бус сайжруулах арга замын талаар ярилцаж чадаж байв. Мөн, хүүхдүүд хичээл дээр биеэ барилгүй идэвхитэй оролцож байгаагаас үзэхэд, хичээлийн судалгаа өдөр тутмын үйл ажиллагааных нь нэг хэсэг болсон сургууль ч байлаа.

Бага ангийн Математикийн судалгаат хичээл /Тосонцэнгэл/

24/IX-29/IX-нд, Булган аймгийн загвар сургуулиудад хичээлийн судалгааны мониторинг хийсэн. Төсөлт ажил хичээл дээр хүүхдүүд ааруул хийх, өөрсдийн амьдардаг сумын тухай судалснаа бусдадаа тайлбарлах зэргээр янз бүрийн үйл ажиллагаа зохион байгуулж байлаа. Хэлэлцүүлэгт мэргэжлийн багийн гишүүд зөвлөгөө өгч байсан нь багш нарт, шинэ залуу багш нарт их хэрэг болсон болов уу. Мөн, зарим сургууль долоо хоног бүр хичээлийн судалгаанд цаг гарган ажилладаг, багш нар нь хичээлийн судалгаа хийх өндөр эрмэлзлэлтэй байдгийг олж мэдсэн. Мониторингт Такахата багш оролцон, бүх сургуулиудад хичээлийн судалгаа болон хичээлийн бэлтгэл судалгааны талаархи суурь мэдлэг, хүүхдүүдэд ойлгомжтой самбар төлөвлөлтийг хэрхэн хийх тухай зөвлөгөөг өгч байлаа.

Физик 12-р сургууль

УБ хотод Мэргэжлийн баг болон НБГ-ын мэргэжилтнүүд хамтран хичээлийн судалгааны мониторинг хийв. 67-р сургуулийн Химийн хичээлээр урвалж ашиглан, угаалгын нунтаг зэрэг өдөр тутмын амьдралд хэрэглэгддэг бодисын шинж чанарыг судлах туршилт явуулсан. Ирээдүй ЦС дээр, аяганд ус хийхэд, түүн доторхи зоос тодорч харагдана гэдэг туршилтаар сэдэлжүүлэн, гэрлийн хугарал сэдэвт хичээл зохион байгуулагдсан. 12-р сургууль дээр тоглоомон машин ашиглан, хөдөлгөөний энергийг тооцож үзэх хичээл зохион байгуулагдсан. Эдгээр хичээлүүд нь агуулга тохиромжтой, оновчтой туршилт, үйл ажиллагаа хийгдсэн нь сэтгэгдэл төрүүлсэн.

4-р ангийн Төсөлт ажил судалгаат хичээл /Булган/

Гэхдээ, дээрхи загвар аймаг, дүүргийн сургуулиудад хэт их өнгийн цаас, өнгийн пламастер, проектор зэргийг ашигласан “Харагдах байдалдаа анхаарсан” хичээл, багш нь хүүхдээ сайн ойлгохгүй байгаа хичээлүүд ч харагдаж байсан. Цаашид ч, хүүхдүүдийн хичээлээ ойлгож буй эсэхийг тандах аргыг бодож олох нь чухал. Хүүхдүүдийн дэвтрийг шалгаж үзэх ч бас л нэг арга юм.

Хичээлийн судалгааны видео хичээл

Төслийн хүрээнд, дунд ангийн Математикийн баг Нийслэлийн 67-р сургуулийн бага ангийн багш нартай хамтран "Биет ашиглан ус хэмжицгээ" сэдвээр хичээлийн судалгааны видео хичээл хийлээ.

Уг хичээл нь, хүүхдүүд бага ангийн Математикийн мэдлэг, чадвараа хэрхэн ашиглаж буй байдал, Математик сэтгэлгээний хөгжлийг үзэгчдэд ойлгомжтой байдлаар төлөвлөгдсөн бөгөөд сурагчдаар мэдлэг бүтээлгэх арга зүй, хичээлийн бэлтгэл судалгаа хийх аргыг багш нарт таниулан ойлгуулах зорилгоор Монголын нийт багш нарт зориулан бүтээсэн юм. Энэхүү видео киног "Sky forever" студид бүтээсэн бөгөөд цаашид Монгол Улсын бүх ЕБС-иудад олшруулан тараахаар төлөвлөж байна.

Загвар бус аймаг дахь сургалт

Төслийн загвар бус аймагт зориулсан багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх 3 хоногийн сургалтыг загвар аймгийн баг болон мэргэжлийн баг хариуцан дараахи байдлаар амжилттай зохион байгууллаа.

1. Архангай аймгийн сургалт: 15/III-17/III (Мэргэжлийн баг)
2. Өвөрхангай аймгийн сургалт: 24/IX-26/IX (Булган аймгийн баг)
3. Сүхбаатар аймгийн сургалт: 27/IX-29/IX (Дорнод аймгийн баг)
4. Өмнөговь аймгийн сургалт: 1/X-3/X (Мэргэжлийн баг)

Дээрхи сургалтуудаар дамжуулан хичээлийн бэлтгэлээ багаараа хамтран хийж, судалгаат хичээл, ажиглалт хэлэлцүүлэг зохион байгуулан, хичээлийн хөтөлбөрөө сайжруулсан. Загвар бус аймгийн багш нар хичээлийн судалгаа хийх арга замын талаархи ойлголтоо гүнзгийрүүлсний зэрэгцээ, загвар болон загвар бус аймгууд туршлага солилцох бололцоог олгосон юм.

Эдгээр сургалт нь загвар бус аймгийн суралцахууд суурилсан багшлах арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэхэд ихээхэн дөхөм үзүүлсэн гэдэгт итгэж байна.

Өвөрхангай аймгийн сургалт: Судалгаат хичээлийн дараахи хэлэлцүүлэг

**Төслийн эцсийн шатны
үнэлгээний үр дүн**

ЖАЙКА байгууллагын зүгээс төслийн хэрэгжилт дуусахаас өмнө төслийн зорилго биелсэн эсэхийг хэрэгцээ, нийцтэй байдал, үр дүнтэй байдал, үр өгөөжтэй байдал, үр нөлөө, тогтвортой байдал гэсэн үзүүлэлтээр үнэлгээ хийлээ.

Тус төслийн эцсийн шатны үнэлгээ судалгааг 10 сарын 1-нээс 18-нд зохион байгуулсан бөгөөд төслийн эцсийн шатны үнэлгээний баг Улаанбаатар хот төдийгүй Булган, Завхан аймгуудад ажиллаж, эдгээр аймгуудын БГ, загвар болон загвар бус сургуулиудад зочлон ярилцлага авсан юм.

Үнэлгээний эцэст, Монгол Улсын БШУЯ болон мэргэжлийн багийн төлөөлөл оролцсон “Хамтарсан зөвлөлийн хурал” дээр үнэлгээний үр дүнг танилцуулсан. Хэрэгцээ, нийцтэй байдал, үр дүнтэй байдал, үр өгөөжтэй байдал зэрэг нь өндөр үзүүлэлттэй гарсан боловч, төсөл дууссаны дараа багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө тодорхой бус байсан хэмээгээд, тогтвортой байдал дунд зэрэг гэсэн үнэлгээ өгсөн.

Үнэлгээний багийн зүгээс БШУЯ-нд хандан, цаашид мэргэжлийн багийн гишүүдийг идэвхитэй ашиглах, БГ-ын мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг дээшлүүлэх, багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлд оролцож буй багш нарыг үнэлэх зэрэг үйл ажиллагааг төсөл дууссаны дараа хэрэгжүүлэхийг хүссэн зөвлөмж гаргасан билээ.

Төслийн багийн хаяг**доорхи байдлаар****оорчлогдлоо!**

Хаяг:

Монгол Улс, Улаанбаатар хот, Энхтайваны
Өргөн Чөлөө 10, Багш Хөгжлийн Ордон, 4
давхар, 405 тоот
Утас/Факс: 976-7012-0503, 9890-0323

Загвар бус аймаг, дүүрэгт чиглэсэн мониторинг

2011 оны 9 сард ЖАЙКА-гийн явцын үнэлгээний багаас, өгсөн тус төслийн зорилгыг хэрэгжүүлэхэд загвар бус аймаг, дүүргийн чадавхийг дээшлүүлэхэд анхаарах, загвар болон загвар бус аймгийн уялдааг сайжруулах шаардлагатай гэсэн зөвлөмж гаргасан.

Төслийн хүрээнд, өмнөх хуудсанд танилцуулсан сургалтаас гадна загвар бус аймгуудын хичээлийн судалгааны мониторинг зохион байгуулж байна. Өнөөг хүртэл загвар аймгийн багтай хамтран дараахи мониторингийг зохион байгуулсан.

1. Баян-Өлгий аймаг: 22/IV-28/IV (Завхан аймгийн баг)
2. Дархан-Уул аймаг: 30/IV-5/IV (Сэлэнгэ аймгийн баг)
3. Хэнтий аймаг: 6/V-12/V (Дорнод аймгийн баг)
4. Чингэлтэй дүүрэг: 24/XI-28/XI (НБГ)
5. Дундговь аймаг: 8/X-12/X (Мэргэжлийн баг)
6. Хөвсгөл аймаг: 24/X-30/X (Булган аймгийн баг)

Өмнөговь аймгийн сургалт:
Судалгаат хичээлийн явц

Хэнтий аймгийн мониторинг:
Физикийн хичээл дээр хүүхдүүд туршилт хийж байгаа нь

Цаашдын төлөвлөгөө

2012.11: “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүсчилсэн сургалт”:

1. УБ (1): 11/3-11/6
2. УБ (2): 11/10-11/13
3. Завхан: 11/11-11/14
4. Булган: 11/14-11/17
5. Дорнод: 11/14-11/17
6. Сэлэнгэ: 11/14-11/17

2012.12: Сургалтын модулийг бэлэн болгох

2012.12-2013.01: Загвар аймаг, дүүргийн загвар бус сургуулиудад зориулсан сургалт болон сургалтын мониторинг

2013.02: Загвар сургуулиуд дахь хичээлийн судалгаа болон хичээлийн судалгааны мониторинг

Төсөл дуусах дөхсөнтэй холбогдуулан

Тус төслийн үйл ажиллагаа нь хүүхдийн суралцахуйд гол анхаарлаа хандуулж ирсэн. Сайн сурлагатай хүүхдийг илүү сайн сургана гэхээс илүү, сурлагын хоцрогдолтой хүүхэд гаргалгүй, бүх хүүхдийн суралцахуйн чанарыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаа явуулж ирлээ.

Хичээлийн судалгаагаар дамжуулан бага, дунд ангийн багш нарын арга зүйг сайжруулахад чиглэгдсэн тус төсөл хэрэгжсэнээр олонхи сургуулийн багш нарын заах арга зүй өөрчлөгдөж байгаа тухай сонслоо. Сургуулийн удирдлага, багш нар та бүхэн, тус төсөл дууссан ч гэсэн хүүхдэд анхаарлаа хандуулсан үйл ажиллагаагаа цаашид үргэлжлүүлэхийг хүсье. Сурлагаар хоцорсон хүүхдийн (Хичээл хоцорсон хүүхэд) тоо цөөрч байна уу? Бүх хүүхдүүд хичээлд оролцон, хичээлээ ойлгож чадаж байна уу?

Төслийн багийн холбоо барих хаяг:

Төслийн багийн Е-мэйл хаяг: <jicactm@gmail.com>

Төслийн вебсайт: <http://hicheeliin-sudalgaa.mn/>Вебсайт: <http://www.jica.go.jp/project/mongolian/mongolia/004/index.html>

Монгол Улсын Боловсрол, Шинжлэх Ухааны Яам
Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Байгууллага (JICA)

“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”

Төслийн мэдээлэл
2013 оны 2 дугаар сар №6

“БАГШЛАХУЙН АРГА ЗҮЙН ХӨГЖЛИЙГ ҮНДЭСНИЙ ХЭМЖЭЭНД ТҮГЭЭН ДЭЛГЭРҮҮЛЭХ БҮСЧИЛСЭН СУРГАЛТ”

2012 оны 11 сард “Багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүсчилсэн сургалт”-ыг Нийслэлийн СХД, БЗД болон Завхан, Булган, Сэлэнгэ, Дорнод аймгуудад зохион байгууллаа. Үндэсний хэмжээнд багшлахуйн арга зүйн шинэчлэхэд багш бэлтгэдэг их дээд сургуулиудын үүрэг оролцоо чухал бөгөөд өнгөрсөн оны мөн адил орон нутгийн багш бэлтгэдэг их дээд сургуулиудын төлөөллийг уг сургалтад хамруулсан юм.

Энэхүү сургалтын зорилго нь 4 өдрийн туршид суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг бүх аймаг, дүүргүүдэд түгээн дэлгэрүүлэх ажлыг гардан гүйцэтгэх сургагч багш нарыг бэлтгэх явдал байсан бөгөөд мэргэжлийн баг болон төслийн загвар аймаг, дүүргийн багийн гишүүд сургагч багшаар ажилласан.

Сургалтын эхний өдөр, нийт оролцогчдод суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй болон бусад улс орон дахь багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийн талаар танилцуулах зорилго бүхий (Япон болон Индонезийн сургалтад оролцсон багш нарын тайлан) лекц зохион байгуулсан. Мөн, төслийн загвар сургуулиудын хичээлийн судалгаа болон мониторингийн үр дүнгийн талаар тайлагнасан.

2 дахь өдрөөс эхлэн оролцогчид 8 судлагдахууны багт хуваагдан ажиллаж, өмнөх жилийнхээс засан сайжруулсан сургалтын модуль ашиглан хичээлийн бэлтгэл судалгааны тухай ойлголтоо гүнзгийрүүлэн, дараа өдрийн судалгаат хичээлийн бэлтгэл, хичээл ажиглалт хэлэлцүүлгийн зорилго, зохион байгуулах аргачлал зэргээ тодорхойлсон.

3 дахь өдөр судлагдахуун бүрээр судалгаат хичээл, хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. Сургалтын сүүлийн өдөр оролцогчид байгууллага орон нутгийн багаараа хуваагдан дадлага ажил, судалгаат хичээлээр дамжуулан сурч мэдсэн зүйл болон тулгамдсан асуудлаа бусадтайгаа хуваалцаж,

цаашид байгууллага орон нутгийн түвшинд багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийг хэрхэн түгээн дэлгэрүүлэх тухай үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулсан.

Төслийн баг өдөр бүр мониторингийн асуулга судалгаа авч, сургалтын талаархи оролцогчдын сэтгэл ханамж болон сурч мэдсэн зүйлийг тандах, өдөр бүрийн сургагч багш нарын багийн хурлын үед дараа өдрийнхөө үйл ажиллагаанд тусгахыг санал болгон зөвлөх зэргээр идэвхитэй ажилласан.

Төслийн аливаа сургалтыг БСГ, мөн сургалтын байраар хангасан сургуулийн захирал, сургалтын менежер, багш нар болон бусад олон хүн халуунаар дэмжин ажиллаж ирсэн бөгөөд энэ удаагийн бүсчилсэн сургалт ч амжилттай болж өнгөрлөө.

Физикийн судалгаат хичээл дээр сурагчид туршилт хийж буй байдал /Завхан аймаг/

Хүн орчин судалгаат хичээл/ Булган аймаг/

Төслийн тухай товчхон

Монгол Улсын боловсролын салбарт 2005 оноос цогц чадамжид суурилсан бага, дунд боловсролын стандарт, 2008 оноос Сургалтын үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн билээ. Эдгээр шинэ стандарт, хөтөлбөрт сурагчдын өөрсдөө мэдлэг бүтээх чадварыг хөгжүүлэх, улмаар багш бүр сургалтын шинэ арга зүйг эзэмших явдал зайлшгүй чухлаар тавигдаж байна.

Иймд БСШУЯ болон ЖАЙКА хамтран 2010 оны 4 сараас “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл”-ийг хэрэгжүүлж эхэлсэн.

Төслийн зорилго нь “Суралцагчдын суралцахуйг дэмжих арга зүйн хөгжил (2006-2009)” төслийн хүрээнд боловсруулсан багшид зориулсан зөвлөмж, эдүгээ боловсруулж буй сургалтын модулийг ашиглан сургалт зохион байгуулж, суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүтэц, тогтолцоог бэхжүүлэх явдал юм.

Тус төслийг МУИС, МУБИС, Боловсролын хүрээлэн болон төслийн 1 дэх шатанд оролцсон хүмүүсээс бүрдсэн “Мэргэжлийн баг” загвар аймаг, дүүргээр сонгогдсон СХД болон Булган, Завхан аймгуудтай хамтран хэрэгжүүлж байна.

Гарчиг:

Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг үндэсний хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх бүсчилсэн сургалт	1
Төслийн тухай товчхон	1
Хичээлийн судалгааны олон улсын бага хурал (WALS 2012)	2
Сургуулийн удирдлагад зориулсан Сэлэнгэ аймгийн БСГ-ын сургалт	2
Бага ангийн математик, Байгалийн ухааны хэлэлцүүлэг сургалт	3
Эцсийн төлөв байдлын судалгаа	4
Төслийг 6 сарын хугацаагаар сунгав	4

ХИЧЭЭЛИЙН СУДАЛГААНЫ ОЛОН УЛСЫН БАГА ХУРАЛ (WALS 2012)

“Хичээлийн судалгааны дэлхийн нийгэмлэг (WALS: World Association of Lesson Studies)” -ийн та хэр зэрэг мэдэх вэ? WALS нь багшлахуй болон суралцахуйн чанарыг дээшлүүлэх тулд хичээлийн судалгааны судалгаа шинжилгээ, хэрэгжилтийг хөхүүлэн дэмжих, хөгжүүлэх зорилгоор байгуулагдсан нийгэмлэг юм. Жилд нэг удаа өргөн цар хүрээ хамарсан олон улсын хурал зохион байгуулах бөгөөд янз бүрийн орны боловсролын салбарынхан нэг дор хуран чуулж, хичээлийн судалгааны туршлага, хэрэгжилт, учирч буй тулгамдсан асуудлуудын талаар илтгэл тавин санал бодлоо солилцдог байна.

2012 оны 11 сарын 28-30-нд Сингапурт зохион байгуулагдсан 8 дахь удаагийн Олон улсын бага хуралд Монгол улсаас анх удаа Ч.Нямгэрэл багш (МУИС-ийн ХХИС-ийн багш, Химийн мэргэжлийн багийн ахлагч) оролцож, Ж.Энэбиш багшийн (БГД-ийн 113-р сургуулийн багш асан, эдүгээ БМДИ-ийн арга зүйч) зохион байгуулсан хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийн талаар илтгэл тавилаа. Түүний илтгэл нь атом сэдвээр зохион байгуулсан нийт 10 цагийн нэгж хичээлээр жишээ татан, уг хичээлийг заасан багшийн хөтөлбөр боловсруулсан технологи, хамт ажилладаг багш нарын хичээл ажиглах чадварыг эхний цагийн хичээл болон 9-10 дахь цагийн хичээлтэй харьцуулан дүн шинжилгээ хийсэн судалгаа байв.

Ч.Нямгэрэл багш Сингапураас эргэж ирснийхээ дараа буюу 2012 оны 12 сарын 7-ны өдөр УБ дахь Багшийн хөгжлийн ордон дээр олон улсын хуралд оролцсон тухайгаа тайлагнах үедээ Монгол дахь хичээлийн судалгааны хэрэгжилт ба бусад улс орон дахь хэрэгжилтэд дараахи төсөөтэй болон ялгаатай талууд байгаа тухай дурьдсан.

Хичээлийн судалгааны олон улсын бага хурлын сурталчилгааны самбарын өмнө

Гол төсөөтэй талууд:

- Хичээлийн судалгааны хэрэгжүүлэхэд сургууль, багш нарт тулгарч буй тулгамдсан асуудал, түүнийг шийдвэрлэх арга зам
- Сургуулиудын хичээлийн судалгааны хэрэгжилтэд удирдлагын үүрэг оролцоо чухал болох
- Сурагчдын идэвхи санаачлагыг дээшлүүлэх явдал чухал болох
- Багш нарын ур чадвараа дээшлүүлэх хэрэгцээ шаардлага байгаа болох

Гол ялгаатай талууд:

- Зарим улс орон хичээлийн судалгааны үр дүн сурагчдын суралцах чадварт хэрхэн нөлөөлж буй тухай судалгаа шинжилгээ хийдэг.
- Зарим улс оронд судалгааны байгууллага ба сургуулиуд албан ёсоор хамтарч ажилладаг.
- Зарим улс орон хичээлийн судалгааг эрдэм шинжилгээний ажлын түвшинд авч үздэг.

Цаашид, Монголд хичээлийн судалгааг боловсронгуй болгоход янз бүрийн түвшинд холбогдох байгууллагуудын уялдаа холбоо чухлаар тавигдана. Мөн, WALS зэрэг олон улсын хуралд Монгол дахь хэрэгжилтийн талаар таниулан сурталчлах, дотооддоо хичээлийн судалгааны туршлага солилцох эрдэм шинжилгээний хурал зохион байгуулах явдал ч тун чухал.

СУРГУУЛИЙН УДИРДЛАГАД ЗОРИУЛСАН СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН БСГ-ЫН СУРГАЛТ

2013 оны 1 сарын 15-16-нд, Сэлэнгэ аймгийн 1-р сургууль дээр Сэлэнгэ, Орхон, Дорноговь аймгийн ЕБС-ийн удирдлага болох 70 орчим оролцогчтой 2 хоногийн сургалт зохион байгуулагдлаа. Уг сургалтыг, төслийн хүрээнд 2012 оны 11 сард зохион байгуулсан “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх үндэсний хэмжээний бүсчилсэн сургалт”-ад оролцогчдын “Арга зүйн шинэчлэлийг хэвшүүлэхэд сургуулийн удирдлагын суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүй, хичээлийн судалгааны талаархи ойлголт чухал” гэсэн саналд үндэслэн зохион байгуулсан юм.

Сургалтын эхний өдрийн үдээс өмнө, Сэлэнгэ аймгийн зүгээс арга зүй түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоо, менежментийн талаархи туршлагаасаа хуваалцсан юм. Үдээс хойш нь оролцогчид 4 судлагдахууны (“Хүн орчин”, “Хүн байгаль”, “Төсөлт ажил”, “Суурь Математик”) багт хуваагдан ажиллаж, хичээлийн судалгааны талаар судалсан.

Сургалтын 2 дахь өдөр, оролцогчид хичээл заах багш, хүүхэд, ажиглагч багшийн дүрд тоглон, судалгаат хичээл зохион байгуулж туршсан. Оролцогчдын ихэнхи нь сургуулийн захирал байсан хэдий ч, захирлууд туршилтын хичээлээр дамжуулан хичээлийн судалгаанд оролцож үзэн

хичээлийн бэлтгэл судалгаа, хичээлийн бэлтгэл, хичээл зохион байгуулах арга зэрэг маш чухал гэсэн санал хэлж байлаа. Түүнчлэн, хичээлийн явцад сурагчдад бодож тунгаах цаг гаргаж өгөх, дэвтэрт хөглөх арга зэрэг нарийн тодорхой зүйлүүдэд ч анхаарахаас гадна багш нартаа хэрхэн зөвлөгөө өгөх тухай ч санал бодлоо солилцсон.

Өнөөг хүртэл төслийн хүрээнд загвар бус аймагт зориулсан сургалт, мониторингийн үйл ажиллагааг ч зохион байгуулж ирсэн. Энэ удаад Орхон, Дорноговь аймагт зориулсан сургалтыг зохион байгуулснаар нийт 21 аймгаас ямар нэг байдлаар шууд үйл ажиллагаа зохион байгуулсан аймгийн тоо 15-д хүрсэн юм.

Захирал болон сургалтын менежерүүд хэлэлцүүлэг хийж буй байдал

2013 оны 1 сарын 28-наас 2 сарын 1-нд МУИС дээр 5 өдрийн турш БМДИ, БХ, НБГ-аас ирүүлсэн оролцогчид болон мэргэжлийн багийн залуу гишүүдэд зориулсан хэлэлцүүлэг сургалтыг Японы мэргэжилтнүүд зохион явууллаа.

Бага ангийн математикийн хэлэлцүүлэг сургалтад, тус төслийн арга зүй түгээн дэлгэрүүлэх мэргэжилтэн Х.Такахата сургагч багшаар ажиллан, БГД-ийн “Сэтгэмж” ЦС-д томилогдон ажиллаж буй Японы залуу сайн дурын гишүүн К.Нишиүчигийн тусламжтайгаар сургалтад ороцлогчид “Бутархай тооны нэмэх, хасах үйлдэл”, “Трапецийн талбайг олох нь” сэдвээр хичээлийн бэлтгэл судалгаанд оролцлоо.

Хэлэлцүүлэг сургалтын эхний өдөр хичээлийн бэлтгэл судалгаа гэж чухам юу болох тухай танилцуулсны дараа, уг сургалтаар заах “Бутархай тооны нэмэх, хасах үйлдэл”, “Трапецийн талбайг олох нь” сэдвийг Монголын сурах бичгүүдэд хэрхэн тусгасан байдаг тухай тодруулав. Сургалтын 2 дахь өдөр “Бутархай тооны нэмэх, хасах үйлдэл” болон “Трапецийн талбайг олох нь” сэдвийг Монгол хүүхдүүд (1) Сайн ойлгож чаддаг уу?, (2) Хэрэв алдаа бүдрэлт гардаг бол шалтгаан нь юунд байдаг гэж зэргээр харилцан ярилцсан. Сургалтын 3-4 дэх өдөр оролцогчид эдгээр нэгж хичээлтэй холбоотой ээлжит хичээлийн хөтөлбөр боловсруулсан бөгөөд, боловсруулсан хичээлийн хөтөлбөрт 5 дахь өдөр нь мэргэжилтэн Х.Такахата үнэлэлт дүгнэлт өгсөн юм. (Хэлэлцүүлэг сургалтын агуулгын дэлгэрэнгүйг <http://hicheeliin-sudalгаа.mn-ээс> үзнэ үү.)

Зөвлөмж: Хичээлийн бэлтгэл судалгаа хийхэд дараахи зүйлүүд чухлаар тавигдана.

- 1) Сурагчдад заах агуулга өмнө судалсан болон дараа судлах зүйлтэй нь хэрхэн холбогдож буйг тодорхойлох.
- 2) Судлах агуулгыг сурагчдад заахдаа, ямар материал ашиглавал тохиромжтой болохыг туршиж үзэх. Жишээлбэл, бутархай тооны тухай ойлголтыг сэдэлжүүлэхдээ “Бялуу г.м бодит зүйл ашиглах” ба “Метр ашиглах” хоёрын аль нь тохиромжтойг бодож үзэх хэрэгтэй. Мөн, заах гэж буй бутархай тооны тухай,

Зөвлөх багш Такахата оролцогчдод арга зүйн зөвлөмж өгч байгаа нь

“1/3” ба “1/4” -ийн алийг нь эхэлж заавал тохиромжтой үз гэдгийг бодолцох.

- 3) Сурагч аливааг өөрөө бодож сэтгэхийн үндэс суурь болохуйц зүйлийг багш сайтар бодож олох хэрэгтэй. Энэ нь сурагчдад өмнөө тулгамдсан асуудлыг өөрсдөө шийдвэрлэх боломжийг олгодог. Нөгөө талаар хичээлийн цаг 40-хөн минутаар хязгаарлагддаг учир гол сэдэвтэй бараг холбоогүй асуудалд цагаа дэмий үрэх хэрэггүй.

Сурагчид арвин зүйл сурч мэдэхэд хичээлийн бэлтгэл судалгаа зайлшгүй чухал юм. Тиймээс, хичээлийн судалгаагаар дамжуулан хичээлийн бэлтгэл судалгааг дахин давтан хийжгээ. Өөрөөр хэлбэл, хичээлийн бэлтгэл судалгаанд тулгуурлан үр өгөөжтэй хичээлийн судалгааг зохион байгуулцгаая.

Байгалийн ухааны хэлэлцүүлэг сургалтын зорилгыг 1-рт хичээлийн бэлтгэл судалгаа (кёозай кэнкюү), түүнчлэн кёозай боловсруулах, түгээн дэлгэрүүлэх ажлыг тогтмол зохион байгуулах замаар сургалтын чанар, ахицыг дээшлүүлэх үйлсэд хувь нэмрээ оруулах, 2-рт Хичээлийн бэлтгэл судалгааны дугуйлан байгуулах явдал хэмээн тодорхойлсон бөгөөд “Сонирхолтой бөгөөд хялбар сорил туршилт”-ын тухай болон багш нар хичээлдээ ашиглаж буй сорил туршилтуудаа танилцуулснаас гадна интернетээр янз бүрийн туршилтын дүрс бичлэг үзэх боломжтой цахим хуудас зэргийг танилцуулсан. Мөн, Ш.Мацүүра багшийн судалгааны ажлын өрөөтэй скайп мессэнжер ашиглан дүрсээр шууд холбогдож, сорил туршилтаа харилцан харуулах байдлаар хэлэлцүүлэг сургалтыг зохион байгуулж байлаа.

Туршилтад голчлон “Агаар” сэдвээр хийн бөмбөлөг болон хуванцар сав ашиглаж, агаар хэрхэн оршдог болох, агаарын эсэргүүцэл болон агаарын агшилт, тэлэлтийн

Хялбар туршилт танилцуулж буй байдал

талаар ойлгуулах боломжтой туршилтын хэрэглэгдэхүүн бэлтгэсэн. Оролцогчдын авчирсан цаасан хайрцагт нүх гарган хайрцагаа хоёр талаас нь шахахад хайрцаг дахь нүхээр агаар гадагшилж буйг харуулах, үүгээр дамжуулан агаарын урсгалын шинж чанарыг энгийн нүдээр харж ойлгуулахуйц туршилтын хэрэглэгдэхүүнийг бүтээсэн юм.

Энэ мэтчилэн, хялбар сорил туршилтын талаархи мэдлэгээ улам олон багш нартай хуваалцах боломжийг бий болгох үүднээс туршилтын явцыг дүрсжүүлэн “YouTube” болон төслийн цахим хуудсанд тавих аргачлалыг ч танилцуулсан.

Цаашид ийм хэлэлцүүлэг сургалтыг санаачлагатайгаар тогтмол зохион байгуулж, хичээлийн бэлтгэл судалгаа, багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэхэд чиглүүлэн ажиллах нь хүүхэд багачуудын боловсролд үр дүнгээ өгөх болно. Интернетийг идэвхитэй ашиглах нь цаашид хичээлийн бэлтгэл судалгаагаа гүнзгийрүүлэх нэг сайн арга болно.

Сорил туршилтын цахим хуудсууд:

- WAO Science Navi** <http://science.wao.ne.jp/experiment/>
- Discover Science (NHK)** <http://www.daikagaku.jp>
- Phet simulations** <http://phet.colorado.edu>
- MIT OCW** <http://ocw.mit.edu/index.htm>
- YouTube** <http://www.youtube.com/>
- Skype** (a free internet video communication) <http://www.skype.com/intl/en/get-skype/>

**ТӨСЛИЙН ЭЦСИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН
СУДАЛГАА**

Төслийн загвар 14 сургууль, загвар бус аймаг (Хөвсгөл, Увс), дүүргийн (ЧД) 6 сургууль дээр төсөл эхлэх үеийн (2010 оны 9 сар) болон 1 жил хагасын хугацаа өнгөрсөн 2012 оны 4 сарын байдлаархи өөрчлөлтийг тодорхойлох зорилгоор эцсийн төлөв байдлын судалгааг зохион явууллаа.

Судалгааны дүнд загвар сургуулийн багш нарт дараахи гол өөрчлөлтүүд гарчээ.

- Төслийн өмнөх шатанд боловсруулан нийт багш нарын хүртээл болгосон зөвлөмжийг ашиглахад дөхөм болсон.
- Бусад багш нарын хичээлд ажиглалт хийх, эсвэл өөрийн хичээлийг бусдад үзүүлэх зэрэг боломжууд нэмэгдсэн.
- Хамт ажилладаг багш нартайгаа хамтран хичээлээ төлөвлөлтөө ярилцах боломж нэмэгдсэн.
- Сургуулийн удирдлага, багш нар арга зүйн шинэчлэлийн талаар нэгдсэн ойлголттой болсон гэж үзэх багш нар олширсон.

Мөн, загвар аймгийн хувьд БСГ-ын мэргэжилтнүүд сургуулиудад илүү олон очиж ажиллах болжээ.

Аймгийн БСГ, сургуулийн захирал, сургалтын менежерүүдийн хувьд цаашдын тулгамдсан асуудал нь туршлага багатай багш нарын арга зүйг хэрхэн сайжруулах вэ, багш бэлтгэх их дээд сургууль төгсөн шинээр ажилд орж буй багш нарыг хэрхэн сургах вэ гэдэг асуудал байдаг байна.

Судалгааг загвар аймаг, дүүрэг сонгосноос хойш дөнгөж 1 жил хагасын дараа зохион байгуулсан бөгөөд хэдийгээр ахархан хугацаа өнгөрсөн ч аймгуудын БСГ болон сургуулийн удирдлага, багш нарын ойлголт, үйл ажиллагаанд томоохон өөрчлөлтүүд гарсан байна.

Загвар бус аймаг, дүүргээс судалгаанд хамрагдсан сургуулиудын хувьд ч бараг загвар сургуулиудтай ижил хандлага ажиглагдаж байсан бөгөөд асуулгад өгсөн хариултууд бага зэрэг харилцан адилгүй байв. Загвар бус аймаг, дүүргээс судалгаанд хамрагдсан сургуулиуд төслийн бүсчилсэн сургалтад (2011, 2012 оны 11 сар) хамрагдаж байсан бөгөөд бусад аймгуудын нэгэн адил зөвхөн өөрийн аймагтаа зориулсан сургалт авмаар байсан гэдгээ ч гэсэн илэрхийлж байлаа.

Эцсийн төлөв байдлын судалгааны тайланг загвар аймаг, дүүргийн БСГ/БХ, загвар 14 сургууль, загвар бус аймаг, дүүргээс судалгаанд хамрагдсан 6 сургуульд хүргүүлсэн. Судалгаа явуулахад хамтран ажилласан та бүхэндээ гүнээ талархал илэрхийлье. Эцэст нь, цаашид өөрийн сургууль, түүнчлэн аймгийнхаа боловсрол сургалтын үйл ажиллагаанд энэхүү судалгааны дүнг тусган ажиллахыг та бүхнээс хүсье.

ТӨСЛИЙГ 6 САРЫН ХУГАЦААГААР СУНГАВ

2012 оны 5 сард “Боловсролын тухай хууль”-д нэмэлт өөрчлөлт орсноор багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцоонд томоохон өөрчлөлт гарсан. Тус төсөл нь анх 2013 оны 2 сарын сүүл үе хүртэл хэрэгжихээр төлөвлөгдсөн байсан хэдий ч төсөл дууссаны дараахи тогтвортой байдлыг хангах үүднээс 2013 оны 8 сарын сүүл хүртэл үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэхээр боллоо.

Өнөөг хүртэл төслийн хүрээнд хэрэгжүүлж ирсэн хичээлийн судалгаагаар дамжуулан багшлахуйн арга зүйн шинэчлэх аргачлалыг шинээр байгуулагдсан БМДИ-ийн хамт олонд дамжуулан үлдээх ажил үлдэж буй хугацааны гол үйл ажиллагаа болох юм.

6 сарын хугацаанд хэрэгжүүлэх гол ажлуудыг хүснэгтэд үзүүлэв.

Үйл ажиллагаа	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Зорилго
Загвар аймаг, дүүргийн хичээлийн судалгааны мониторинг	Булган: 3 сарын 24-29 Завхан: 4 сарын 8-15 СХД: 4 сарын 15-наас	Загвар сургуулийн хичээлийн судалгааг ажиглан, мониторингийн аргачлалыг БМДИ-д танилцуулах.
Математик, Байгалийн ухааны хичээлийн судалгааны хэлэлцүүлэг сургалт	3-5 сард 1 удаа	Бие даан судалгаа хийх зохион байгуулалтыг буй болгох, /Дор дурьдах/ хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний хурлын суурийг тавих.
Сургалтын модуль, хичээл ажиглалтын хуудсыг танилцуулах	5 сарын эхэнд 2 хоног	Төслийн хүрээнд боловсруулсан сургалтын модуль, хичээл ажиглалтын хуудсыг танилцуулах.
Япон дахь сургалт	1. Японы боловсролын тогтолцоо: 5 сард 2 долоо хоног 2. Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцоо: 5 сарын сүүлчээс 2 долоо хоног	1. Японы боловсролын тогтолцооны тухай танилцуулах замаар Монголын багш нарыг чанаржуулахад чиглэсэн санаа өгөх. 2. Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцооны талаар танилцуулан, 2013 оны 9 сараас хойшхи багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад санаа өгөх.
Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах ажлын хэсгийн уулзалт зохион байгуулах	7 сарын эхэнд /Наадмын өмнө/ 2 хоног	2013 оны 9 сараас хойшхи Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах.
Хичээл судалгааны эрдэм шинжилгээний анхдугаар удаагийн хурал зохион байгуулах	8 сарын дундуур 2 хоног	Загвар сургуулийн хичээлийн судалгааны туршлагыг хуваалцан, Монгол Улс дахь хичээлийн судалгаатай холбоотой судалгааг гүнзгийрүүлэх.
Мэдлэг мэдээллээ хуваалцах уулзалт зохион байгуулах	8 сарын дундуур 1 хоног	Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах ажлын хэсэг болон Хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний хурлын үр дүнг танилцуулах.

Төслийн багийн холбоо барих хаяг:

Хаяг: Монгол Улс, Улаанбаатар хот, Энхтайваны
Өргөн Чөлөө 10, Багш Хөгжлийн Ордон,
4 давхар, 406 тоот

Утас/Факс: 976-7012-0503, 9890-0323

Төслийн багийн E-мэйл хаяг: <jicacctm@gmail.com>

Төслийн вебсайт: <http://hicheeliin-sudalгаа.mn/>

Вебсайт: <http://www.jica.go.jp/project/mongolian/mongolia/004/index.ht>

Төслийн мэдээлэл 2013 оны 8 дугаар сар, №7

“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл” дуусгавар болно

Монгол Улсын Боловсрол соёл шинжлэх ухааны яам, Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллагын хамтын ажиллагааны хүрээнд 2010 оны 4-р сараас эхлэн хэрэгжүүлсэн “Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл” 2013 оны 8-р сарын эцэст дуусгавар болохоор боллоо. 3 жил хагасын хугацаанд хамтран зүтгэсэн, туслалцаа үзүүлсэн бүх хүнд чин сэтгэлийн талархал илэрхийлье.

Энэхүү төсөл нь “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих багшлахуйн арга зүйг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх” зорилгоор хэрэгжсэн билээ. Төслийн эцсийн бүтээгдэхүүн болон гол үр дүнг доор танилцуулъя.

- Мэргэжлийн баг бүрдүүлэв.
- Сургалтын модуль боловсруулав.

Сургалтын модулийн нэр	Тайлбар
Хичээлийн судалгааны арга зүйн үндэс	Хичээлийн судалгааны үндсэн ухагдахуун болон зохион байгуулах аргын талаар нэгтгэн дүгнэв.
Багшид зориулсан модуль	Физик, Хими, Хүн орчин, Хүн байгаль, Математик /бага/, Математик /суурь/, Мэдээлэл зүй, Төсөлт ажил хичээлүүдийн багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийг дэмжихэд зориулав.
Хичээлийн судалгаанд удирдлагын үүрэг оролцоо	Боловсролын газрууд болон сургуулийн удирдлагын зүгээс хичээлийн судалгааны хэрэгжилтийг дэмжихэд зориулав.
Багш бэлтгэдэг их дээд сургуулиудын сургалтад зориулсан хичээлийн хөтөлбөр	Багш бэлтгэх их дээд сургуульд хичээлийн судалгааны тухай хичээл нэмж оруулахад дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэсэн.
Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны менежментийн гарын авлага	Суралцахуйд суурилсан багшлах арга зүйн хэрэгцээ шаардлага нэмэгдэж байгаагийн зэрэгцээ, энэ төслийг хэрэгжүүлснээр буй болсон менежментийн туршлагыг танилцуулав.

- Загвар аймаг, дүүрэгт (СХД болон Булган, Завхан аймаг) “Аймаг, дүүргийн баг”-ийг бэлтгэв.
- Загвар сургуулиудад хичээлийн судалгаа зохион байгуулж, мониторинг хийв.
- Бүх аймаг, дүүрэгт “Аймаг, дүүргийн баг”-ийг бэлтгэв.
- Хичээлийн судалгааны видео бүтээв.
- Хичээлийн судалгааны вебсайт гаргав.
<http://hicheelin-sudalгаа.mn/>
- Загвар бус аймаг, дүүрэгт зориулсан сургалт болон мониторинг зохион байгуулав.

Төслийн хүрээнд хэрэгжүүлж ирсэн эдгээр үйл ажиллагааг БМДИ үйл ажиллагааныхаа төлөвлөгөөнд тусган, арга хэлбэрийг нь өөрчлөн цаашид ч үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн.

Булган аймаг дахь судалгаат хичээлүүд

Төлөвлөгөө боловсруулах ажлын хэсгийн уулзалт зохион байгуулав

2013 оны 7-р сарын 5-6-нд БШУЯ, Боловсролын хүрээлэн, БМДИ, Нийслэлийн боловсролын газрын холбогдох хүмүүс нэг дор цуглан, төсөл дууссанаас хойш 3 жилийн дараа бага, дунд боловсролын дүр дураг ямархуу байхыг тодруулан ярилцаж, БМДИ зэрэг холбогдох байгууллагуудын үйл ажиллагааны график төлөвлөгөө боловсруулах ажлын хэсгийн уулзалтыг зохион байгууллаа.

Уг ажлын хэсгийн уулзалтаар оролцогчид, мэргэжлийн баг болон төслийн хүрээнд бэлтгэгдсэн орон нутгийн сургагч багш нар, сургалтын модулийг хэрхэн ашиглах талаар санал бодлоо солилцсон бөгөөд уулзалтын үр дүнг БМДИ-ийн тал эцэслэн дүгнэх юм. Түүнчлэн, уулзалтын агуулгыг нэгтгэн холбогдох бүх байгууллагуудад хандсан зөвлөмж болгон гаргахаар төлөвлөсөн.

Уулзалтын хаалтын үеэр сургалтын модулиудыг (Хичээлийн судалгааны арга зүйн үндэс, Багшид зориулсан модуль /8 судлагдахуун/, Хичээлийн судалгаанд удирдлагын үүрэг оролцоо, Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааны менежментийн гарын авлага тус бүрээс 700 хувь, Багш бэлтгэдэг их дээд сургуулиудын сургалтад зориулсан хичээлийн хөтөлбөрөөс 50 хувь) төслийн багаас БМДИ-д хүлээлгэн өглөө.

Боловсруулсан сургалтын модулиуд

Гарчиг:

“Багшлахуйн арга зүйн хөгжлийг түгээн дэлгэрүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх төсөл” дуусгавар болно	1
Төлөвлөгөө боловсруулах ажлын хэсгийн уулзалт зохион байгуулав	1
Загвар аймагт хичээлийн судалгааны мониторинг хийлээ	2
Хичээлийн судалгааны семинар зохион байгуулав	2
Японд сургалт зохион байгуулав	3
Байгалийн ухаан, бага ангийн Математикийн хичээлийн хэлэлцүүлэг сургалт зохион байгуулав	4
“Хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний анхдугаар бага хурал” зохион байгуулагдана	4
Сурталчилгааны үйл ажиллагааны тайлан	4
“Японы Байгалийн ухааны боловсролын эрдэм шинжилгээний бага хурал”-д оролцоно	4
ЖАЙКА-ийн төслийн багаас	4

Загвар аймагт хичээлийн судалгааны мониторинг хийлээ

2013 оны 3-4 сард төслийн загвар аймаг, дүүрэгт хичээлийн судалгааны 5 дахь удаагийн мониторингийг зохион байгууллаа. Энд, та бүхэнд хэрэг болохуйц жишээ, цаашид анхаарах зүйлүүдийг танилцуулъя.

Хичээлийн судалгааны менежментийн талаар

- Зарим сургуульд долоо хоногийн аль нэг өдрийг “Хичээлийн судалгааны өдөр”-өөр сонгон, долоо хоног бүр сургалтын менежер нь лекц уншин, багш нар нь хичээлийн бэлтгэл судалгаа хийж байна.
- Нилээд олон сургуулиудад 2011, 2012 оны Япон дахь сургалтад хамрагдсан багш нар голлох үүрэгтэй оролцож, самбар төлөвлөлт болон дэвтэр хөтлөлтийг сэдвээр сонгон сургуульд суурилсан хичээлийн судалгааг зохион байгуулж байна.
- Тухайн судалгаат хичээлийн бэлтгэлд оролцоогүй багш хөндлөнгийн ажиглагчаар хичээл болон хэлэлцүүлэгт оролцож, хэлэлцүүлэгт шинэлэг санал зөвлөмж өгч байна.
- Зэргэлдээх сургуулиудын багш нартай хамтран судалгаат хичээл зохион байгуулж буй сургууль ч байсан. Өөрийнх нь сургуульд ижил мэргэжлийн багш цөөн байдаг бол бусад сургуулийн багш нартай хамтран ажиллах байдлаар хичээлийн бэлтгэл судалгааг үр дүнтэй хийх боломжтой.
- Хэлэлцүүлгийн хөтлөгч, хичээл заасан багш, ажиглагч багш нар дэс дараалан санал хэлэх гэсэн хэв загварт хатуу баригдалгүй, анхаарвал зохих зүйлүүдийг бичсэн ажиглалтын тэмдэглэлийнхээ дагуу зохион байгуулж буй хэлэлцүүлэг ч ач холбогдолтой байв.

Хичээлийн талаар

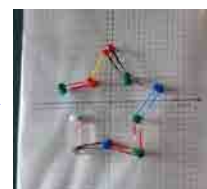
- Малын ашиг шим сэдвээр зохион байгуулсан судалгаат хичээлд эцэг эхийн төлөөлөл зочноор оролцож, үндэсний хувцас оёх зэрэг уламжлалт технологийг хүүхдүүдэд танилцуулсан.
- Энерги сэдэвт физикийн хичээл дээр хүүхдүүд таамаглал дэвшүүлэн, түүнийг батлах туршилт хийв. Туршилтын хэрэглэгдэхүүн болгож, таазнаас утсаар дүүжилсэн хуванцар сав, цахилгаан утасны даруулга зэрэг гарын доорх материал ашиглажээ.

Цаашид анхаарах зүйл

- Хэд хэдэн судалгаат хичээл дээр оньсого таавар ашиглах зэргээр хичээлийн гол сэдэвтэй холбоогүй сэдэлжүүлэлт хийгдэж байсан. Хичээлийн сэдэлжүүлэлт нь хичээлийн агуулгыг бодуулахад дөхөм болохуйц байх ёстой.
- Туршилттай хичээл дээр хүүхдүүд зөвхөн удирдамжийн дагуу л ажиллаад байсан. Хамгийн чухал нь хүүхдэд юуны тулд, юуг хэрхэн судлах гээд байгааг нь ойлгуулах явдал юм. Хүүхдүүдээр таамаглал дэвшүүлүүлэх, туршилтынхаа үр дүнгийн талаар бодох хангалттай хугацаа өгөх хэрэгтэй.
- Хүүхдүүдийн хэдийнэ мэддэг зүйлийг нь хийлгээд байснаас бус, шинэ мэдлэг бүтээлгээгүй хичээл ч харагдаж байлаа. Хүүхдийн өмнөх мэдлэгийг тодорхойлон, хөтөлбөртөө “Ямар байсан хүүхэд /одоо/”-ийг “Ямар хүүхэд болгох гээд байгаа вэ” гэдгээ тодорхой тусгах шаардлагатай.
- Хүүхдүүдийнхээ байдлыг зүгээр л ажиглаад суух юм бол хэрхэн сурч буйг нь мэдэх аргагүй. Хүүхдүүдээр сурсан зүйлийнх нь тухай сэтгэгдлийг нь /Ойлгож мэдсэн зүйл, эргэлзээтэй санагдсан зүйл, өөрийн бодлыг бусад хүүхдүүдийнхтэй харьцуулж үзээд бодсон зүйл г.м/ бичүүлэх явдал ч бас л нэг арга юм. Өдөр тутам хүүхэд нэг бүр дээр анзаарсан зүйлээ суудлын хуваарьт тэмдэглэх арга ч үр дүнтэй байдаг.

2 дугуй дүрсийг эвлүүлэн янз бүрийн өнцөг гаргаж үзэв. (дээд талын зураг: СХД)
Заасан цэгүүдийг координатын хавтгай дээр олж, таван хошуу бүтээв. (доод талын зураг: Завхан)

Хичээлийн судалгааны семинар зохион байгуулав

2013 оны 5 сарын 1-3-нд БШУЯ-ны 4 мэргэжилтэн, Боловсролын хүрээлэнгийн 10 судлаач болон БМДИ-ийн 21 арга зүйчид зориулсан Хичээлийн судалгааны семинарыг зохион байгууллаа. Энэхүү семинарыг “Тус төсөлд ашигласан хичээл ажиглалтын хуудсыг цаашид өргөнөөр ашиглах нь зүйтэй” гэсэн 2012 оны 9 сард хэрэгжсэн төслийн эцсийн шатны үнэлгээний багаас өгсөн зөвлөмжид үндэслэн зохион байгуулсан болно.

Семинарын үеэр, төслийн эхний шатны загвар сургуулиар ажилласан 45-р сургуулийн хамт олон өөрсдийн туршлага сургамж болон судалгаат хичээлтэй холбоотой нэгж болон ээлжит хичээлийн хөтөлбөр, хичээлийн бэлтгэл судалгаагаа хэрхэн хийсэн тухайгаа танилцуулав. Мөн, ажиглалтын хуудас ашиглан хичээл ажиглах үүргээ тодорхой болгосны дараа судалгаат хичээлд ажиглалт хийн, хичээлийн дараахи хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан. Семинарын сүүлийн өдөр, сургагч багш хичээлийн судалгааны талаар лекц уншиж, оролцогчид өмнөх өдрийнхөө судалгаат

хичээлийн хөтөлбөрийг сайжруулах дадлага ажил хийсэн. Эцэст нь сургалтын модуль зэрэг төслийн эцсийн бүтээгдэхүүнийг цаашид хэрхэн ашиглах тухай харилцан ярилцсанаар энэ удаагийн семинарын үйл ажиллагааг өндөрлүүлсэн юм. Энэ удаагийн семинараар дамжуулан оролцогчид хичээлийн судалгааны талаархи хандлага, сонирхлоо улам бүр дээшлүүлж чадсан юм.

Монгол Улсад хичээлийн судалгааны тухай анх 2006 онд танилцуулж байсан бөгөөд багшид зориулсан зөвлөмж боловсруулах зорилгоор хийж эхэлсэн хичээлийн судалгааг төслийн хоёр дахь шатанд багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийн арга хэрэгсэл болгон ашиглах болсон билээ. 6 жилийн үйл ажиллагааны үр дүнг 1 өдөр хагасын хугацаанд сурч өөрийн болгоно гэдэг боломжгүй зүйл. Мөн, арга зүйн шинэчлэлд “Бүрэн төгс болох” гэсэн ойлголт байдаггүй. Цаашид БШУЯ, Боловсролын хүрээлэн, БМДИ-ийн мэргэжилтэн, судлаач, арга зүйчид та бүхэн өөрсдийн судалгаа шинжилгээгээ тасралтгүй үргэлжлүүлэн, ЕБС-ийн багш нартай хамтаар суралцахыг хүсье.

2013 оны 5-6 сард Япон дахь сургалтыг зохион байгуулсан бөгөөд энэ жил БШУЯ, Боловсролын хүрээлэнгийн төлөөлөл 10 оролцогчдод Японы боловсролын тогтолцооны талаар ойлголт мэдлэг өгөх зорилго бүхий “Боловсролын тогтолцооны сургалт”, БМДИ-ийн төлөөлөл 10 оролцогчдод Японы багшийн мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцооны талаарх ойлголтыг гүнзгийрүүлэх зорилго бүхий “Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцооны сургалт”-ыг тус бүр зохион байгуулсан юм.

“Боловсролын тогтолцооны сургалт”-ын оролцогчид Үндэсний боловсролын бодлогын хүрээлэн, Токио Гакүгэй их сургууль, Сэйшин Жоши их сургууль дээр Японы боловсролын танилцуулга болон боловсролын стандарт, багш бэлтгэх тогтолцоо, нийгмийн ухааны боловсрол, боловсролын үнэлгээний тухай лекц сонссоноос гадна Японы БШУЯ, Сурах бичгийн судалгааны төв, сурах бичиг хэвлэлийн Кэйринкан ХК, Инаги хотын Инаги 2-р бага сургууль, Нэрима дүүргийн Оизүми 2-р дунд сургууль, мөн дүүргийн Хикаригаока 1-р дунд сургууль, Сайтама их сургуулийн боловсролын факультетийн харьяа дунд сургууль, Токио хотын Хигаши Ямато ахлах сургуульд тус тус зочилсон.

“Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцооны сургалт”-ын оролцогчид Японы багшийн мэргэжил дээшлүүлэх тогтолцоо, арга зүйчийн чиг үүрэг, судлагдахууны боловсролыг дэмжих үйл ажиллагаа, сургуулийн төлөвлөгөө, хичээлийн судалгаа болон хичээлийн бэлтгэл судалгааны тухай лекц сонсож, Сэтагаяа дүүргийн Сакүрагаока бага сургууль, Нэрима дүүргийн Кайшин 1-р дунд сургуульд зочилсон. Уг сургалтын агуулгын зарим хэсгээс толилуулъя.

Энэхүү сургалтын оролцогчид нь багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалт зохион байгуулах мэргэжлийн байгууллага болохын хувьд дараах 2 байгууллагаар зочилсон.

• **Багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтын төв:** Японы БШУЯ-тай нягт уялдаатай ажиллан сургуулийн захирал, багш нарт зориулан сургалт зохион байгуулж, бүс нутгийн удирдах ажилтан болон сургалтын чиглүүлэгчдийг бэлтгэдэг. Мөн, бүх хот мужийн Боловсролын хороонд сургалтын талаар чиглүүлэг зөвлөмж өгөх, дэмжлэг үзүүлэх зэрэг үйл ажиллагаа явуулж байна.

• **Токио хотын Багш, ажилтны сургалтын төв:** Японы бүх мужуудад тухайн мужийнхаа багш, ажилтнуудад зориулан сургалт зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий сургалтын төвүүд үйл ажиллагаа явуулдаг. Токио хотын Багш, ажилтны сургалтын төв нь Токио хотын сургуулиудын багш, ажилтнуудад зориулан хуулиар тогтоосон эхний жилийн үндсэн сургалт, 10 дахь жилийн үндсэн сургалтуудыг зохион байгуулахаас гадна Токио хотын “Залуу багш нарыг 3 жилийн хугацаанд бэлтгэх” зорилтыг биелүүлэх зорилгоор 2 дахь жилийн болон 3 дахь жилийн сургалтуудыг тус тус зохион байгуулж байна.

Боловсролын суурь хууль болон Боловсролын төрийн албан хаагчийн тусгай хуульд “Багш цаг ямагт судлаач байж, өөрийгөө хөгжүүлэхэд чармайлт гарган ажиллах хэрэгтэй” гэж заасан байдаг. Мөн, нийгмийн өөрчлөлттэй уялдан багшид тавигдах шаардлага, ур чадвар, хүүхэд сурагч, эцэг эхчүүдийн хэрэгцээ шаардлага улам бүр хүрээгээ тэлж байна. Японд зөвхөн төрийн байгууллага багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтыг явуулах бус, сургууль багш бүр энэхүү үүргийг хүлээх ёстой гэж үздэг.

Энэ удаагийн сургалтаар сургуулиуд дахь “Тасралтгүй судалгаа шинжилгээ, өөрийгөө хөгжүүлэх” ажлын жишээ болгон Сайтама их сургуулийн боловсролын

Энэ хичээл дээр бодох бодлого

факультетийн харьяа дунд сургуулийн судалгааны зөвлөгөөнтэй танилцаж, сургууль болон судлагдахуунд суурилсан хичээлийн судалгааны тухай лекц сонссон.

Оролцогчдын Японы багш нарын заах арга зүйн талаарх ойлголтыг нь гүнзгийрүүлэх зорилгоор байгалийн ухаан, бага ангийн математикийн хичээлтэй танилцуулсан.

• Байгалийн ухаан: Сагамихара хотын Чюүо дунд сургуулийн 2-р ангид Шимизү Рёоичи багшийн заасан хичээл

“Хий үүсэх химийн урвалын өмнө буюу хойно масс өөрчлөгдөхгүй болох”-ыг туршилтын үр дүнд тулгуурлан бодуулах зорилготой хичээл байв. Сэдэлжүүлэлтийн хэсэгт өмнөх хичээлийг эргэн сануулсан ба тухайн цаг дээр туршилт хийх тухай тайлбарласан. Дараа нь багш туршилтын хэрэглэгдэхүүнийг танилцуулан, туршилт хийх аргачлал, аюулгүй ажиллагааны талаар удирдамж өгөв. Туршилтын дараа, сурагчид хоорондоо ярилцан, үр дүнгээ хэлэлцэх цаг гаргаж өгсөн байлаа. Мөн, амжилтгүй болсон туршилтын үр дүнгийн талаар анги нийтээрээ ярилцаж, яагаад ийм үр дүн гарсан тухай бүгд эргэцүүлэн бодсон.

• Бага ангийн математик: Токио Гакүгэй их сургуулийн харьяа Коганэй бага сургуулийн 4-р ангид Аояма Шёожи багшийн заасан хичээл

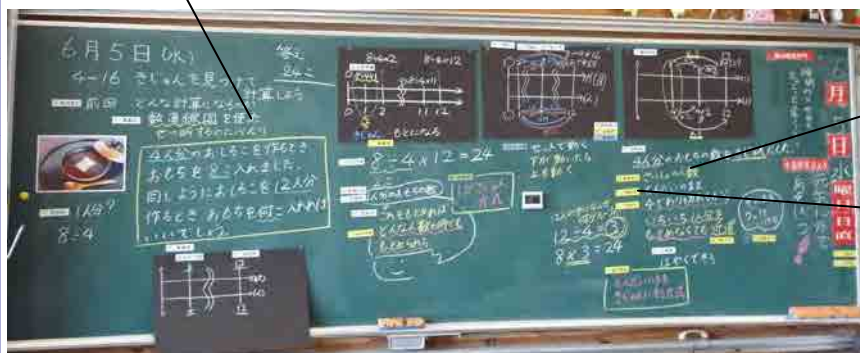
“4 порц ширүко бэлтгэхэд 8 ширхэг мочи ашиглажээ. Үүний адил ширүко ... порц бэлтгэхэд хэдэн ширхэг мочи хэрэгтэй вэ?” гэсэн бодлого бодох хичээл байв. Хүүхэд бүр тоон шулуун ашиглан хариултыг олох аргыг бодож олон, түүнийгээ дэвтэртээ тэмдэглэж байсан. Хичээлийн сүүлийн хагаст хэд хэдэн хүүхэд бодолт хийсэн цаасаа самбарт хадан, бодолтуудаа тайлбарласан. Багш хүүхдүүдийн тайлбарыг бусад хүүхдүүдээр нэмж тайлбарлуулах, мөн бодсон аргыг хэрхэн ойлгож буйг нь өөр хүүхдээр тайлбарлуулах зэргээр хүүхдүүдийн бодлыг дэмжиж, бодлоо нийт хүүхдүүдтэй хуваалцах боломжийг илүү олгосон хичээл болсон.

Хүүхдийн хариулт:

Самбарт хүүхдүүдийн хариултыг бичих байдлаар хичээлийн явцыг илтгэнэ.

Хүүхдүүдийн нэртэй самбарын соронз:

Хариултын хажууд хариулсан хүүхдийн нэртэй самбарын соронзыг тогтооно. Цагаан шохойгоор тэмдэглэсэн нь эхний хариулт, шар шохойгоор тэмдэглэсэн нь 2 дахь хариулт

Сурталчилгааны үйл ажиллагааны тайлан

Төслийн хүрээнд өнөөг хүртэл “Төслийн мэдээлэл” хэвлүүлэх, цахим хуудсанд нийтлэл оруулах зэргээр сурталчилгааны үйл ажиллагааг зохион байгуулж ирлээ.

Хичээлд шаардлагатай материал сэлт хязгаарлагдмал байдаг ч, бага ч атугай та бүхэнд тус дэм болохуйц мэдээлэл өгөх зорилгоор “Багш” сонинд 7 удаагийн нийтлэлээр загвар сургуулиудад зохион байгуулагдсан судалгаат хичээлийн жишээг танилцуулсан билээ.

№.	Судлагдахуун: Хичээлийн сэдэв
211	Хими: 1-р бүлгийн элементийн устай харилцан үйлчлэх урвал
212	Дунд ангийн Математик: Параллелограммын талбайн томъёо гаргах
213	Бага ангийн Математик: Сая хүртэлх тоо
214	Хүн байгаль: Өдөр шөнө яагаад болдог вэ
215	Физик: Бодисын дулаан
216	Төсөлт ажил: Малын ашиг шим
217	Хүн орчин: Монгол орны дархан цаазат амьтан Мэдээлэл зүй: Үүрэн холбооны технологи

Төсөл дууссаны дараа ч дараах цахим хуудсаар дамжуулан үргэлжлүүлэн мэдээлэл хүргэхээр төлөвлөсөн. Энд мөн хичээлийн жишээ ч танилцуулдаг тул та бүхэн уг цахим хуудсыг судлаад үзээрэй.

<http://hicheeliin-sudalгаа.mn/>

“Японы Байгалийн ухааны боловсролын эрдэм шинжилгээний бага хурал”-д оролцоно

2013 оны 8-р сарын 10-11-ний өдрүүдэд Япон Улсын Хоккайдо мужид “Японы Байгалийн ухааны боловсролын 63 дахь удаагийн үндэсний хэмжээний эрдэм шинжилгээний бага хурал” зохион байгуулагдах юм. Энэ арга хэмжээн дээр багш нар байгалийн ухааны боловсролын чиглэлээр өдөр тутам хийдэг судалгааныхаа үр дүнгээс танилцуулдаг байна.

Хуралд оролцох саналыг төслийн мэргэжлийн багаас асуусны эцэст Физик, Хүн орчин багуудаас нийт 3 гишүүн харъяа байгууллагынхаа зардлаар Японд очиж, уг хуралд оролцон илтгэл тавих болсон.

Байгалийн ухаан, бага ангийн Математикийн хичээлийн хэлэлцүүлэг сургалт зохион байгуулав

Японы багш нар өөрсдийн хичээлийн судалгааны үр дүнг хуваалцах, шинээр хичээлийн материал боловсруулах, арга зүйгээ судлах зорилгоор сайн дурын үндсэн дээр янз бүрийн дугуйлан ажиллуулдаг. Ийм үйл ажиллагааг Монгол Улсад ч дэлгэрүүлэхийн тулд хэлэлцүүлэг сургалтыг тогтмол зохион байгуулж ирлээ.

Байгалийн ухааны хэлэлцүүлэг сургалт

Энэ оны 5-р сард МУИС-ийн ФЭС дээр багш, оюутнуудад зориулсан хэлэлцүүлэг сургалт зохион байгуулав.

Математикийн хэлэлцүүлэг сургалт /бага/

“Төслийн мэдээлэл №6”-д танилцуулсан эхний хэлэлцүүлэг сургалтаас хойш 2013 оны 6-р сарыг дуустал Японы залуу сайн дурын гишүүнтэй хамтран сар бүр 1 удаа, нийт 5 удаагийн хэлэлцүүлэг сургалтыг

зохион байгууллаа. Хэлэлцүүлэг сургалтын сэдвийг хүснэгтэд сийрүүлэв.

Сар	Сэдэв
1-2-р сар	Бутархайны тооны нэмэх хасах үйлдэл ба Трапецийн талбайг олох
3-р сар	Үржүүлэх үйлдлийн заах аргыг харьцуулах
4-р сар	2 оронтой тоог 1 оронтой тоогоор үржүүлэх ба бүтэн арвыг 1 оронтой тоогоор үржүүлэх
5-р сар	Огторгуйн дүрсийн гадаргуун талбайг олох
6-р сар	Япон дахь сургалтын үр дүнг хуваалцах нь ба Хичээлийн материал (Кёозай) сонгох арга

Дэлгэрэнгүй зүйлийн талаар цахим хуудаснаас сонирхох боломжтой.

6 дахь удаагийн хэлэлцүүлгийг 1-р улирлын амралтаар (Нийслэлийн 1-р сургуульд), 7 дахь удаагийн хэлэлцүүлгийг 2-р улирлын амралтаар (Нийслэлийн 5-р сургуульд) тус тус зохион байгуулахаар төлөвлөсөн.

“Хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний анхдугаар бага хурал” зохион байгуулагдана

2013 оны 8-р сарын 15-16-ны өдрүүдэд, Багшийн хөгжлийн төв дээр “Хүүхдийн хөгжил - Хичээлийн судалгаа сэдэвт хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний анхдугаар бага хурал”-ыг зохион байгуулна. Уг хурлын зорилго нь төслийн загвар болон загвар бус аймаг, дүүрэг, мэргэжлийн багийн гишүүд туршлага солилцон, Монгол Улсад хичээлийн судалгааг улам бүр хэвшүүлэн хөгжүүлэх суурийг тавих явдал юм. Аман илтгэлд сургуульд суурилсан хичээлийн судалгаа ба төслийн зорилтот 8 судлагдахууны судалгаат хичээлийн 33 жишээг танилцуулахаас гадна ханын илтгэлүүд ч тавигдах болно.

Хурлын төгсгөлд, цаашид хичээлийн судалгааг хөгжүүлэх зорилгоор ТББ-ыг үүсгэн байгуулах болсон тухай зарлахаар төлөвлөсөн.

ЖАЙКА-ийн төслийн багаас

Энэхүү төсөл нь сургалтын модуль боловсруулах, сургалтын сургагч багш бэлтгэх зэрэг үйл ажиллагааг 3 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлж ирлээ. Төсөл дуусах дөхсөнтэй холбогдуулан, зөвхөн багшийн мэргэжил дээшлүүлэх сургалтыг зохион байгуулснаар үндэсний хэмжээнд багшлахуйн арга зүйн шинэчлэлийг хэвшүүлэх нь хүндрэлтэй гэдгийг Монголын талын холбогдох хүмүүс ойлгон хүлээн зөвшөөрөх болжээ. Эдүгээ багшийн ажиллах болон хүүхдийн суралцах орчин нөхцөл, сурах бичгийн шинэчлэл, хэрэг болохуйц хичээлийн хэрэглэгдэхүүн боловсруулалт зэрэг олон тулгамдсан асуудлууд байсаар байна. Төслийн хүрээнд буй болгон хөгжүүлж ирсэн мэдлэг, хүний нөөцийн сүлжээ нь эдгээр асуудлуудыг шийдвэрлэхэд хувь нэмэр оруулна гэж үзэхийн хамт, цаашид Монголын багш нар улам бүр хичээл зүтгэл гарган ажиллана гэдэгт итгэж байна.

Дашрамд та бүхэн төслийн цахим хуудсыг хойшид ч үзэх боломжтой юм.

<http://www.jica.go.jp/project/mongolian/mongolia/004/index.html> (Монгол хэлээр)

2013 оны 9-р сараас хойш тодруулах зүйл баймал, Монголын хичээлийн судалгааны эрдэм шинжилгээний нийгэмлэг, эсвэл ЖАЙКА-гийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газарт хандана уу.

ЖАЙКА-ийн Монгол дахь Төлөөлөгчийн газар

Хаяг	Бодь Цамхаг 7-р давхар, Сүхбаатарын талбай 3, Улаанбаатар Төв шуудан 682, Улаанбаатар 211213
Утас	+976-11-325939